REIS

IN

RUSLAND, SIBERIE

EN OP DE

IJSZEE.

REIS

IN HET

NOORDOOSTELIJKE SIBERIE,

EN

OP DE IJSZEE

EN DEN

NOORDOOSTELIJKEN OCEAAN,

DOOR

GAWRILA SARYTSCHEW,

RUS KEIZERLIJK GENERAAL MAJOOR TER ZEE;

uit de hoogduitsche vertaling van

JOHANN HEINRICH BUSSE

OVERGEZET DOOR

N. MESSCHAERT.

In Twee Deelen.

EERSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BIJ

JOHANNES ALLART.

MDCCCVIII.

#37.50
OCT 2 '57
NW
910.4R
S251r
v.1

#37.50
OCT 2 '57

VOORBERIGT

VAN DEN

HOLLANDSCHEN VERTALER.

De Hoogduitſche overzetter, de heer JOHANN HEINRICH BUSSE, *Ruſſisch-Keizerlijke Conſistoriaalraad, Leeraar der Evangelisch Lutherſche Catharina-gemeente te Petersburg, en Honorair lid van de Ruſſisch-Keizerlijke Akademie aldaar, alsmede van het Koninklijk-Keurvorſtelijke Genootſchap van Wetenſchappen te Gottingen, heeft in een voorberigt, hetwelk voor het overige niet veel belangrijks voor ons publiek behelst, eenige opheldering, tot regt verſtand van enkele uitdrukkingen en bijzonderheden in deze reisbeſchrijving, medegedeeld, welke*

202938

wij ten dienſte van onze lezeren behooren over te nemen.

Ten aanzien van den ſchrijver berigt hij: dat dezelve, in het keizerlijke Cadettencorps opgevoed zijnde, naderhand als Zeeofficier in het gevolg van de Keizerin CATHARINA, *gedurende haren vermaarden togt op de Wolga, gelegenheid verkreeg om proeven te geven van zijne kundigheden, en in gevolge daarvan tot begeleider van kapitein* BILLINGS *verkozen werd; en dat dezelve, ten tijde van het vervaardigen dezer Hoogduitſche overzetting (in* 1804 *waarſchijnlijk), reeds bevorderd tot den rang van Generaal Majoor ter zee, te Petersburg het opzigt had over het ſteken van eene nieuwe kaart der Finſche golf, welke hij in den vorigen zomer opzettelijk met dat oogmerk had bezocht.*

Verder geeft de genoemde vertaler de volgende verklaringen van eenige onbekende woorden en uitdrukkingen in dit werk: Rumben *en* Pelengen *zijn kunstwoorden der zeevarenden; het eerſte beteekent de* ſtreken *op de roos van het kompas; het laatſte wordt gebruikt voor hetgeen wij Hollanders* Baken

of

of Kustverkenningen *noemen, zijnde het eene of andere voorwerp of merkteeken, b. v. een eiland, een gebergte of een toren, waarnaar men de juiste plaats, waar het ſchip zich bevindt, en den te houden koers bepaalt. Het woord* Ostrog, *een Ruſſisch woord, dat eenige malen in de Hoogduitſche vertaling is behouden, is de eigenlijke naam der zwakke Siberiſche vestingen, waarvan onze vertaler eens deze ſpotachtige beſchrijving hoorde uit den mond van eenen geloofwaardigen ooggetuige: „ dat het in der daad „ zeer gevaarlijk zijn zou dezelve te beſtor„ men, dewijl de man, die ondernemen „ mogt derzelver eenigſte of althans voor„ naamſte borstwering, zijnde niets anders „ dan een houten wand, te beklimmen, zeer „ ligt met de beſchutting en al naar binnen „ zou kunnen komen.” — De* Bojarenkinderen, *van welke in de tweede afdeeling wordt geſproken, zijn eene bijzondere klaſſe van edellieden, aan den eigenlijken adel ondergeſchikt, welke alleen in Siberie gevonden wordt, en aldaar door* PETER DEN GROOTEN *is ingeſteld als eene erfelijke waardig-*

heid voor Kozakken, die in den krijgsdienst hebben uitgemunt. — In dezelfde afdeeling ſpreekt de ſchrijver van een Stoeterijpaard, *waarmede hier niets anders wordt bedoeld dan een onbeladen paard, hetwelk men medenam uit voorzorg tegen het geval, dat een der andere paarden ziek of zwak mogt worden. — De Ruſſiſche benamingen van maten en gewigten zijn, eeniglijk met verandering van de uitgangen der woorden, in de overzetting behouden; dewijl de vertaler onderſtelde, dat de meeſte lezers zouden weten, dat een* Pud 40 *Ruſſiſche ponden, en een pond* 96 Solatnik *bevat, waarbij hij nog voegt: dat* 38 *pond Hamburgsch, en iets meer dan* 39 *pond Berlijnsch gewigt,* 45 *ponden Ruſſiſch uitmaken. Van de korenmaten geeft hij de volgende opheldering: een Ruſſiſch* Tſchetwert *bevat* 9 Pud, *en derhalve* 360 *pond; een* Tſchetwerik *is een achtſte gedeelte daarvan, en houdt zelf wederom* 8 Garnitſen. *Zestien en een half* Tſchetwert *maken een Hamburgsch last, en dit bijna* 61 *Berlijnſche ſchepels; ook houdt een* Tſchetwert 4 *ſchepels. — Einde-*

delijk geeft de meergemelde vertaler nog de beſchrijving van eene vischſoort Pikſcha *geheeten, waarvan hij in het werk gezegd had, dat hij dezen naam nergens had kunnen opſporen: hij heeft namelijk, uit den mond des ſchrijvers zelven, vernomen, dat de* Pikſcha *eene te Archangel zeer gemeene basterdſoort is van de* Nawaga *of den* Gadus cellarias, *een' bekenden kleinen zeevisch, die 's winters van daar in groote menigte naar de binnendeelen van Rusland verzonden wordt, en vooral in het begin van zijn ſaizoen een bijna algemeen geliefd gerecht op de Rusſiſche tafelen uitmaakt.*

Voor het overige hebben wij, behalve de verzekering, dat het oorſpronkelijke werk, ten aanzien van het kunstmatige en ſchoone van den ſtijl en de ſchrijfwijze, een der voortreffelijkſte voortbrengſelen der Rusſiſche letterkunde is, in het voorberigt des Hoogduitſchen vertalers niets gevonden, onzer overneming waardig. Wij twijfelen geen oogenblik, of het werk zelf zal aan alle lezeren van goeden ſmaak, die liefhebbers zijn

van weluitgevoerde beſchrijvingen van vreemde landen en zeeën, en van de zeden en gewoonten van minbekende volken of van nog ongekende ſoorten van dieren en gewasſen, eene aangename en onderhoudende lectuur *bezorgen.*

VOOR-

VOORREDE

VAN DEN

SCHRIJVER.

Geene zee is in onze tijden zoo weinig bekend als de IJszee en de Noodoostelijke Oceaan, dat is, het noordelijke gedeelte der ſtille wereldzee; en, er is geen rijk, hetwelk meer redenen en meer hulpmiddelen kan hebben, om dezelve beide behoorlijk te laten onderzoeken, en zulk eene nuttige onderneming op eene gepaste wijze uit te voeren, dan Rusland. En men heeft in der daad ook van de zijde der regering verſcheidene proeven daartoe gedaan: maar die hebben alle, de twee eerſte zeetogten, die meer tot het doen van ontdekkingen aangelegd waren, alleen uitgezonderd, ſlechts

weinig nuts gedaan, omdat de voorſchriften, naar welke zij moesten ingerigt worden, zonder behoorlijke kennis van het zeewezen gemaakt waren, en zonder eenig het minſte denkbeeld van de hinderpalen, die zoo onvermijdelijk den uitvoerderen der wijze ontwerpen moeten voorkomen, welke, op grond van donkere begrippen en valſche gevolgtrekkingen, gemaakt worden in het geruste kabinet, tienduizend Werſten van de plaats, alwaar zij zullen worden uitgevoerd. De zeevaarder, die door zulke onvoldoende voorſchriften beſtuurd wordt, vindt dan overal zwarigheden en hinderpalen, verliest zijnen tijd zonder vrucht, en verſpilt zijne krachten vergeefs; hij kan zijne oogmerken niet bereiken, en vindt zich eindelijk genoodzaakt, om met weinig vruchten van zijnen arbeid en eene zeer geringe nuttige aanwinst, naar zijn huis terug te keeren.

Van het groote aantal ondernemingen, welke Rusland in dit opzigt gedaan heeft, is de eerſte de gewigtigſte gebleven. Dezelve werd, volgens het ontwerp van keizer

zer PETER DEN GROOTEN, in het werk gesteld tot ontdekking van den onbekenden oever des Noordoostelijken oceaans, maar eerst na zijnen dood, in het jaar 1728, door BEHRING volbragt; en zij leverde het beslisſende bewijs op, dat Azie ook ten noorden in het geheel niet aan Amerika vast is. Naderhand, in het jaar 1741, ging diezelfde zeevaarder, te gelijk met den kapitein TSCHIRIKOW, op twee vaartuigen van Kamſchatka naar de kusten van Amerika: de eerſte onder den 60ſten, de andere onder den 57ſten graad noorder breedte; waardoor allereerst met zekerheid gevonden werd, hoe ver Amerika van Kamſchatka verwijderd is.

In het jaar 1742 gingen de kapitein SPANBERG, de luitenant WALTON en de tweede luitenant SCHELTING op drie vaartuigen uit, om de ligging der Kuriliſche eilanden, die zich van Kamſchatka tot Japan uitſtrekken, te bepalen, en daardoor werden de, tot dien tijd toe, op de kaarten als groot aangewezene landen Jeſo en het Conpagnie's

nie's land (*) binnen zeer naauwe grenzen bepaald.

Op deze ontdekkingen volgden andere zeereizen, die meer tot het opnemen der kusten waren aangelegd. In de jaren 1743 en 44 beſchreef de luitenant CHNUTEWSKOI de oevers van Ochotsk af tot Kamſchatka toe, en die rondom het laatstgenoemde ſchiereiland. In 1768 deed de luitenant SINT de reis rondom Kamſchatka tot aan de Behringsſtraat in eene boot. In datzelfde jaar, en het volgende 1769, volbragten de kapiteinen KRENITZYN en LEWASCHOW, met twee ſchepen, eene vaart van Kamſchatka voorbij de Aleutiſche eilanden tot aan het eiland Unimak, en terug.

De kusten aan de IJszee werden gedeeltelijk opgenomen door zeeofficieren, die tot dat

(*) Thans is het eene beſliste zaak, dat de vermeende groote landen Jeſo en het Compagnie's land Kuriliſche eilanden zijn, van welke het eerſte, ſlechts door eene naauwe ſtraat van Japan geſcheiden, onder den naam van Matmaja bekend is, en het andere, Urupa geheeten, nu voor het achttiende dezer eilanden gerekend wordt. *De Hoogd. Vert.*

dat einde uitdrukkelijk naar verſcheidene plaatſen waren afgezonden; in de jaren 1734 en 36 deed de luitenant BWZYN, tot hetzelfde oogmerk, eene reis van den mond der rivier Ob af tot aan Jenisſei; in 1735 de luitenant PRONZISCHTSCHEW van den mond der Lena naar het westen, en de luitenant LAPTJEW naar het oosten; in 1736 de luitenant MALYGIN van de rivier Petſchora tot aan Kara, en in 1737 vandaar naar Ob; in 1738 de ſchipper KOSCHELEW van Ob naar Jenisſei; in 1738, 39 en 40 nam de ſtuurman MANIN eene proef, om van den mond der Jenisſei noordwaarts te ſtevenen; en in 1738 volbragt de ſtuurman GOLOWIN eene reis van Ob naar Kara en naar de ſtad Archangel. Andere vaarten, door bijzondere perſonen ondernomen, zijn zoo veel aanmerking niet waardig, omdat zij, zoo wel ten aanzien van ontdekkingen, als van het opnemen der kusten, weinig nuts gedaan hebben.

Men gebruikte namelijk, in alle zulke togten, zeeſchepen, om de kusten van den noordoostelijken oceaan op te nemen. Maar met

met zoodanige ondernemingen is het geheel anders gelegen, dan met die, welke aangelegd worden tot het ontdekken van onbekende eilanden en kusten, in welke men geheele zeeën doorzeilen moet, en dus geen andere dan schepen van eene grootere soort gebruiken kan. Tot eene naauwkeurige opneming van de kusten zijn deze volstrekt niet geschikt, omdat men dezelve niet zonder gevaar digt aan den wal kan naderen: verborgene klippen en ondiepten, die zich dikwijls verre in zee uitstrekken, bedreigen den koenen zeeman niet zelden met een' onvermijdelijken ondergang, terwijl ook de dikke misten, die gedurende den geheelen zomer aldaar heerschen, het naastbij zijnde gevaar bedekken; het dieplood, dat eenige behoudmiddel ter zee, wordt hier zeer dikwijls bedriegelijk in zijne opgaven, dewijl men niet zelden eene onmeetbare diepte digt bij klippen, of zelfs zeer nabij de kust vindt; en derhalve eischt de voorzigtigheid, dat men zich in zulke gevallen van dezelve verwijderd houdt, waardoor intusschen de belangrijkste plaatsen misschien onbeschreven

blij-

blijven. Daarenboven kan de ervarenſte en opmerkzaamſte zeeman, met den gunſtigſten wind en het helderſte weder, onmogelijk van een groot ſchip en op een' verren afſtand, waarop hij zich dan noodzakelijk houden moet, de geſteldheid van den oever naauwkeurig bepalen, dewijl dezelve dikwijls op zulke plaatſen onafgebroken in eene regte lijn ſchijnt voort te loopen, waar zich in der daad aanmerkelijke en goede bogten, of monden van rivieren, of nabij de kust gelegene eilanden bevinden, waaruit dan eene verkeerde opneming ontſtaat, en een ander, die naderhand digter bij de kust komt, dezelve geheel anders geſteld vindt.

Wie der zeevarenden bezat meer kennis, kloekmoedigheid en volharding dan kapitein Cook? — Zijn ijver in het naauwkeurig bepalen van de kusten op de kaarten was zoo groot, dat het zigtbaarſte gevaar hem daarvan zelfs niet kon terughouden: doch in deze zeeën werd hij door hevige ſtormen, dikke misten en groote zandbanken genoodzaakt, om veel plaatſen onbezigtigd te laten;

ten (*); ook teekent hij de kusten, welke hij gezien heeft, op eenige plaatſen in zijne kaart niet zoo als zij in der daad zijn (†), laat eenige bogten weg, ſcheidt eenige eilanden niet van het vaste land af, en geeft zelfs menigmaal aan nevels den naam van eilanden (§).

Om derhalve naauwkeurige kaarten van deze zee te bekomen, moet de opneming als het ware door het gevoel geſchieden. — Tot dat einde behoort men dan de reizen te doen of in groote, met huiden bekleede *Bai-*

(*) Zoo heeft hij de Amerikaanſche kust van Notka-zond af tot den 55ſten graad noorderbreedte toe, uit hoofde van hevige ſtormen en drocvig weder, niet gezien; en de kust van Bristolbaai af tot op de breedte van 63 graden moest hij, in weerwil van zijne ijverigſte pogingen, uit hoofde van de ondiepten, onbezigtigd laten.

(†) Het voorgeberte *Greville* is op de Engelſche kaart omtrent 18 minuten te zuidelijk, *Aphognak* en het daar nabij gelegene kleine eiland *Ewraſchitſchei* omtrent 15, de zuidelijke ſpits van het eiland *Zukla* omtrent 13 minuten, en het kopereiland op de algemeene kaart omtrent 25 minuten te zuidelijk, doch de *Umnazkiſche zuilen*, of de hooge Pyramidevormige rotſen aldaar, omtrent 48 minuten te westelijk opgegeven.

(§) Het *Anderſonseiland* en een ander klein eiland, ten noorden van *Clarke*, doch zonder naam, beſtaan in het geheel niet.

Baidaren, of in kleine roeivaartuigen, waarmede men, uit hoofde van derzelver ondiepen bodem, zonder gevaar bij het ſtrand langs drijven, of bij ieder opkomend onweder terſtond in ondiepe beken of inhammen zijne toevlugt kan nemen.

Met eene behoorlijke ſchikking en verdeeling zou zulk eene opneming van het geheele noordelijke gedeelte des oostelijken oceaans, van de breedte van 56 graden af tot de Behringsſtraat toe, en zoo wel van de Kuriliſche als van de Aleutiſche eilanden, in eenen of twee zomers kunnen volbragt worden, en daarenboven maar weinig kosten.

Misſchien zal het ſommigen onwaarſchijnlijk voorkomen, dat men, in eenen zomer, zulk eene menigte kusten, en die zoo uitgeſtrekt zijn, zou kunnen opnemen, ten zij men daar een zeer groot getal Baidaren toe gebruikte: maar ik vind daar niet meer dan tien toe noodig; want met iedere Baidar kan men, bij een' gunſtigen wind, dagelijks tegen de 50 Werſten en meer opnemen.

men. Zoo heb ik in het jaar 1789, binnen acht dagen, den geheelen oever van Ochotsk af tot Ulkan toe in eene houten Baidar opgenomen, en dat bedraagt eene uitgeſtrektheid van 400 Werſten; naderhand, in den zomer van 1791, nam ik, in eene kleine Aleutiſche Baidar, de noordzijde van het eiland Unalaschka van 100 Werſten in anderhalven dag op; tot andere niet kleine bogten beſteedde ik niet meer dan eenen dag, terwijl ik intusſchen derzelver diepte nog peilde; en ik kan verzekeren, dat deze ſpoed geenszins ten nadeele van de zorgvuldigſte naauwkeurigheid geſtrekt heeft.

Al deze opnemingen werden door mij verrigt, gedurende den Aardrijks - Sterrekundigen togt naar het noordoostelijke gedeelte van Rusland, die in het jaar 1785, onder de aanvoering van den kapitein BILLING, ondernomen werd, en welken ik in de hoedanigheid van eenen hem toegevoegden zeeofficier mededeed.

Deze reis duurde omtrent acht jaren, en gedurende al dien tijd hield ik een naauw-

keu-

keurig dagboek, waarin ik alles aanteekende, wat mij merkwaardigs bejegende, zonder er eens aan te denken, om het in het vervolg openlijk bekend te maken, dewijl ik gevoelde, dat mij de voorbereidende bekwaamheden tot eenen ſchrijver ontbraken, en het derhalve voor vergeefſche moeite hield, het te willen worden. — Doch de heer Generaal LOGIN IWANOWITSCH GOLENISCHTSCHEW KUTUSOW (*) verpligtte mij om mijn dagboek te bearbeiden, hetzelve in behoorlijke orde te brengen, en in den vorm van een zamenhangend verhaal te gieten. Het eerſte deel verwierf de goedkeuring des graven GRIGORJEWITSCH KUSCHELEW, die mij daarop beval ook het tweede deel af te werken. Doch onderdes verpligtte mij de dienst, eerst om naar Archangel, en vervolgens om naar Engeland te reizen, van

(*) Een zoon van den voor eenige jaren overledenen Preſident der Admiraliteit, de Ruſſiſche vertaler van Cook's *Reizen*, en wiens kennis en ijver voor de weetenſchappen mijnen lof niet behoeven. *De Hoogd. Vert.*

van waar ik eerst in het jaar 1800 terugkeerde, zoo dat ik dit tweede deel niet voor het jaar 1801, toen de Generaal MORDWINOW reeds Vicepresident van het Admiraliteitscollegie geworden was, konde voltooijen. De weldadige genegenheid en bescherming, welke deze heer bewijst aan allen, die voor het welzijn des vaderlands arbeiden, bezorgden ook mij het geluk, dat mijn werk zijne Keizerl. Majesteit werd voorgelegd, en het Allerhoogstdezelve behaagde den druk van het dagboek en de kaarten te gebieden.

Dat een werk als dit voor de zeevarenden nuttig en het publiek aangenaam kan worden, behoeft zeker geen bewijs: bijna alle beschrijvingen van zeeën worden toch, zoo dra zij in het licht verschijnen, in alle talen overgezet.

Over de tot nog toe door de Rusfen op den oostelijken oceaan en de IJszee volbragte togten, welke alle met de grootste zwarigheden verbonden waren, en bijna alle met rampspoedige toevallen vergezeld gingen, zou-

zouden zekerlijk menige aanmerkingen, nuttig voor de zeevarenden en niet min belangrijk voor het publiek, kunnen medegedeeld worden: doch er is van dezelve maar een zeer klein gedeelte in de *Maandelijkſche Berigten* afgedrukt, en dat nog met weinig zorgvuldigheid; want bijna al de waarnemingen en aanmerkingen, die den zeevaarder dienen konden, zijn weggelaten, of omdat de uitgever eigenlijk geen zeevaartkundige was, of omdat hij misſchien geen gebruik van een dagboek kon maken. Doch thans mogen wij de hoop voeden, dat men dergelijke zeereizen niet langer aan de vergetelheid zal overgeven; want bij het Collegie der Admiraliteit is nu een *Zeecommité* opgerigt, door hetwelk, onder het opzigt van deszelfs opperhoofd, den Admiraal Schischkow, de dagboeken van alle zeereizen, zoo wel de vroegere als die van den tegenwoordigen tijd, openlijk zullen bekend gemaakt worden.

De reisbeſchrijving nu, welke ik bij dezen voor het oog van het publiek breng, is, ten

aanzien van den ſtijl en de voordragt, alsmede van natuurkundige aanmerkingen, zekerlijk gebrekkig (*): maar daarentegen durf ik verzekeren, dat de waarnemingen, die den zeevarenden nuttig kunnen worden, met de grootſte naauwkeurigheid gedaan, en tevens omſtandig beſchreven zijn.

Gedurende onze zeevaart heb ik op al de dagen, wanneer wij land zagen, of ons iets aanmerkelijks bejegende, in mijn verhaal de breedte en lengte aangeteekend, op welke wij ons, volgens ons dagboek, des middags bevonden. Ook heb ik in mijn verhaal den afſtand van het land en de grootte der eilanden

(*) Tot het doen van waarnemingen, die ter verrijking van de kennis der Natuurlijke Hiſtorie dienen konden, werd, in plaats van den tot dat oogmerk benoemden opziener der mijnen PATRIN, die door ziekte was teruggehouden, de Doctor MERK uit Jakutsk medegenomen; deze heeft ook den geheelen togt medegedaan, en van zijne ijverige bemoeijingen zou men zekerlijk iets volledigs hebben mogen verwachten, doch kort na zijne terugkomst te St. Petersburg overviel hem de dood. Ondertusſchen was hij zoo ver gevorderd, dat hij zijn dagboek in orde gebragt, en hetzelve den beroemden PALLAS had ter hand geſteld, die het Publiek daarvan ongetwijfeld niet beroofd zal laten.

den niet volgens de gisfing van het gezigt opgegeven, maar zoo als dezelve door de vaart zelve en door naauwkeurige Pelengen bepaald werden, zoo dat men, naar deze opgaven, eene kaart van de geheele vaart, en van de kusten en de eilanden, zou kunnen ontwerpen.

Alle Pelengen en Rumben zijn zoo aangeteekend, als zij in het dagboek ftonden, dat is, volgens het kompas.

Nu waren er voor mijn dagboek ook kaarten en teekeningen noodig. Deze waren, na het volbrengen van de reis, door mij aan de Admiraliteit afgegeven; thans worden er verkleinde kopijen van dezelve genomen, om in het koper gegraveerd te worden.

Bij het opnemen der algemeene kaart, volgens de Projectie van MERCATOR, heb ik de gevondene lengte, op welke wij ons iederen middag bevonden, na het waarnemen van de ingeflopene fouten naauwkeurig bepaald, en dienvolgens onze vaart op de kaart geteekend; en van daar komt het, dat de, op dezelve, voor iederen middag aan-

gewezene lengte niet altijd overeenkomt met die, welke ik in mijn verhaal heb opgegeven.

Ook heb ik de wegen, welke ik, zoo wel te land, als te water in de twee voornoemde zeeën, heb afgelegd, op de kaart geteekend, en wel door het ſtellen van de dagteekening op iedere plaats, alwaar wij ons des middags bevonden; en om de verſcheidene togten volgens de jaren te onderſcheiden, heb ik nu eens zamenhangende lijnen, en dan wederom ſtippen, gebruikt. Doch de reis van den kapitein BILLINGS langs de kust, van de Behringsſtraat af door het land der Tſchuktſchen tot aan Kolyma, heb ik op de kaart niet kunnen brengen, omdat ik dezelve niet heb medegedaan; en dewijl ik geene dan mijne eigene waarnemingen wilde mededeelen, geloofde ik ook alleen vrijheid te hebben, om mijne door mij zelven vervaardigde kaarten en teekeningen daarbij te voegen. Eindelijk kan ik nog verzekeren, dat ik de minſte gunſtige gelegenheid niet heb laten voorbijgaan, om een

zee-

zeestrand, een eiland of eene bogt op te nemen, en mij van alles naauwkeurige kaarten te bezorgen. Daar hebben mij hinderpalen noch zwarigheden noch het oogschijnlijkste gevaar van teruggehouden; meermalen heb ik mijn leven in de waagschaal gesteld, in de vertroostende hoop, dat ik toekomenden zeevaarderen daarmede eenig voordeel toebrengen, en misschien menigeen' mijner volgeren voor schade en schipbreuk zoude mogen bewaren, welke laatste in die oorden niet zelden voorvalt, doordien men uit onkunde van de zee en de kust niet ligtelijk de haven vindt.

Den zeevarenden hoopte ik met de uitgave van deze reis iets nuttigs, het algemeen iets aangenaams te leveren. Ondertusschen heb ik het voorbeeld derzulken niet nagevolgd, die hunne verhalen met aanlokkelijke, buitengewone en onderhoudende gevallen opschikken, welke maar een eenig gebrek hebben, — dat zij *niet waar* zijn. — Niet dan waarheid te schrij-

ven had ik ten oogmerk, en ſchreef daarom alleen gebeurde zaken in mijn dagboek op, mij ſlechts veroorlovende hier en daar eenige aanmerkingen in te vlechten.

IN.

I N H O U D

VAN HET

E E R S T E D E E L.

EERSTE AFDEELING.

Beraming van eenen zeetogt naar het noordoostelijke gedeelte van Rusland. Namen der daartoe verkozene Officieren, en getal der perſonen van minderen rang, tot deze reis verordend.

Bladz. 1.

TWEEDE AFDEELING.

Toerusting tot den togt. Mijne voorafzending. Reis naar Irkutsk en Jakutsk. Aanmerkingen over de laatstgenoemde ſtad. Verdere reis te paard. Jakuten. Onbewoonde plaatſen. Aanmerkingen over de paarden van dat gewest. Komst aan de rivier Omekon. Geestbezweringen der Jakutiſche Schamans. . Bladz. 18.

DER-

DERDE AFDEELING.

Verdere reis te paard van Omekon naar Ochotsk. Overvaart over de rivier Ochota. De woeste landſtreek Uega. Tunguziſche jaarmarkt. Levenswijze der Tunguzen. Voettunguzen aan de rivier Arka. Voortzetting der reis met honden. Komst te Ochotsk. Aanmerkingen over deze ſtad en derzelver handel en inwoneren. Bezigtiging der vaartuigen en bouwſtoffen. Opzoeking van hout tot den ſcheepsbouw. Ziekte in de ſtad, en derzelver oorzaken. Viſchvangst en toebereiding der viſſchen. Verſcheidene vogels, en de wijze waarop zij gevangen worden. Bladz. 46.

VIERDE AFDEELING.

BILLINGS *aankomst te Ochotsk. Reis naar de rivier Kolyma. Weg langs de Ochota opwaarts. Aanmerkingen over de onvruchtbaarheid des lands. De rivier Arka. Dans der Voettunguzen. De beek Uega, en Rendiertunguzen aan dezelve. Nachtverblijf op den oever van een meer. Een in hetzelve gevangen visch. Zonderlinge natuurdrift van deze visſchſoort. Het verdwalen van des Doctors medgezel. Togt van de rivier Ochota naar den Kuidusſun. Vlugt van den*

den wegwijzer, en daaruit ontſtane moeijelijkheden in het opzoeken van den weg. Aankomst bij ledige Jurten, en vervolgens bij de Jakutskiſche landſtreek aan de rivier Omekon. Voortzetting der reis. Togt over eene keten van zeer hooge gebergten. Aankomst in de vesting Werchne-Kolymsk. Het opzoeken van timmerhout. Jukagieren en derzelver levenswijs. Het op ſtapel zetten van een tweede vaartuig. Hevige koude. Onvoorziene brand. . . Bladz. 71.

VIJFDE AFDEELING.

Het afloopen der vaartuigen, en toebereidſelen tot de reis te water. Het afvaren van de Kolyma. Jagt en viſcherij. Komst aan de vesting Sredne-Kolymsk, en vervolgens bij het zomerverblijf aan den Omolon. Het innemen van den kapitein SCHMALEW *en deszelfs medgezellen. Het ankeren bij Nishne-Kolymsk. De rivieren Anni. Het overzwemmen van rendieren. Verdere vaart op de Kolyma tot aan derzelver mond. Komst aldaar, en het ankeren bij* LAPTJEW'S *vuurtoren. Het afſteken in de IJszee. IJs en mist. Vaart naar het oosten. Gelegenheid van het ſtrand. Ankering op twee plaatſen.*

Bladz. 103.

ZES-

ZESDE AFDEELING.

Vaart naar het noorden en terug. Herhaalde onderneming om oostwaarts te ſtevenen, en gevaar van het ijs. Ankering niet verre van de rots Baranow. Reis te voet naar dezelve. Standrendieren en kudderendieren. Vangst van wilde ganzen, en derzelver bewaring. Terugreis met de ſchepen naar den mond der Kolyma. Nieuwe togt naar het oosten. Hindernisſen van het ijs. Raadpleging om terug te keeren. Kekuren of zuilen, die op de bergen gevonden worden. Ankering bij de rots Baranow, en Aardjurten aldaar. Inwoners. Aanmerkingen over de IJszee. Terugreis naar Nishne-Kolymsk. Raadpleging over de middelen, om het Tſchukotiſche voorgebergte om te gaan. Aanmerkingen over vroeger gedane togten op de IJszee, en de oorzaak der groote menigte van ijs. Rivierreis tot aan de vesting Sredne-Kolymsk. Bladz. 126.

ZEVENDE AFDEELING.

Vertrek van Sredne-Kolymsk naar Jakutsk. Weg tot aan de landſtreek Alaſeisk. Aanmerkingen over de Mammonsbeenderen, die aan den oever der IJszee gevonden worden. Reis langs de rivier

vier Alaſeja opwaarts, en komst te Indigerka. Vertwijfeling van eenen der reisgenooten. De Rusſiſche landſtreek Ujandinsk. Komst in de ſtad Saſchiwersk, en aanmerkingen over dezelve. Verdere reis, en komst aan de rivier Jana. Hevigheid der koude, en behoedmiddelen tegen dezelve. Togt over de hooge bergketen aldaar. Komst op de eerſte bewoonde plaats aan de rivier Aldan. Vermakelijk tooneel voor ons, maar niet voor onzen Doctor. Komst te Jakutsk. Mijn vertrek met een Commando naar den mond der rivier Maja. De Slobode Amginsk en het nabijgelegene dorp. Komst aan de Maja. Bezoek van den kapitein FOMIN. *Ontdooijing van den Aldan. Drijvende eilanden, en buitengewone overſtrooming. Vertrek van den kapitein* FOMIN *op kanen de rivier Maja op, en van den kapitein-luitenant* BEHRING *naar Judomskoi-Krest. Mijne terugreis naar Jakutsk. Bladz.* 148.

ACHTSTE AFDEELING.

Overvoering der pakkaadje op oſſen naar den mond der Maja. Vervoering van dezelve op kanen, de rivier Maja op, naar Judomskoi-Krest. Gelegenheid en oevers der rivier. Ontmoeting van Riviertunguzen. Aanneming van eenen derzelve

tot

tot loots. Overtogt naar de rivier Judoma. Ondiepe plaatſen in dezelve, die de vaart zeer belemmeren. Ziekte onder het volk, en oorzaak daarvan. Vraatzucht der Jakuten, en proef daarvan, door eenen hunner gegeven. Overgang over eenen waterval. Groote drooge plaatſen, en moeijelijkheden door dezelve veroorzaakt. Aankomst bij Judomskoi-Krest. Reis langs het ſtrand naar Ochotsk. Veer aan den Urak. Vaart over den Urak, komst aan de Ochota en vaart langs dezelve nederwaarts in kanen van berkenhout. Komst te Ochotsk. Al de pakkaadje wordt van Judomskoi met honden naar Ochotsk gezonden. . . . . Bladz. 173.

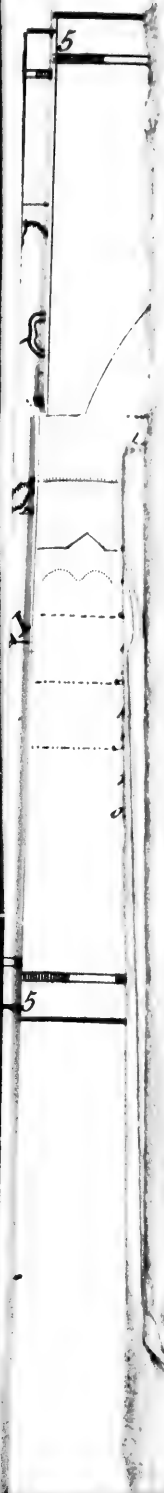
5
2
1
5

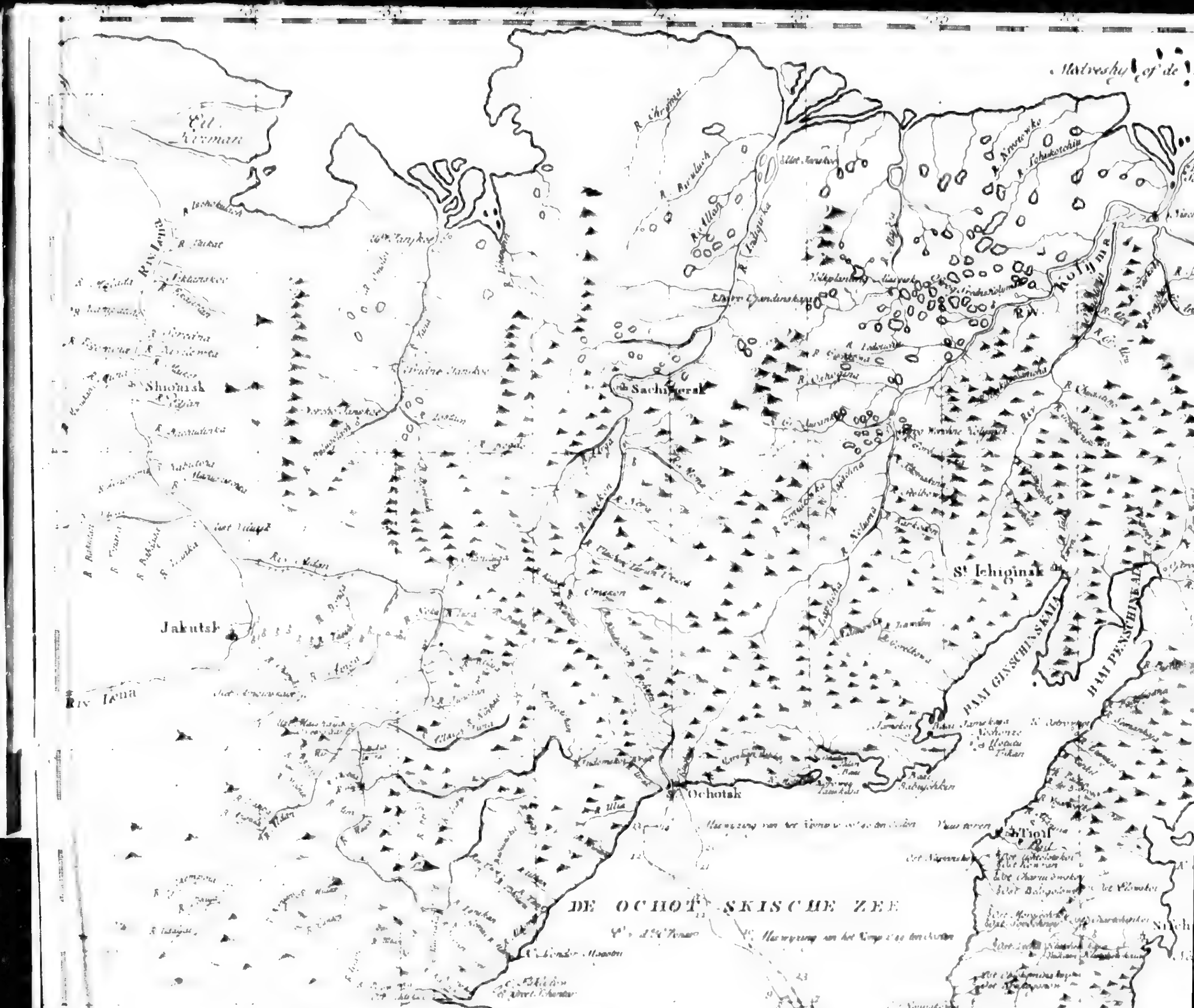

Jakutsk
Riv. Lena
Ochotsk
DE OCHOTSKISCHE ZEE
EIL. SACHALIN
Riv. Amur
Riv. Kolyma
St. Ichiginsk
BAAI PENSCHINSKAIA
OOST
KURILISCHE
DE
EIL. MATSKAI of MATMAI
St. Mazu
EEN GEDEELTH VAN JAPAN
125
130
135
140
145
150
155
160

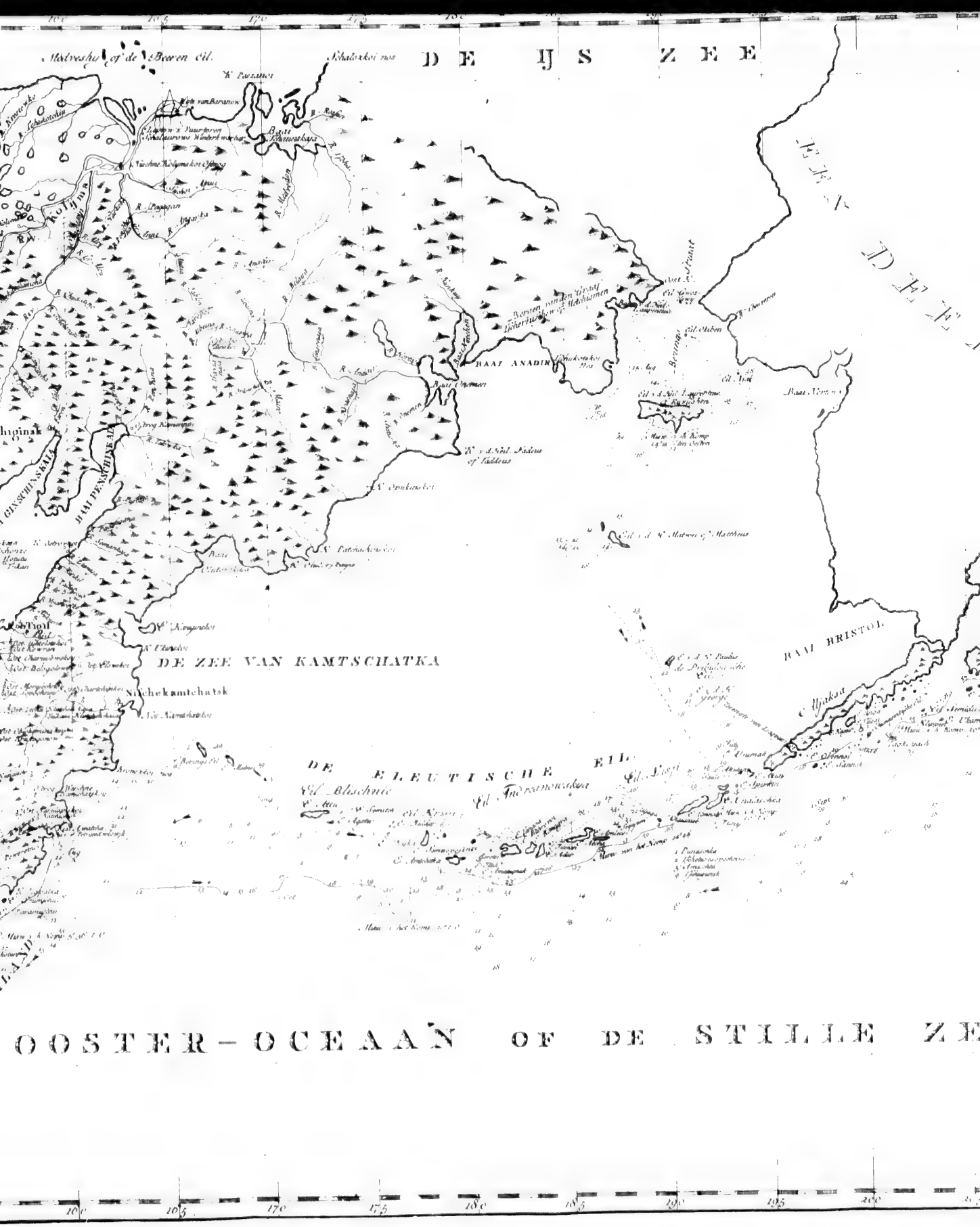
DE IJS ZEE
DE ZEE VAN KAMTSCHATKA
BAAI BRISTOL
BAAI ANADIR
DE EILEUTISCHE EIL
OOSTER-OCEAAN OF DE STILLE ZE

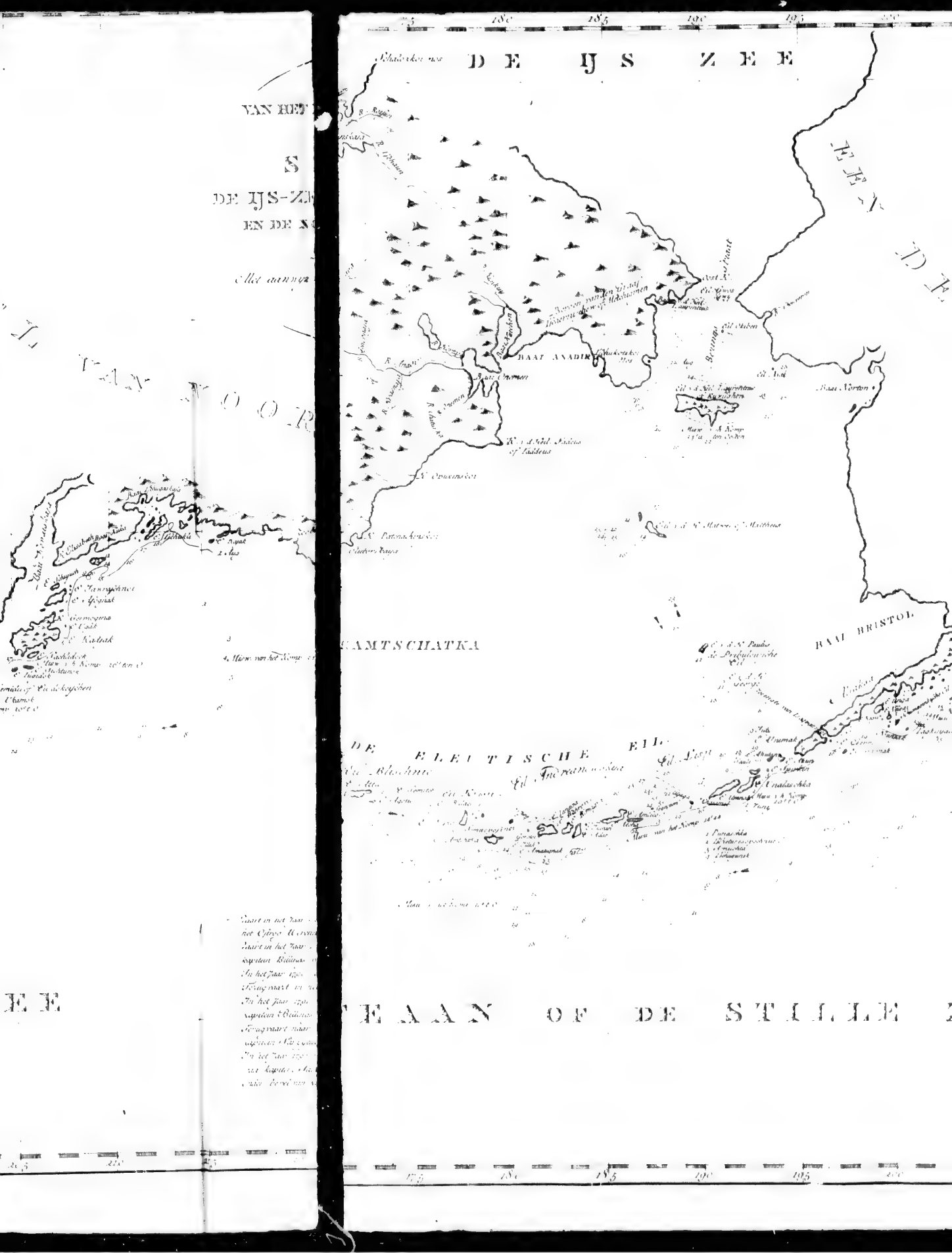
DE IJS ZEE
BAAI ANADIR
KAMTSCHATKA
BAAI BRISTOL
DE ELEITISCHE EIL
TEAAN OF DE STILLE

KAART

VAN HET NOORDOOSTELIJKE GEDEELTE

VAN

SIBERIE,

DE IJS-ZEE, DEN OOSTER-OCEAAN

EN DE NOORDWESTELIJKE KUST VAN

AMERIKA,

Met aanwyzing van de vaart der Schepen, onder het bevel van Kapiteyn BILLINGS.

Ontworpen door SARYTSCHEW.

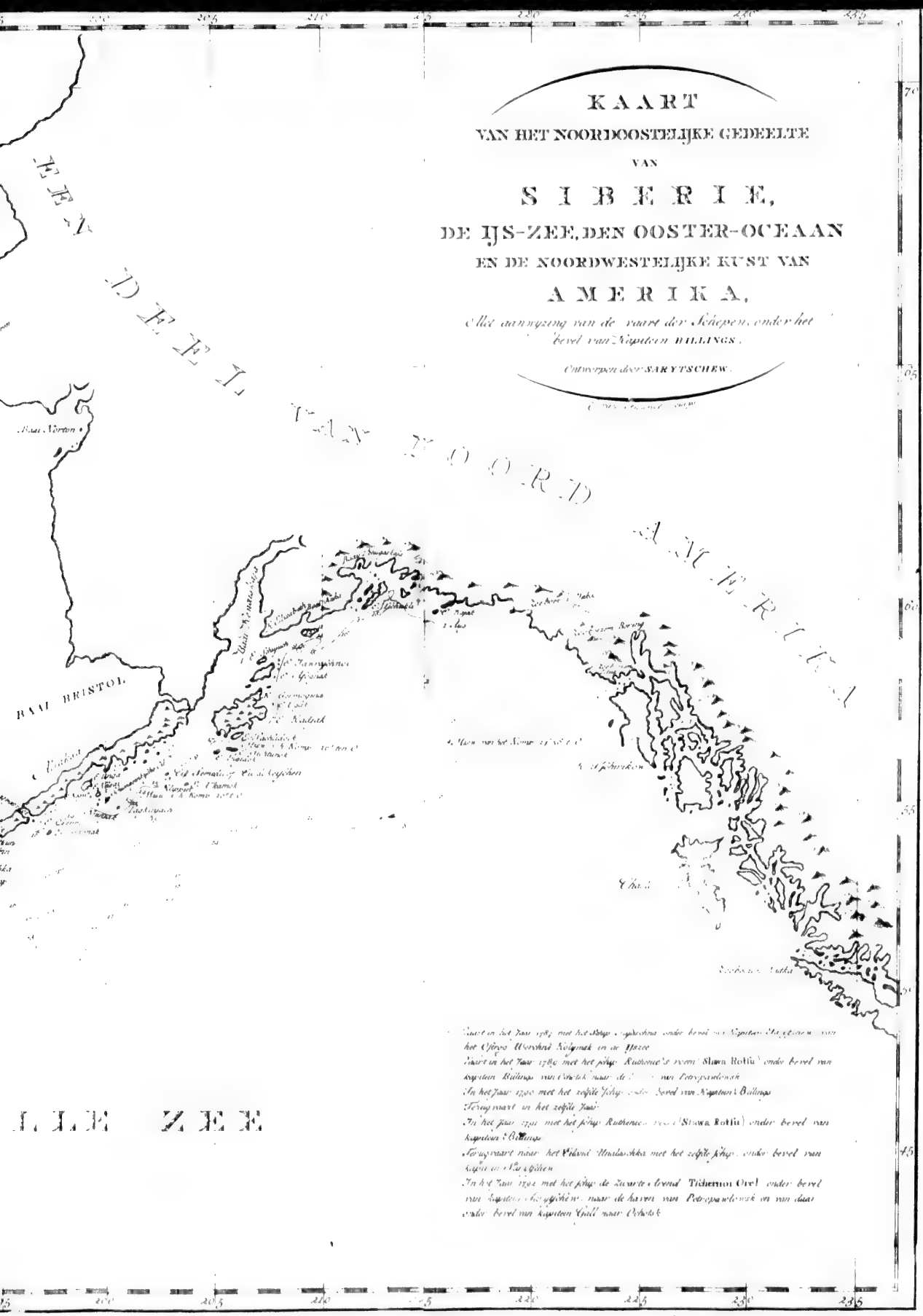

REIZE

NAAR

HET NOORDOOSTELIJKE GEDEELTE

VAN

RUSLAND.

EERSTE AFDEELING.

Beraming van eenen zeetogt naar het noordoostelijke gedeelte van Rusland. — Namen der officieren, en aantal der perſonen, tot deze reis beſtemd.

Den 8ſten van Augustus 1785 behaagde het de eeuwig gedenkwaardige Keizerin CATHARINA DE GROOTE, die hare moederlijke zorg voor het welzijn harer onderdanen zelfs tot de afgelegenſte grenzen des Rusſiſchen rijks uitſtrekte; de volgende Ukaze aan het Admiraliteitscollegie toe te zenden:

Ukaze aan ons Admiraliteitscollegie.

Wij hesluiten bij dezen, dat er eene Aardrijks-Sterrekundige reis zal gedaan worden naar het noordoostelijke gedeelte van Rusland, om de graden van lengte en breedte der rivier Kolyma bij derzelver mond, en eene kaart van de kusten langs de geheele Tschukotische bergketen tot aan het oostelijke voorgebergte, alsmede van de menigvuldige eilanden, die in den oostelijken oceaan tot aan de kusten van Amerika verstrooid liggen, op te nemen, en eindelijk om de zeeën, tusschen het vaste land van het Gouvernement Irkutsk en de tegenover gelegene kusten van Amerika, naauwkeuriger te leeren kennen; en verordenen deswege als volgt.

Vooreerst. Tot opperhoofd van dezen togt benoemen wij den luitenant ter zee Jozef Billings, wien wij thans den rang van kapiteinluitenant ter zee toewijzen, en stellen onder zijn bevel de noodige personen, zoo wel opperofficieren als van lageren rang, zoo als hij zelf die heeft uitgekozen; wij verleenen allergenadigst, zoo wel aan den bevelhebber als aan alle personen onder zijn bevel staande, voor den geheelen tijd hunner reis, eene dubbele bezolding naar eens ieders rang, welke hun hier voor een

een jaar zal vooruitbetaald worden, en daarenboven nog eene dubbele jaarwedde in het toekomende zonder afkorting: al deze perſonen moeten zonder verwijl naar de Gouvernementsſtad Irkutsk afgevaardigd worden, terwijl wij den kapitein-luitenant BILLINGS gelasten, zijne berigten, naar de omſtandigheden en gelegenheid, aan het Admiraliteitscollegie in te zenden.

Ten tweede. De aanvoerder van dezen togt moet met de noodige meet- en ſterrekundige en andere werktuigen voorzien worden, alsmede, tot eene handleiding voor hem, met alle kaarten van de voormalige reizigers ter zee en te land in de genoemde gewesten, met de noodige uittrekſels uit de dagverhalen zijner voorgangeren van het jaar 1724 tot het jaar 1779, en bovendien met omſtandige op deze onze Ukaze gegronde aanwijzingen; ook zal men hem de hierbij gevoegde voorſchriften van een woordenboek hebben ter hand te ſtellen, volgens welke de woorden, uit de talen en tongvallen der verſcheidene volken, opgeſchreven, en derzelver uitſpraak met Ruſſiſche en Latijnſche letteren moeten aangeteekend worden. Tot het afgeven van de nieuwgeſlagene gedenkpenningen en van de geldſommen, tot betaling van de hier uit te ſchieten bezolding en van alle benoodigdheden

tot de reis in het algemeen, alsmede tot het aankoopen van verſcheidene, tot geſchenken geſchikte, gereedſchappen en kleine goederen, hebben wij den werkelijken geheimraad en Procureur Generaal Prins WAESEMSKOI onze bevelen medegedeeld.

Ten derde. De kapitein-luitenant ter zee BILLINGS zal zich, zoo dra hij te Irkutsk is aangekomen, bij onzen luitenant-generaal JACOBI, plaatsbekleedend' *Gouverneur - Generaal* van Irkutsk en Kolywan, hebben aan te melden, als aan welken onze Ukaze is medegedeeld, ten einde om hem zonder weigering, in alles wat dezen togt aangaat, de behulpzame hand te bieden, en op denzelven, tot het waarnemen en teekenen van voorwerpen uit de Natuurlijke Historie, den bij dezen tot Collegie-Aſſeſſor benoemden opziener der mijnen PATRIN mede te geven. Ook zal de luitenant-generaal JACOBI, overeenkomſtig het hem medegedeelde naauwkeurige berigt van onze oogmerken, alle zorgvuldigheid aanwenden, om van zijne zijde alles in het werk te ſtellen, wat tot het wel gelukken van dezen aan den kapitein-luitenant BILLINGS toevertrouwden togt zou kunnen bevorderlijk zijn; hij zal mede op de daartoe gelegenſte plaatſen, zoo dra mogelijk, eenen genoegzamen voor-

voorraad van behoeften, levensmiddelen, de verſcheidene benoodigdheden, tot het behoorlijk in ſtaat ſtellen of tot het nieuw bouwen, uitrusten en wapenen van zee- en rivier-vaartuigen, doen gereed maken, alsmede, op de vordering en naar de keuze van BILLINGS, de beste leerlingen uit de Irkutskiſche ſchool voor de zeevaart, en de overige door ons Admiraliteits-collegie uitgekozene manſchappen, tot den zeedienst behoorende, en ook tolken voor de onderſcheidene tongvallen, en kundige en ervarene lieden tot geleide en voorthelping op den weg, die tot het doen van den togt voorgeſchreven is, moeten medegeven: terwijl de kapiteinluitenant BILLINGS allergenadigst wordt gevolmagtigd, om aan alle opper- en onder-officieren onder zijn bevel, te Irkutsk, hunne bevordering tot den eerstvolgenden hoogeren rang aan te kondigen, waarvan alleen diegenen moeten worden uitgezonderd, wien het Admiraliteits-collegie eene belooning in geld heeft toegelegd, welke hun alsdan moet betaald worden.

Ten vierde. Om den weg, welken de kapiteinluitenant ter zee dan te houden heeft, des te zekerder te bepalen, zal hij op den raad en de aanwijzingen van onzen luitenant-generaal JACOBI hebben acht te geven, en alsdan met den Colle-

gie-Asſesſor PATRIN en de manſchappen onder zijn bevel, het zij te water of te land, naar Jakutsk, of anders naar eene andere tot zijne onderneming nog gunstiger gelegene plaats, moeten gaan, en op de reis een open bevelſchrift van den plaatsbekleedenden Gouverneur-Generaal, aan alle opperhoofden en bevelhebbers der op of nabij zijnen weg gelegene plaatſen medenemen, om van dezelve op zijne vordering de noodige ondersteuning te erlangen: tot hetzelfde einde heeft de kapitein-luitenant BILLINGS ook het regt, om uit alle te Irkutsk voor handen zijnde beſchrijvingen van de nieuwſte zeevaarten op de IJs- en andere zeeën, en uit alle ſchriften, welke iets over de vaart op de rivier Kolyma en naar het land der Tſchukſchen behelzen, de noodige uittrekſels te maken, en de kaarten af te teekenen.

Ten vijfde. De kapitein-luitenant BILLINGS zal, zoo dra hij te Ochotsk is aangekomen, na vooraf verkregene aanwijzing van den plaatsbekleedenden Gouverneur-Generaal van Irkutsk, uit de ſchool voor de zeevaart aldaar, de hem dienſtige leerlingen, alsmede lootſen, matrozen en kozakken, hebben uit te kiezen, en daarna alle noodige ſchikkingen tot zijne vaart moeten maken, zoo wel door het bezorgen van voorraad

raad en behoeften, als van zeevaartuigen; want, in gevalle de daar zijnde vaartuigen der kroon niet deugen mogten, heeft men het aanbouwen van nieuwe, veilige en ſterke vaartuigen, met dubbele bekleedingen, zoo als de kapitein-luitenant BILLINGS daarvan de plannen gemaakt heeft, zoo veel mogelijk te beſpoedigen: doch hij zelf zal, zoo dra hij tot het aanbouwen van deze vaartuigen de noodige ſchikkingen heeft gemaakt, met den Collegie-Aſſeſſor PATRIN, en met zulk een gedeelte der manſchappen onder zijn bevel als hij zal van nooden hebben, of over de veſting Iſchiginsk aan de rivier Omelon, of langs eenen anderen hem voordeeliger en geſchikter voorkomenden weg, naar de rivier Kolyma reizen, en te Werchne-Kolymsk, te Nishne-Kolymsk en aan den mond der Kolyma aardrijks- en ſterrekundige waarnemingen tot bepaling van den graad van lengte en breedte doen, den loop der rivier met de meestmogelijke naauwkeurigheid beſchrijven, en zijne aanmerkingen over dat land en deszelfs inwoneren daarbij voegen.

Ten zesde. Zoo dra hij de Kolyma bereikt, en den hem opgedragenen last heeft uitgevoerd, verheffen wij den kapitein-luitenant BILLINGS, bevelhebber op dezen togt, allergenadigst tot

kapitein van den tweeden rang, met bevel, dat hij, zoo veel de omſtandigheden het toelaten, zijn best doe, om de kusten aan de IJszee, van de Kolyma af tot het aan de oostzijde van Siberie grenzende oostelijke (*a*) voorgebergte, om te varen: doch indien dit volſtrekt onmogelijk mogt bevonden worden, en de aldaar inkomende berigten, voor het opnemen der kusten en des Tſchuketiſchen lands, een beter gevolg van het bereizen derzelve te land of over het ijs mogten beloven, zoo wordt zulks aan het goedvinden en onderzoek van den bevelhebber van den togt op de plaats zelve overgelaten: terwijl er meteen moet onderzocht worden, of er niet, ten noorden van deze kusten of van de zoogenaamde Behringsſtraat, nog eilanden of landen te ontdekken zijn.

Ten zevende. Wanneer de kapitein ter zee van den tweeden rang BILLINGS, ten aanzien van de kusten der IJszee, volgens den hem gegevenen last, alles behoorlijk heeft onderzocht, zal hij langs den naasten weg over land naar Ochotsk terugkeeren, om aan de toebereidſelen tot de vaart op de oostelijke zee en naar de kusten van Amerika de laatſte hand te ſlaan: maar bij-

(*a*) Wostotſchnoi Mys.

bijaldien de nieuw aan te bouwen ſchepen nog niet gereed zijn mogten, in dat eenige geval kan BILLINGS den tijd, dien hij nog overig heeft, beſteden, om op een der te Ochotsk liggende galjooten (*) eene reis te ondernemen tusſchen de Kuriliſche eilanden, Japan en het vaste land van China door tot aan Korea, en zich bijzonderlijk op het verbeteren der kaart van dat nog niet genoeg bekende gedeelte der zee toe te leggen.

Ten achtſte. Wij volmagtigen bij dezen den kapitein ter zee van den tweeden rang BILLINGS allergenadigst, om, zoo dra hij met de onder zijn bevel ſtaande manſchappen op de nieuw gebouwde en uitgeruste zeevaartuigen in de haven van Ochotsk voet aan boord zet, met oogmerk om nu de oostelijke zee tot aan de kusten van Amerika te doorkruiſen, aan alle onder zijn bevel ſtaande opper- en onderofficieren eene tweede rangverhooging aan te kondigen, met uitzondering van diegenen, wien door het Admiraliteitscollegie eene belooning in geld is toegelegd, welke alsdan ook aan hen moet worden uit-

(*) [Volgens den heer SIEGENBEEK ſchrijft men dus; ik zoude anders met WEILAND de zachte *o* in dit woord verkiezen. VERT.]

uitbetaald; terſtond hierna zal hij alle noodige ſchikkingen maken om de vaart te beginnen, doch daarbij in acht nemen, dat de eerſte officier na hem het bevel hebbe over het tweede vaartuig, hetwelk het voornaamſte ſchip geſtadig zal moeten volgen. Wanneer dit geſchied is, en ook de noodige ſeinen zoo voor dag als nacht zijn bepaald, zal hij eerst de *Schop* (*b*) van Kamſchatka omzeilen, in de haven van Petropawlowsk inloopen, om inwoners van Kamſchatka en onderſcheiden' voorraad, die aldaar op bevel van den Gouverneur-Generaal van Irkutsk gereed zijn zal, in te nemen; vervolgens zal hij zijne reis voortzetten, om de geheele keten van eilanden, die zich tot Amerika toe uitſtrekt, te onderzoeken, en nieuwe ontdekkingen te doen, of nuttige en doelmatige aanmerkingen te maken, waarbij hij vooral zijne aandacht zal behooren te vestigen op de minder bezochte en niet zoo naauwkeurig bekende eilanden, zoo als dezelve langs en beneden den wind van deze kusten, ten oosten van het eiland Unimak en de groote landſpits van Alakſa, als een gedeelte van het vaste land gelegen zijn: als bij voorbeeld

(*b*) De *Schop van Kamſchatka*. *Kamtſchatskaja Lapatka*, de zuidelijkſte punt van dit ſchiereiland.

beeld Sanajach, Kadjak en Lesnoi (*c*), en de door BEHRING en anderen geziene eilanden Schumagin (*d*) en Tumannoi (*e*).

Ten negende. Wanneer nu de bevelhebber van den togt de lente- en zomermaanden tot het doen dezer hem voorgeſchrevene ontdekkingen heeft beſteed, zal hij, bij de nadering van het herfstweder, of in Amerika, of op een der eilanden in de meergenoemde zee, of in Kamſchatka zelf, eene geſchikte haven hebben op te zoeken om te overwinteren: doch zoo dra het gunſtige jaargetijde wederom intreedt, zal hij zijne zeereis voortzetten; en dewijl het, volgens verſcheidene, door BEHRING opgemerkte, en door de Engelſche kapiteinen CLARKE en GORE, op derzelver vaart van de Sandwichseilanden naar Kamſchatka, bevestigde, kenteekenen, te vermoeden is, dat er, ten zuiden en ten oosten van de Kamſchatkaſche middaglijn, tusſchen den 40ſten en 50ſten graad van breedte, eilanden te vinden zijn, zoo zal hij, zonder echter veel tijds te verliezen, op zijne heen- of terugreis de ontdekking dezer eilanden beproe-

(*c*) *Boscheiland*, *Lesnoi*.
(*d*) Van *Schum*, *geraas*, *gerucht*.
(*e*) Van *Tuman*, *nevel*.

proeven, terwijl het aan het goedvinden des bevelhebbers van den togt wordt overgelaten, of hij het onderzoek van die deelen des vasten lands van Amerika, welke zijne voorgangers niet zoo naauwkeurig hebben kunnen bezigtigen, zal willen ondernemen.

Ten tiende. Mogten er alzoo, op dezen togt, nieuwe landen of eilanden ontdekt worden, het zij bewoond of onbewoond, die nog onder de heerschappij van geen Europisch rijk gebragt zijn, zoo zal men dezelve, naar gelang van het nut en de voordeelen, welke van eene zoodanige aanwinst mogen te wachten zijn, met den Russischen schepter vereenigen, en indien men op dezelve wilde en onbeschaafde volken vinden mogt, zal men dezen, door eene zachte en vriendelijke behandeling, een goed gevoelen van de Russen hebben in te boezemen, en hun verscheidene naar hunne behoeften en gebruiken geschikte gereedschappen schenken, en aan de Tojenen of oudsten, of de besten en geëerdsten onder hen, eenige van de daartoe geslagene eer- of gedenkpenningen uitdeelen, om dezelve als een bewijs van de duurzame toegenegenheid der Russen jegens hen op de borst te dragen: terwijl men bij dat alles zich echter voorzigtig zal hebben te gedragen, om niet te worden

bloot-

blootgefteld aan eenigerlei onheil, hetwelk van de grilligheid en woestheid dier volken zoo ligt te vreezen is. Hetzelfde heeft men ook, bij de behandeling der wilde eilandbewoneren, die aan Rusland reeds onderworpen zijn, in acht te nemen.

Ten elfde. Wanneer de zeekapitein BILLINGS nu, op dezen togt, langs de hem ter bezigtiging en opneming aangewezene eilanden, tot aan het voorgebergte van den heiligen Elias gevorderd is, dan benoemen wij hem, als hij op deze plaats zijn zal, tot kapitein van den eerften rang: aldaar zal hij de noodige waarnemingen doen, en zoo dra de late herfsttijd en de nadering des winters hem op den terugtogt doen bedacht zijn, zal hij, om te overwinteren, met zijne vaartuigen in de bogt van het eiland Unalaschka, of de door den kapiteinluitenant LEWASCHEW zoogenaamde heiligen Pauls haven inloopen, of in de zeeëngte bij het eiland Unimak tegenover Alakfa, of in eene der andere bogten aan de kust van Alakfa zelve, waarin hij zich naar de dagverhalen van voormalige reizigers in die gewesten heeft te rigten. — Daarna zal hij, indien het weder, de manfchappen en de voorraad het maar eenigzins mogelijk maken, nog eenen zomer in die wateren doorbrengen, en koers

koers houden naar de Behringsſtraat, om de gelegenheid der Tſchuketiſche kust naauwkeurig te bepalen; of ook naar Kamſchatka terugkeeren, de baai van Anadyr omzeilen, of langs de eilanden heen ſtrijken, van welke hij op de eerſte vaart nog ge[illegible]e kaart heeft kunnen opnemen.

Ten twaalfde. Indien men, gedurende dez[illegible] vaart, in die zee Engelſche of Franſche of andere Europiſche vaartuigen mogt ontmoeten, zal men dezelve vriendelijk hebben te bejegenen, en geen de minſte aanleiding tot twist en geſchillen mogen geven.

Ten dertiende. Na de terugkomst eindelijk in de haven van Ochotsk zal de bevelhebber van den togt de aldaar aangenomene lootſen, matrozen en overige manſchappen ontſlaan, en aan derzelver voormalige opperhoofden teruggeven, hun eene dubbele bezolding tot den dag van het inloopen der haven toe, en daarenboven nog eene belooning in geld naar zijn goedvinden ter hand ſtellende. Hij zelf, en de Collegie-Aſſeſſor PATRIN, welken wij dan tot Hofraad bevorderen, zullen zich voorts, met de door het Admiraliteitscollegie onder zijn bevel geſtelde manſchappen, naar St. Petersburg ſpoeden, om van de volbrenging van den hun voorgeſchrevenen

togt

togt een omſtandig berigt te geven, alwaar dan aan allen, die van dezen togt hier aankomen, eene dubbele bezolding zal gegeven worden, naar den rang, waarmede zij terugkeeren, en tot welken zij, op de bepaalde tijden en plaatſen, door hunnen bevelhebber zullen bevorderd zijn, met nog zulk eene dubbele bezolding daarenboven tot belooning: bovendien zal voor eenen ieder hunner die bezolding, zoo als zij in hun patent bepaald is, als eene jaarwedde tot hunnen dood toe worden vastgezet: allen, die verminkt mogten zijn, zullen met de helft hunner bezolding, welke zij gedurende den togt hadden, ontſlagen worden; ook zal voor de vrouwen en kinderen dergenen, die op den togt mogten overleden zijn, insgelijks de helft der ſoldij, welke de overledenen gedurende den togt hadden, worden vastgemaakt: voor de vrouwen tot aan haar volgende huwelijk of haren dood, en voor de kinderen tot hunne meerderjarigheid.

In het oorſpronkelijke door Hare Keizerlijke Majeſteit hoogsteigenhandig onderteekend.

Te Zarskoe-Selo
den 8ſten van Aug., 1785. CATHARINA.

Als

Als eene verdere aanwijzing tot het zoo naauwkeurig mogelijk vervullen van deze Ukaze is den heer BILLINGS, door het Rijks-Admiraliteitscollegie, een omſtandig berigtſchrift uit 25 punten beſtaande medegedeeld.

Tot het doen van dezen togt waren aangeſteld: de kapitein-luitenant JOZEF BILLINGS als bevelhebber; de luitenants ROBERT HALL, GAWRILA SARYTSCHEW en CHRISTIAAN BEHRING.

De ſtuurlieden ANTOON BATAKOW en SERGEI BRAMIKOW; de onderſtuurman IWAN KONDRATOW; de ſchipper APHANISSII BAKOW; de onderſchipper ALEXANDER MARAKOW; de ſtafsheelmeester MICHIEL ROHBECK en de heelmeester PIETER ALLEGRETTI; de onderheelmeesters ANTOON LEIMANN en WASSILEI WOLOSCHENOW; de geheimſchrijver MAARTEN SAUER; de werktuigkundige JOZEF EDWARDS; de teekenmeester LUKAS WORONIN; en de ſerjant MICHIEL BAKULIN.

Verder: 2 lootsmannen, 3 kwartiermeesters, 1 ſcheepstimmerman, 1 timmerman van de hoogere en 1 van de lagere klaſſe, 1 zeilmakersleerling, 2 leerlingen van het Corps jagers, 1 oppaſſer van dieren, 7 jagers en 3 zeekanonniers.

Behalve dezen werden er nog, in onderſcheidene ſteden van Siberie, ten dienſte van den

den togt medegenomen: de Doctor KAREL MERK, die te Irkutsk de plaats innam van den om ziekte ontſlagenen mijnopziener PATRIN, en als deszelfs medehelpers de opziener der mijnen DANIEL HAUSZ, JAN MEIN en KAREL KREBS; verder de priester WASSILEI SIWZOW, de kapitein in den dienst te land SCHMALEW, de Collegieſecretaris GAWRILA JERWIN en de Provincieſecretaris FEDOR KARPOW als kommisſarisſen; de ſtuurman GAWRILA PRIBYLOW; eindelijk 5 onderofficieren der landverdeeling (*Geodeſie*), 3 Satniker Kozakken, 1 ſerjant, 4 muzijkanten, 23 Kozakken als jagers, 49 Kozakken als matrozen en 9 matrozen uit de haven van Ochotsk; in alles 141 perſonen.

TWEEDE AFDEELING.

Toebereidſelen tot den togt. Mijne afzending. Reis naar Irkutsk en Jakutsk. Aanmerkingen over de laatstgenoemde ſtad. Verdere reis te paard. Over de Jakuten. Onbewoonde plaatſen. Aanmerkingen over de paarden van dat land. Aankomst bij de rivier Omakan. Geestbezweringen der Jakutiſche Schamans.

1785. *Sept.* De verſcheidene toebereidſelen tot den togt duurden omtrent 6 maanden. Alle noodige ſterrekundige werktuigen werden uit Engeland ontboden, en eene menigte ſnuisterijen en gereedſchappen aangekocht, tot geſchenken voor de wilde volken, en tot hetzelfde einde werden er gouden, zilveren en koperen penningen geſlagen.

In het midden van September werd ik, met eenige werklieden, van Petersburg naar Ochotsk gezonden, om aldaar de eerſte voorbereidſelen tot den togt te bezorgen. Ook ontving ik in last, om bij mijne doorreis door Irkutsk daarop

op aan te dringen, dat er in den aanſtaanden winter, in de vestingen van Opper- en Middel-Kolymsk (*a*), levensmiddelen en krijgsbehoeften voor honderd man bijeenverzameld werden; doch, zoo in die oorden geen timmerhout mogt zijn, moesten daar huiden naar toe worden gebragt, om Baidaren (*b*) van dezelve te maken; en zoo dra ik te Ochotsk aankwam, zoude ik de aldaar liggende Transportſchepen hebben te onderzoeken, en, zoo er onder dezelve geen gevonden werd, dat tot de vaart op den oostelijken oceaan geſchikt was, moest ik voor den toevoer van hout zorgen, om naar de door het Admiraliteiscollegie voorgeſchrevene ſchetſen twee vaartuigen te bouwen. 1785. *Sept.*

Mijne afzending viel eerst voor in den herfst, toen *Oct*

(*a*) Op de Ruſſiſche kaarten vindt men den naam *Kouymsk:* doch ik volg de gewone benaming *Kolymsk*, omdat ook de rivier, door de bewoners van dat land, niet *Kowyma*, maar *Kolyma* wordt genoemd.

(*b*) *Baidâr* is de naam eener groote kaan van een bijzonder maakſel. Er zijn twee ſoorten van dezelve. De eene zijn van grof hout en planken zamengeſteld; de andere van huiden: derzelver inhouten, namelijk, zijn met huiden van zeedieren dier gewesten, in plaats van met planken, overtrokken. Men heeft er van 8 tot 16 riemen. Een roer hebben zij niet.

1785. *Oct.* toen de wegen reeds geheel bedorven en allermorſigst waren; daardoor konde ik, tot Tobolsk toe, ſlechts langzaam vorderen: maar toen ik verder kwam, waren de wegen door de hevige koude reeds hard geworden. Den 22ſten van October konde ik mijne wielen voor ſledeijzers verruilen, en reed daarmede over den Irtysch, die zich reeds had vastgezet. Maar de rivier Ob was den 28ſten nog niet ſtil, maar vol drijfijs, zoo dat ik dezelve niet zonder gevaar in kanen overvoer. In het vervolg van mijne reis konde ik reeds over het ijs van al de overige rivieren heentrekken, behalve de Angara alleen op een' zeer korten afſtand van Irkutsk, die uit hoofde van haren buitengewoon ſterken ſtroom niet voor December bevriest. Intuſschen kwam ik reeds den 10den (*c*) van November te Irkutsk.

Nov. Hier beſtond mijne bezigheid, in naauwkeurig

(*c*) *Irkutsk* ligt van Petersburg 6016 Werſten, d. i. omtrent 659 Duitſche mijlen. [Dus is een Werst ongeveer 10 minuten gaans. VERT.] De ſchrijver had derhalve iederen dag, door elkander genomen, omtrent 16 Duitſche mijlen afgelegd, en beklaagt zich nog over de vertraging, die door de ſlechte wegen tot aan Tobolsk veroorzaakt werd. Dat zou bezwaarlijk iemand doen, die ſlechts aan de Duitſche manier van reizen gewoon was. *Aanm. v. d. Hoogd. Vert.*

rig te vernemen naar alle hinderpalen en toevallen, die mij in de uitvoering van den mij opgedragenen last bij mogelijkheid konden bejegenen; hetwelk mij ook niet moeijelijk viel, dewijl ik veel perſonen ontmoette, die dikwerf op de plaatſen geweest waren, waar ik heen wilde. Daarenboven ontving ik de *Defecten* (*d*) der vaartuigen, en lijsten van den voorraad voor den ſcheepsbouw en de zeevaart, die er te Ochotsk voorhanden was, uit welke de ongeſchiktheid der eerſte en het ongenoegzame van het andere mij genoegzaam bleken, en weshalve ik beſloot te vorderen, dat nog in dezen winter alle noodige werktuigen en bouwſtoffen, tot den aanbouw van nieuwe vaartuigen, hier ter plaatſe gereed gemaakt, en, zoo dra de zomer inviel, terſtond naar Ochotsk zouden gezonden worden: ik maakte van het eene en andere eene lijst, en gaf dezelve den Gouverneur-Generaal JACOBI over. 1785, *Nov.*

In het begin van December ontving ik van den Gouverneur Generaal eenen openen last aan alle bevelhebbers der provincien en ſteden, om mij in geval van nood allerlei hulp te *Dec.*

(*d*) *Defecten*, een kunstwoord der zeevarenden, voor de deugdzaamheid of de gebreken van een vaartuig.

1785. *Dec.* te bewijzen; en daarmede verliet ik Irkutsk. De weg was van daar tot aan het Katſchugiſche veer zeer goed, maar daarvandaan nederwaarts langs de rivier Lena tot aan de ſtad Alukma allerongemakkelijkst. De rivier was zeer ongelijk toegevrozen; het rijtuig brak herhaalde keeren tegen de bovenuitſtekende ijsſchotſen aan ſtukken; en dit veroorzaakte niet weinig vertraging. Van Alukma tot Jakutsk was de weg wel goed: maar ik konde echter niet meer dan 30 Werſten op eenen dag afleggen, omdat de Jakutiſche paarden, die anders alleen onder den man gebruikt worden, niet gewoon waren voor ſleden te loopen, en evenwel vond men op de posten geene andere dan deze, die naar eene zekere beurtorde, op de pleisterplaatſen, door de Jakuten worden geleverd.

1786. *Jan* Den 10den van Januarij kwam ik te Jakutsk. Dit ligt aan den linkeroever der Lena, en is de oudſte van al de ſteden in deze landſtreek (*e*). De oude, houten en met torens voorziene veſting ſtaat er nog, maar is op eenige plaatſen tamelijk vervallen; binnen dezelve vindt men een

(*e*) De veſting (Oſtrog) van Jakutsk werd reeds in het jaar 1647 aangelegd; en kort daarna ontſtond de ſtad.

een ſteenen gebouw aan de kroon toebehoorende en eene kerk; behalve deze zijn er nog twee kerken van ſteen, de eene in het klooster en de andere in de ſtad, en twee van hout. Maar al de huizen der inwoneren zijn van hout, in den ouden Rusſiſchen ſmaak gebouwd, en tusſchen dezelve vindt men hier en daar ook eenige Jakutiſche Jurten. De venſters der huizen zijn, bij gebrek van glas, in eenige van *Marekan-ſteen*, in andere des zomers van blazen, in wier plaats men des winters groote ijsſchollen inzet, die door ſneeuw, dat met water begoten wordt, in de ramen worden vastgemaakt, waardoor in de hevige koude hier te land heerſchende alles zoo vast aan elkander vriest, dat de hoogſte graad van warmte in de kamers deze venſters niet kan ontdooijen. Het licht dringt door zulk een ijsvenſter bijna zoo goed heen, als door een bevrozen venſterglas. 1786. *Jan.*

De inwoners der ſtad beſtaan, behalve de ambtenaren der regering, uit Bojarenkinderen (*f*), Kozakken, Jakuten, kooplieden en andere burgeren: de laatſten zijn meestal verbannenen, of ook wel perſonen, die eenige lijfſtraf ondergaan, maar zich naderhand verbeterd

(*f*) *Bojarenkinderen*, zie het *Voorberigt v. d. Holl. Vert.*

1786. *Jan.* terd hebben, en in den kring van ordelijke burgers zijn teruggetreden. En in der daad mag men in het algemeen wel zeggen, dat in geheel Siberie de verbannenen, en zelfs dezulke, die om zeer buitengewone misdaden derwaarts gebannen zijn, en wier gezigt alleen in ſtaat zou zijn om bij ons eene algemeene ontzetting te veroorzaken, daar niet alleen vrij rondgaan, maar dat men ook verder geene grove buitenſporigheden van hen verneemt. Velen hunner winnen het vertrouwen der inwoneren van dit land, die hen, zonder ergens voor te vreezen, in hunne huizen nemen: doch in dat geval zijn zulke verbannenen allerzorgvuldigst op hunne hoede, om geen het minſte misdrijf te plegen, dewijl zij anders dadelijk naar de bergwerken van Nertſchinsk (*g*) zouden verzonden worden, om

(*g*) Tegenwoordig zal er hierin waarſchijnlijk wel aanmerkelijk veel veranderd zijn, dewijl er reeds onder CATHARINA's regering, in onderſcheidene Ukazen, nadrukkelijk bevolen is, al de misdadigers regelregt naar de plaats hunner beſtemming te brengen, en niet onderweg op te houden: maar vooral zijn er onder Keizer PAUL maar zeer weinig uitzonderingen gemaakt, en de meesten, als zware misdadigers, tot de bergwerken veroordeeld, en daar ook werkelijk naar toe verzonden. Ondertusſchen ſtem ik de in den tekst volgende menschlievende aanmerking des ſchrijvers van gan-

om daar al hun leven te arbeiden. Voor het overige is het buiten allen twijfel, dat er, onder 1786. Jan.

ganſcher harte toe. De zwaarſte misdaad vond zeker haren eenigen oorſprong al dikwijls alleen in de hartstogtelijke verblinding van een oogenblik, en vooral bij menſchen van weinig beſchaving. Een mijner bekenden heeft mij eens de geſchiedenis verhaald van eene naar Siberie gebannene lijfeigene, die haren man had vermoord. — Verſchrikkelijk! — Maar deze man was, als een jongen van 14 of 15 jaren, haar, toen een 23 jarig meisje zijnde, door haren erfheer opgedrongen, en had haar naderhand geſtadig gekweld, en dikwijls zelfs geſlagen; waarop zij hem, uit wraakzucht, terwijl hij gebukt ſtond, met het hoofd voorover in eene tobbe vol water had geduwd, met dat gevolg, dat zij hem daar ongelukkiglijk al te lang in vasthield, en zoo deed ſtikken. — Wie verdiende hier meer ſtraf, zij of de edelman, die haar uit hebzucht aan eenen nabuur onthield, welke haar ter vrouwe zocht voor eenen zijner lijfeigenen, en die, omdat hij haar met geen regt aan denzelven kon weigeren, haar met overhaasting aan den hem toebehoorenden jongen koppelde? Dien anderen vrijer had zij zelve tot man begeerd. Mijn vriend leerde haar als eene hoogbejaarde vrouw kennen, toen zij, in eene aanzienlijke familie in Siberie, alle kinderen had grootgemaakt, welke haar, in weerwil van het brandmerk op haar voorhoofd, als hunne moeder liefhadden. Het grootſte ongeluk voor haar was, dat dit brandmerk niet alleen op haar voorhoofd zigtbaar, maar ook nog eene pijniging voor haar geweten was. Zelden was zij gerust, en dikwijls haar oog vol tranen. — Loochenaar der onſterfelijkheid! Zoo gij menſchelijk gevoel hebt, hoor dan ſlechts *één* zulke ge-

1786. Jan. der deze ongelukkigen, menſchen gevonden worden van een zeer goed hart, die door toeval of nood, of door hunne bijzondere omſtandigheden, tot hun misdrijf verleid zijn.

Hier verzekerde men mij, dat in het winterſaizoen, behalve de kleine posten, niemand zich verder op den weg naar Ochotsk waagde, omdat de ſneeuw al te diep was, en men het geheele land onbewoond vond; men ried mij, de lente af te wachten. Maar ik wilde geen' tijd verliezen, en beſloot derhalve, in weerwil van al de hinderpalen en zwarigheden, die mij konden bejegenen, onverwijld te vertrekken: ſlechts twaalf dagen beſteedde ik aan toerustingen tot de bezwaarlijke reis, welke ik te doen ſtond. Ik nam levensmiddelen voor twee maanden mede, en tot beſchutting tegen de hevige koude van het luchtsgeſtel, naar landsgebruik, ook een kleed van rendiervellen, hetwelk bijna alle reizigers aldaar hebben.

Den 22ſten van Januarij reed ik uit Jakutsk. Mijne pakkaadje en voorraad waren op pakpaarden gelegd, doch op ieder paard niet meer dan

geſchiedenis: — zoudet gij die *één* lijderes ten minſte geene toekomende vergoeding toewenſchen? *Aanm. des Hoogd. Vert.*

dan 5 Pud aan gewigt. Tot wegwijzers had ik Jakuten, ieder van welke eenen trein van 8 of 9 paarden achter zich voerde, die zoo aan elkander waren vastgemaakt, dat het eene het andere een voor een moesten volgen. Onder iederen troep was ook een ſtoeterijpaard (*). 1786. Jan.

Het zou ten uiterſte bezwaarlijk voor mij geworden zijn, zoo wel met mijne leidslieden, als met de volken langs mijnen weg wonende, teregt te komen, zoo de bevelhebber van Jakutsk mij geenen Kozak had medegegeven, die Jakutisch en Tunguzisch verſtond, en met wiens hulp ik derhalve overal al het noodige konde verkrijgen. Over het geheel vindt men zeer zelden eenen Jakuut, die Rusſisch ſpreekt, omdat de Rusſen, die zich hier hebben nedergezet, bijna allen zonder uitzondering derzelver taal verſtaan, en zij het derhalve niet noodig rekenen de onze te leeren, terwijl de onzen meesterlijk de kunst verſtaan, om in den koophandel en het ruilen van waren daarmede hun voordeel te doen.

In het begin hielden wij den zomerweg over de gewone postplaatſen: maar 153 Werſten voortgegaan zijnde ſloegen wij links af naar den win-

(*) [Zie *Voorb. des Holl. Vert.*]

1786. *Jan.* winterweg, die over de rivier Indignoka of Omekon leidt, en, hoewel 500 Werſten langer dan de andere, nogtans veel beter voor reizigers is, omdat men op denzelven geene groote bergketenen, en gewoonlijk ook op verre na geene zoo diepe ſneeuw ontmoet, als op genen.

Van Jakutsk tot aan de rivier Aldan, zijnde 350 Werſten, liep de weg door Jakutiſche Ulusſen (*h*) of woonplaatſen, over vlakten, waarin men verſcheidene kleine bosſchaadjen, meren, bebouwde akkers en hooivelden ontmoette. De bosſchaadjen beſtonden overal uit lariks- en berkenboomen. Ons nachtverblijf hielden wij meestal in de Jurten der Kneesks, alwaar wij altijd zeer gastvrij werden ontvangen. Herbergzaamheid is over het geheel de eerſte deugd der Jakuten: naauwelijks is men op eene bewoonde plaats aangekomen, of zij ijlen den reiziger reeds te gemoet, helpen hem van het paard, lei-

(*h*) Een *Ulus* bevat een zeker klein getal woningen, die onder het opzigt van eenen *Kneesk* of oudſten ſtaan. *Aanm. v. d. Schr. Kneeska*, of naar den Ruſſiſchen uitgang *Kneesk* is het verkleinwoord van *Knees*, Vorst, welks aanduiding van den hoogſten rang van adelijke geboorte zekerlijk geene verdere opheldering behoeft. *Aanm. des Hoogd. Vert.*

leiden hem in de Jurte, leggen een groot vuur aan, en ontlasten hem van zijn gewaad en de bekleedſelen zijner voeten, om dezelve van de ſneeuw te reinigen en te droogen. Het bedde bereiden zij voor hem op de ſtilſte plaats, en zij zijn in het algemeen zoo dienstvaardig, als zij maar immer vermogen. Daarenboven onthalen zij op het beste, dat zij hebben, en doen den reiziger nog wel eens een geſchenk van ſabel- of vosſevellen. Tot vergelding van dat alles deed ik altijd mijn best om hun zulke door mij medegenomene kleinigheden, als zij liefst hadden, te ſchenken, alsmede rooktabak, waarvan zij zeer groote liefhebbers zijn; ook beminnen zij den brandewijn zoo hartstogtelijk, dat zij niet ſchromen, als men hun een glas geeft, het tweede en zelfs wel een derde te vragen. De Jakuten ſtammen waarſchijnlijk af van eenen ſtam der Tartaren, die het Mohamedanismus nog niet had aangenomen. De gronden voor deze gedachte zijn de overeenkomst van hunne gelaatstrekken en levenswijs en vooral van hunne taal met die van dat volk, welke laatſte de Tartaarſche zoo nabij komt, dat een Tartaar, die ons vergezelde, alles wat zij zeiden grootſtendeels zonder veel moeite kon verſtaan. 1786. *Jan.*

Er

1786. *Jan.* Er zijn niet weinig Jakuten, die het Christelijke geloof hebben aangenomen: doch meerendeels zijn dit arme lieden, die zich misschien slechts hebben laten doopen, om eenige jaren van het hoofdgeld vrij te blijven; den rijken gevalt het niet, dat het Christelijke geloof verbiedt twee vrouwen te hebben, en in de vasten vleesch, boter en melk, maar vooral paardenvleesch te eten, welk laatste zij voor het smakelijkste geregt houden, dat er ergens in de wereld te vinden is, zoo dat zij dikwijls zeggen, dat, zoo de Russen het maar eens ter dege proefden, zij geen rundvleesch meer zouden willen eten. Het vet van paarden en koeijen eten zij, zonder eenige toespijs, met grooten smaak, en meestal raauw; insgelijks vinden zij grooten smaak in het drinken van gesmolten boter, hetwelk zij houden voor een voortreffelijk geneesmiddel tegen verscheidene ziekten, en daarom aan degenen, die daaraan krank liggen, te drinken geven. Om een' schreijenden zuigeling te stillen, geven zij hem een stuk raauw rundervet om uit te zuigen. In den zomer, wanneer hunne paarden jongen werpen, maken zij van de melk hun Kumys even zoo als de Tartaren; des winters drinken zij in plaats daarvan Undan, zijnde een gemeng-

mengde drank van zure melk, verſche boter en water, die zich in der daad ook wel laat drinken. — Uit dit alles blijkt genoegzaam, dat bijna al hunne ſpijzen uit levensmiddelen beſtaan, die ons (Griekſchen) Christenen verboden zijn; ondertusſchen ſtaan onze priesters er ſterk op, dat de gedoopte Jakuten al het door de wetten verbodene vermijden, en de vasten houden: maar dewijl zij noch koren, noch vruchten, noch visch hebben, wordt het hun bijkans onmogelijk, dit voorſchrift na te komen. De oorzaak derhalve, waarom zoo veel Jakuten zich niet laten doopen, komt uit de maag voort. 1786. *Jan.*

De Jakutiſche Jurten zijn boven den grond gebouwd, beſchrijven eenen vierhoek, en zijn grooter of kleiner naar de ſterkte der huisgezinnen, die dezelve bewonen. Eerst heijen zij drie reijen palen in den grond vast, van welke de middelſte wat hooger is dan de twee buitenſte; op deze palen leggen zij drie balken in de lengte, en twee in de breedte op de einden van de twee buitenſte lager liggende balken; en daarmede hebben zij het geraamte der Jurte gereed. Nu dekken zij dezelve van boven met ſchalen, die van den middelſten balk naar de beide zijden ſchuins afloopen: de wanden maken

1786. Jan. ken zij van even zulke ſchalen, welke zij een weinig naar de buitenſte balken toebuigen: eindelijk bedekken zij de geheele Jurte met kruiden, aarde en mest. Binnen in het midden van de Jurte is op den kalen grond gewoonlijk eene vuurſtede geplaatst, die naar de beste zijde der woning gerigt is. Dezelve heeft eene ſoort van een' ſchoorſteen, die uit lange dunne ſtaken zamengeſteld, en van binnen met teer beſmeerd is. Het hout brandt niet liggende maar ſtaande op den haard, en het vuur gaat in eenen ganſchen winter nooit uit. Rondom tegen de wanden der Jurte zijn breede banken geplaatst, die door beſchotten tevens als bedſteden afgedeeld zijn. Hun horenvee houden zij in een afzonderlijk zijgebouw, dat met de Jurte vereenigd is door eene groote opening, door welke het vee ook in- en uitgaat; hetwelk een' zeer onaangenamen ſtank in de geheele woning veroorzaakt. De Zomerjurten zijn van de Winterjurten geheel onderſcheiden, en zij hebben ook een' anderen naam: zij heeten namelijk Urasſen; zij zijn rond, kegelvormig uit lange ſtaken zamengeſteld, en van buiten met bast van berkenboomen bedekt.

De rijke Jakuten dragen kleederen van rendier-, de armere van paardenhuiden; zij allen heb-

hebben in den zomer en den winter dezelfde bedekking, alleen met dit onderſcheid, dat de winterkleeding van het geheele vel, en die voor den zomer eeniglijk van de huid gemaakt is. In plaats van een hemd dragen zij eene ſoort van borstdoek, waarover zij eene ſoort van langen halven pels, met de haren binnenwaarts gekeerd, omſlaan, en over dat alles een lang afhangend kleed met mouwen (een Kaftan), en met een' omgeſlagenen rand van een naar buiten gekeerd vel. Hunne broeken zijn zeer kort, en eindigen reeds een vierendeel el boven de knie; hieraan binden zij met riemen hunne kniebekleeding vast, die zich bijna tot aan de kuiten uitſtrekt; en aan deze ſluit zich eene lederen kous, waarover zij nog eene ſoort van ſtevels dragen, welke zij Eterbezen noemen. Vermogende Jakuten dragen daarenboven nog twee heupdoeken, die aan den gordel vastgemaakt worden, en uit twee vierſlippige ſtukken van rood of blaauw doek beſtaan. 1786. *Jan.*

Zoo dra een Jakuut zich op weg begeeft, bindt hij een groot, aan een' langen ſtok vastgemaakt, mes aan zijnen gordel, en neemt ſtaal, vuurſteen en tondel mede: het laatſte is van gedroogden alſem gemaakt; achter in een' zijner ſtevels ligt zijne pijp, grootſtendeels van hout,

1786. *Jan.* en met een' zeer korten ſteel, die in de lengte geſpleten is, om gemakkelijk ſchoongemaakt te worden, en met een' riem is vastgemaakt. Zijnen tabak vermengt hij bijna voor de helft met aarde (*), en den rook' ſlokt hij grootſtendeels in, en van daar komt het, dat hij dikwijls zoo lang rookt, tot dat hij zinneloos nedervalt: doch hij beweert, dat het doorzwelgen van tabaksrook, bij eene verſlijmde maag, een allerheerlijkst middel is tegen het kolijk.

De alledaagſche kleederdragt der Jakutiſche vrouwen is bijna gelijk aan die der mannen: maar haar ſtaatſiekleed is langer en wijder dan het gewone, met eene menigte ſtukken van gekleurd doek en Chineſche ſtoffe bezet, met zilveren en koperen blaadjes in verſcheidenerlei figuren geſtikt, en met een' breeder opſlag van bever- of ottervellen geboord. Bij dit kleed hebben zij ook eene afzonderlijke muts, waarop drie bosſen van vogelvederen prijken; zij dragen groote zilveren ringen in de ooren, en het haar

(*) [In het Hoogduitsch ſtaat: *mit Hubelfaſern:* dit zou letterlijk beteekenen *heuvel* — of ook *aardvezelen.* Doch niet kunnende giſſen, wat hiermede bedoeld werd, wist ik het woord niet beter dan door *aarde* over te zetten.] *De Holl. Vert.*

haar binden zij in een' bondel boven op het hoofd. 1786. *Jan.*

Den 5den van Februarij leide ik op de laatſte bewoonde Jakutiſche plaats aan, in de Jurte van een' afgedankten Kozak, die bij den Kneesk van dit gebied het ambt van ſchrijver waarneemt, en tevens de post- en Courierpaarden bezorgt. Van hier voortgaande komt men door eene onbewoonde landſtreek van 400 Werſten. Nu werden er den volgenden dag wel goede paarden gebragt: maar de Jakuten verzochten mij, een weinig te wachten, terwijl zij mij verzekerden, dat deze pas van het veld opgehaalde paarden zulk eene verre reis niet konden doen, zoo zij daartoe niet eenigzins voorbereid werden. Ik gaf daar mijne toeſtemming aan, en mijne Jakuten hielden de paarden 4 dagen lang aan palen vastgebonden, terwijl zij hun dagelijks niet meer dan eenmaal een weinig hooi gaven. Den 11den begaven wij ons op weg. Wij trokken de rivier Aldan over, en vervolgens langs de rivier Chanduga opwaarts; de weg liep door boschrijke, moerasſige vlakten. Een wegſpoor was er volſtrekt niet te zien: de Jakuten geleidden ons geheelenal op hunne merkteekenen af. Wij hadden ongeveer 100 Werſten afgelegd, toen wij ons eensklaps in het midden van hooge berg- *Feb.*

1786. *Febr.* ketenen bevonden, alwaar wij onzen weg, langs dezelfde rivier, vervorderden, en wel nu eens langs hare boschrijke oevers, dan over hare eilanden, dan weder over het ijs der rivier zelve, wanneer wij daarin door geene groote wrakken, uit inwendige warme bronnen of eenen buitengewoon ſterken ſtroom ontſtaande, verhinderd werden. Na 160 Werſten voortgegaan te zijn, wendden wij ons regts van deze rivier af in een dal tusſchen de bergen, die hier echter aanmerkelijk lager werden, en zetten zoo onze reis over geheel kale landſtreken voort, welke wij ondertusſchen met zulk eene buitengewoon diepe ſneeuw bedekt vonden, dat de paarden er zich niet dan met de uiterſte moeite konden doorſlepen. De Jakuten noemen dit gedeelte van den weg den *reinen weg*, en doen hun uiterſte best, hetzelve in eenen dag, terwijl het nog licht is, af te leggen, omdat het zeer gevaarlijk is aldaar door ſtormachtig weder overvallen te worden, als waardoor de geheele karavaan onder de ſneeuw zou kunnen worden begraven; ook verhaalden zij van dergelijke toevallen, in welke er van paarden of menſchen niets was teregt gekomen. Wij waren ondertusſchen gelukkig genoeg, om deze gevaarvolle plaats met goed weder door te trekken, en kwamen aan den oorſprong der ri-

rivier Amug-umog-gaga uit, welke wij ongeveer 35 Werſten in haren loop volgden, tot dat wij de met een groot aantal warme plaatſen bedekte rivier Kumkui bereikten. Hier vonden wij eene eenige Jakutiſche Jurte, waarin een arme Jakuut leeft, die volſtrekt geen vee bezit, ſlechts uit het nabijgelegene meer visſchen vangt, en deze benevens veldhoenderen, welke hier in menigte gevonden worden, tot al zijn voedſel heeft. 1786. *Febr.*

Hier zeiden mij mijne leidslieden, dat wij nog maar 10 Dinschtſchen (*i*) of omtrent 70 Werſten tot aan de naaste bewoonde plaats aan den Omekon hadden af te leggen; en dus haastte ik mij om ter dege bij tijds op weg te gaan, ten einde die plaats in eenen dag te bereiken, en ten minſte weder eens in eene warme Jurte te ſlapen;

(*i*) *Dinschtſcha* noemt men zulk een einde wegs, hetwelk Nomadiſche ſtammen met hunne ganſche have in eenen dag kunnen afwandelen. Eene groote Dinschtſcha bedraagt ongeveer 10, eene kleine 8 Werſten. *Aant. v. d. Schrijver.* — Het woord ſchijnt van Ruſſiſchen oorſprong te zijn; want *Denn* beteekent in het Ruſſiſche *Dag*, en dat woord heeft in het meervoud *Din*. Ook vind ik in het woordenboek der Ruſſiſche akademie het woord *Poldnischtſcha* met de beteekenis van *een' halven dag* aangeteekend. *Aant. des Hoogd. Vert.*

1786. *Febr.* pen; want reeds had ik elf nachten in opene bosschen en hevige koude onrustig doorgebragt, en ik wil wel bekennen, dat deze manier van reizen bijna niet meer door mij uit te houden was. Den geheelen dag van den morgen tot den avond bragt ik door te paard, de nachten in de sneeuw, en in al dien tijd kreeg ik geene kleederen van mijn ligchaam, en geen schoon linnen aan.

Dertig Werften van de Jurte, in welke wij overnacht hadden, trokken wij op de rivier Konta af, die zich in den Omekon stort; op deze zetten wij ongeveer twaalf Werften ver onze reis voort, en vervolgens nog eenen tijd lang over grasvelden, tot dat wij des avonds laat bij de eerste Jurte aankwamen.

Hier had ik voorgenomen, na zulk eene moeijelijke reis wederom een weinig adem te scheppen, en mijne kleederen te droogen: maar men berigtte mij, dat 40 Werften verder de Kneesk van dit gebied woonde, en dat ik naar hem toe moest gaan, zoo ik ten spoedigste nieuwe paarden wilde hebben: — dus ging het den volgenden dag alweder voort. Te halver weg kwamen wij over eene groote bergketen, met name Atbas (*k*), die door de Jakuten in een' ze-

(*k*) Men zie hierover DE LESSEP's reis van Kamschatka naar

zekeren zin vergood werd, gelijk in het algemeen alle uitſtekende bergen, welken zij paardenharen ten offer brengen, door dezelve aan de boomen op te hangen. Ook onze leidslieden lieten niet na dit gebruik te volgen: toen wij de hoogte van het gebergte bereikt hadden, trok iedere Jakuut eenige haren uit de manen of den ſtaart van zijn paard, en hing dezelve aan de takken van den naasten boom op. 1786. *Febr.*

Onze paarden waren zoo uitgemergeld, dat zij ons met de grootſte moeite tot aan de laatſte postplaats aan deze zijde van den Omekon voortſleepten, hoewel zij, toen wij van den Aldan afreden, zeer wel gedaan waren. Reeds voor het aangaan van de reis had men hen vier dagen lang niet geregeld gevoederd, en op de reis moesten zij zich zelven eenig verwelkt en bedorven gras bezorgen, hetwelk zij met de hoeven van onder de ſneeuw krabden, en dat in het geheel geen voedende kracht meer bezat; op eenige plaatſen was dat zelfs niet te vinden; en daar men hun bovendien, gedurende de ganſche reis, maar zeer korten tijd gaf om hun voeder te zoeken, namelijk in de eerſte dagen van

naar Petersburg na, alwaar deze gewoonte breedvoerig verklaard is. *Aant. v. d. Hoogd. Vert.*

1786. *Febr.* van onzen togt ſlechts des morgens 2 uren voor het aanbreken van den dag, en hen voor het overige den geheelen nacht door gebonden liet ſtaan, zoo kan ik veilig verklaren, dat de arme paarden, gedurende al die twaalf dagen, zoo veel niet kregen, als men hun op andere plaatſen in 24 uren geeft. Ondertuſſchen leerde ik bij ondervinding, dat zij ons, zonder deze voorzorg, misſchien niet tot op de helft van den weg zouden gebragt hebben; want eenige paarden hadden zich, door onachtzaamheid van de geleiders, te vroeg, en toen zij nog in het zweet waren, in de ſneeuw gewenteld, en den volgenden dag daarvan zulke groote gezwellen op den rug gekregen, dat men hun onmogelijk eenigen last of een zadel kon opleggen. De Jakuten lieten deze zonder alle opzigt in het bosch achter, met het voornemen om dezelve op de terugreis op te zoeken, en, zoo zij dan aan de beterhand waren, weder mede te nemen: maar zoo dit niet zou kunnen geſchieden, waren zij verpligt aan de eigenaars der paarden ten minſte derzelver ſtaart en ooren weder te brengen, ten bewijze, dat zij niet verkocht waren. Dit is nu wel in zekeren zin een behoedmiddel tegen *één* misbruik; maar het verhindert niet, dat de vette paarden met opzet bedorven worden,

den, om reden te hebben om dezelve te ſlagten, en dus eens voor vreemde rekening te ſmullen. 1786. Febr.

Eindelijk leiden wij aan in de Jurte van een' afgedankten Kozak, die den Kneesk aan den Omekon als ſchrijver dient. Hier vernam ik, dat ik mijne reis naar Ochotsk, om de diepe ſneeuw, niet verder te paard kon voortzetten: namelijk eenige Kozakken, die weinig tijds geleden deze reis met den post hadden willen doen, waren in zulk eene diepe ſneeuw geraakt, dat, toen zij de helft van hunnen weg nog niet afgelegd hadden, zij reeds al hunne paarden kwijt waren, en zich genoodzaakt zagen, om op ſneeuwſchoenen hunnen weg terug te zoeken; en hadden zij geen gezelſchap Rendiertunguzen ontmoet, zoo waren zij zelve verloren geweest. Deze bragten hen naar Ochotsk. Namelijk veel volken van deze landſtreken gebruiken rendieren, tot het overbrengen van zich zelve en hunne goederen van de eene plaats naar de andere, en deze dieren zijn daartoe ook alleruitmuntendst geſchikt; want in den winter houdt de diepſte ſneeuw, noch in den zomer het grootſte moeras, hen op. Derhalve beſloot ik insgelijks met rendieren verder te reizen, en zond te dien einde eigene boden tot het opzoeken van Tunguzen in de bergachtige ſtre-

1786. *Febr.* ken, waarin zij met hunne Jurten rondtrekken.

Intusschen had ik gelegenheid, om getuige te zijn van de geestbezwering eens Jakutischen Schamans. Hij was namelijk door eenen zieken Jakuut ontboden, om den boozen geest te bevredigen, door welken zij gelooven dat hun de ziekten worden toegezonden. De Schaman leide zijn gewoon Jakutisch kleed af, en trok zijn Schamansgewaad aan, hetwelk uit gelooid rendierleder (*l*) bestaat, naar beneden niet ver over de knie reikt, en rondom met smalle riemen vastgemaakt en met ijzeren platen van allerlei gedaante en grootte belegd is. Toen hij zich ten volle had uitgedoscht, maakte hij zijn boven op het hoofd zamengebonden haar (*m*) los, rookte eene pijp tabak, nam zijne trommel, zette zich in het midden der Jurte neder, en sloeg dezelve eerst onder lange tusschenpoozen met zijn Bolujach (*n*), waarbij hij een Schamans

(*l*) Aldaar *Roduuga* geheeten.

(*m*) De Schamannen alleen dragen hun haar geheel uitgewassen; de overige Jakuten snijden het, even gelijk de Russische boeren, in het midden van den nek af.

(*n*) *Bolujach* is een houten vlakgesneden stok, met rendierhuid overtrokken, waarmede de *bombom* (de trommel) geslagen wordt.

EEN JAKUTISCHE SCHAMAN.

mans lied zong, in hetwelk hij, zoo als de tolk mij berigtte, de zeven geesten, die onder zijn bevel ſtonden, met namen opriep. Na verloop van eenige minuten begon hij heviger op zijne trommel te ſlaan, en ſterker te ſchreeuwen, onder welk bedrijf hij opſtond, en zijn geſchreeuw beurtelings naar alle kanten heenwendde; kort daarop begon hij te ſpringen, en naar de maat van den trommelſlag rondom den zieke te huppelen, terwijl hij met eene vreesſelijke ſtem ſchreeuwde, en het ligchaam op eene ijsſelijke wijze verwrong. Zijn hoofd met de losſe haren ſmeet hij nu naar voren, dan naar achteren, en dan weder naar alle zijden, zoo gezwind, dat het door eene veer ſcheen bewogen te worden; de oogen fonkelden hem als een' razenden, en kort daarna viel hij door de hevigheid der beweging in eene ſoort van onmagt en zinneloosheid, waarop terſtond twee Jakuten hun best deden om hem overeind te houden. Eenige minuten daarna kwam hij weder tot zich zelven, eischte een mes, en ſtak hetzelve, zoo dra hij het gekregen had, zich zelven in het lijf, terwijl hij eenen Jakuut bevel gaf, om het er met een' houten hamer tot aan het hecht toe in te kloppen; daarop ging hij naar den haard, nam er drie gloeijende kolen uit,

1786. *Febr.*

1786. *Febr.* uit, ſlokte dezelve de eene na de andere in, zonder eenige de minſte pijn te laten blijken, en danste in dezen ſtaat nog een' geruimen tijd. Eindelijk rukte hij zich het mes weder uit het lijf, gaf met eenige moeite de kolen weder over, en begon daarop te voorſpellen, dat de zieke wederom beter zou worden, wanneer men den boozen geest, die hem kwelde, een paard ten offer ſlagtte, waarbij hij de kleur van het paard beſchreef. In zulke gevallen treft dit lot altijd onfeilbaar het verſte paard.

De Schamannen eiſchen niets voor hunne moeite, maar zijn tevreden met hetgeen men hun geeft: maar daarvoor hebben zij de voor-aanzitting bij het offer, en verſlinden het offer-vleesch gulzig; want den boozen geest zet men ſlechts den kop, de beenen, den ſtaart en de huid voor, welke men aan ſtaken uitſpant, en vervolgens aan eenen berken- of lariksboom ophangt, om daar altijd te blijven hangen.

Het vertrouwen, waarin de Schamannen bij dit geheele volk ſtaan, belet, dat zij van eenigerlei bedrog zouden verdacht worden; en het vooroordeel, dat zij met booze geesten in verbond zijn, verſterkt iedereen' nog meer in de meening, dat alles, wat door de Schamannen verrigt wordt, op eene bovennatuurlijke wijze,

en

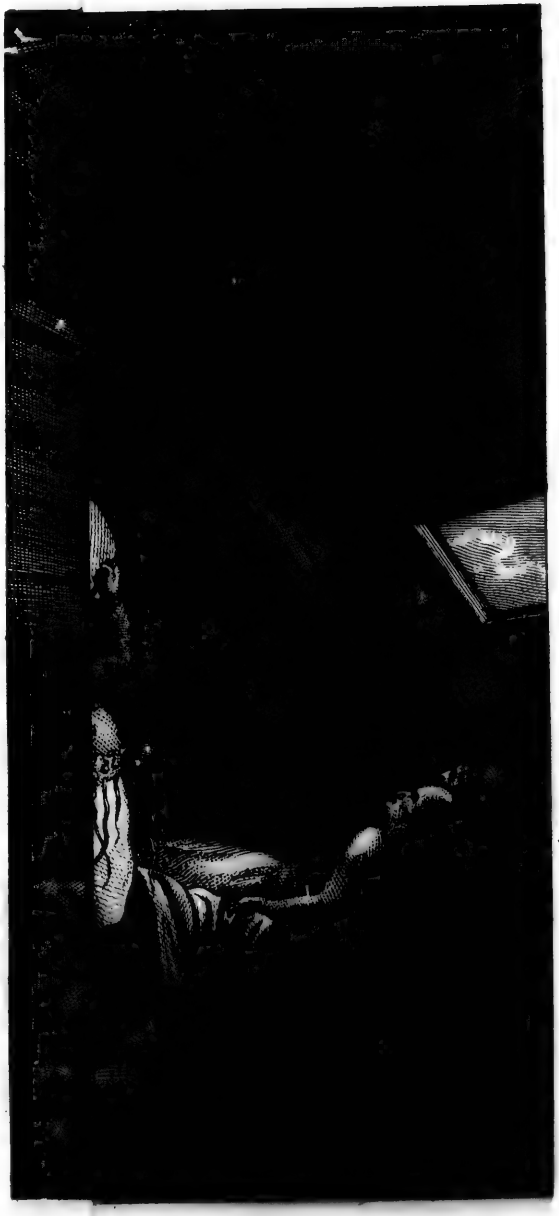

EENEZING EENS ZIEKEN.

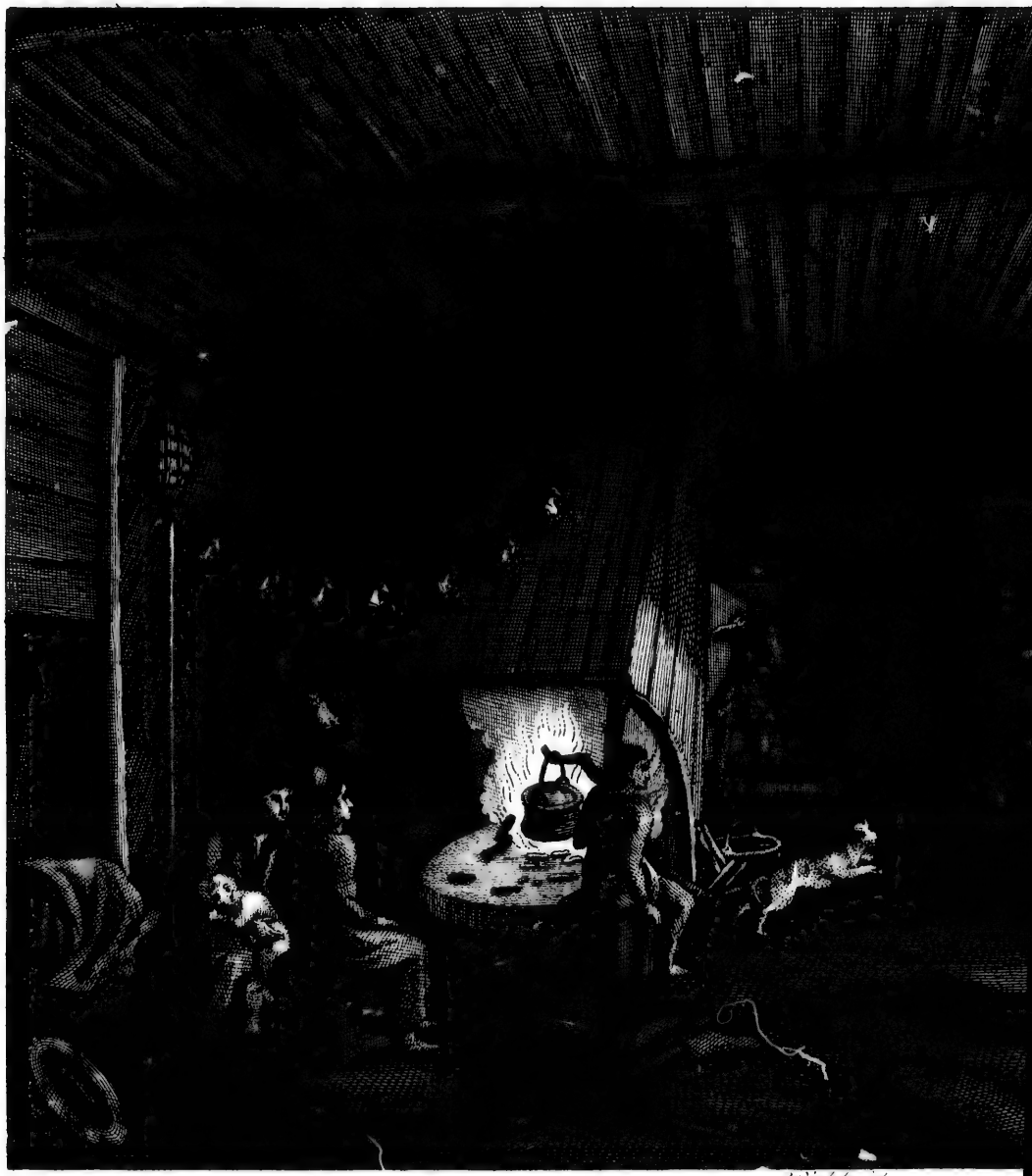

EEN JAKUTTISCHE SCHAMAN BEZWEERT ZIJNE GEEST

...YNE GEESTEN TOT GENEZING EENS ZIEKEN.

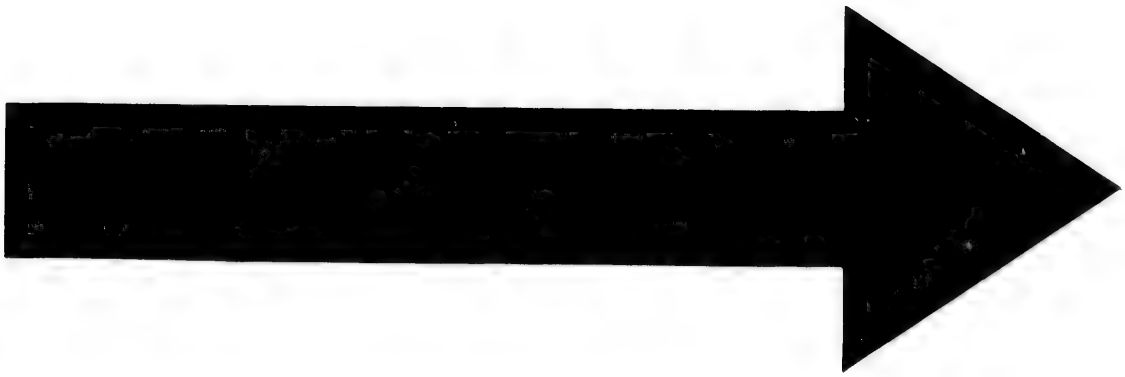

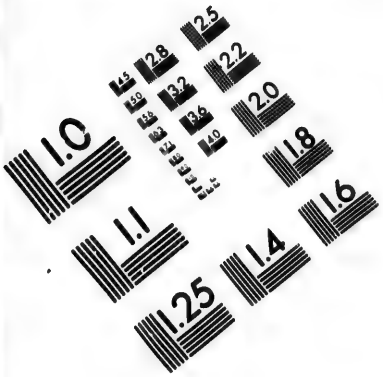

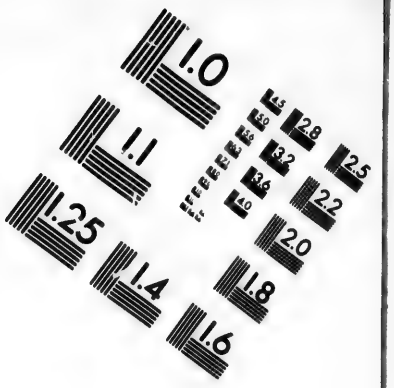

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

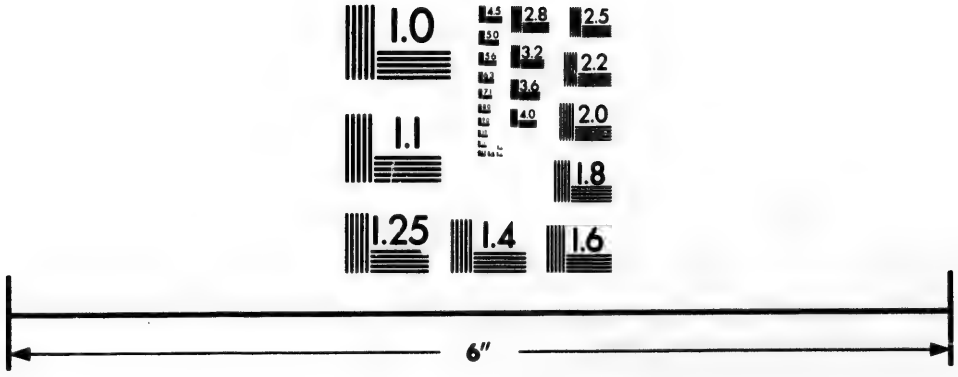

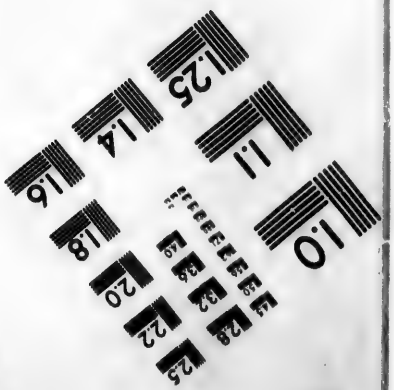

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

2.8
3.2
2.5
2.2
2.0
1.8
1.0

en niet anders dan door behulp van duivelen, wordt verrigt. Deze hun toegeſchrevene magt over de geesten heeft hun ook het regt gegeven, om verſcheidene ſprookjes en zotte verdichtſelen, tot misbruik der bijgeloovige onwetendheid, uit te denken, om de menſchen des te vaster te doen gelooven, dat zij in ſtaat zijn om het toekomende te voorſpellen, dat zij het tegenwoordige en verledene weten, over de winden en ſtormen het gebied voeren, ſchoon en droevig weder voortbrengen, verlorene zaken opſporen, zieken genezen, en eene goede jagt kunnen ſchenken. Op deze wijze hebben zij het altijd in hunne magt, het ligtgeloovige volk iets af te troonen. 1786. *Febr.*

DER-

DERDE AFDEELING.

Vertrek van den Omekon naar Ochotsk met rendieren. Overtogt over de rivier Ochota. De woeste landſtreek Uega. Eene Tunguziſche jaarmarkt. Berigt van de levenswijs der Tunguzen. Voettunguzen bij de rivier Arka. Verdere reis met den hondenpost. Aankomst te Ochotsk. Aanmerkingen over deze ſtad, haren koophandel en hare inwoneren. Bezigtiging der vaartuigen en bouwſtoffen. Opzoeking van timmerhout voor den ſcheepsbouw. Ziekte in de ſtad en oorzaken van dezelve. Vangst en toebereiding van viſſchen. Verſcheidene ſoorten van vogelen, en beſchrijving van de wijze waarop zij gevangen worden.

1786. *Maart.* De boden, welke ik had uitgezonden om Tunguzen op te zoeken, kwamen na twaalf dagen terug, en bragten 25 rendieren, eene Jurte en twee Tunguziſche familien mede.

Derhalve verliet ik den 11den van Maart op de bekomene rendieren den Omekon. Den voorraad van levensmiddelen en kleederen had men

men den rendieren, doch ieder niet meer dan een gewigt van 3 Pud, opgelegd; wij zelve zetten ons op gezadelde rendieren. Het kostte veel moeite, zich aan zulk een zonderling rijden te gewennen; de zadel was zoo klein, dat men zich niet dan met moeite in denzelven kon vasthouden, en daarenboven zonder ſtijgbeugel en gordel. Hij lag op de ſchouderbladen van het rendier, en was ſlechts met een' enkelen dunnen riem vastgemaakt, zoo dat men daar, bij het minſte verlies van zijn evenwigt, onfeilbaar moest afvallen. Tot teugel verſtrekte een kleine riem, die om den hals van het rendier was geſlagen. 1786. *Maart.*

Den eerſten dag leiden wij 30 Werſten af. In het begin liep de weg over grasvelden, en vervolgens door een boschrijk van bergen omringd dal. Tot het houden van ons nachtverblijf leiden wij aan op eenen niet hoogen, maar in mos, het voedſel der rendieren, zeer rijken berg, waar dan ook de Jurte werd opgeſlagen, waaraan de Tunguzen zelve niets meer deden, dan dat zij de ſtaken afkapten, het hout gereed maakten en het vuur aanſtaken; het overige werd door de vrouwen verrigt: deze ontlaadden de rendieren, ontpakten de bagaadje, en zetten de Jurte op. Al het benoodigde tot zulk

eene

1786. *Maart.* eene medereizende Jurte voeren de Tunguzen met zich: als de *Rodwugen* (*) en de aan elkander genaaide ſtukken berkenbast, die tot het dekken gebruikt worden; alsmede de ringen, waarin de ſtaken worden vastgemaakt, en de voorhangſels voor de deuren.

Deze Jurten zijn gewoonlijk rond, zoo als die der Kalmukken, en van boven kegelvormig, terwijl er in den top eene opening voor den rook wordt gelaten. Het vuur wordt in het midden aangelegd; en daardoor zijn zij altijd, en voornal bij hevige koude, zeer vol met rook. De volgende dagen zetten wij onze reis op eenen den Tunguzen alleen bekenden weg voort, en wel over bergen, en door bosſchen en Tunderen (*a*). Den derden dag vonden wij ſporen van rendieren, in welker herkenning de Tunguzen ongemeen bedreven zijn, naardien zij, zoo wel des winters als des zomers, niet alleen het getal der rendieren of paarden, die langs eenen weg gegaan zijn, maar ook den tijd naauw-

(*) [Zie bladz. 42 (*l*). *Holl. Vert.*]

(*a*) *Tunderen* heeten hier natte, moerasſige ſtreken lands, die ſlechts met mos en hoopen aarde bedekt zijn, en waarop niets dan kleine, verwarde ſtruiken wasſen, welke zich insgelijks ligt met mos laten overdekken.

BLYF OPSLAAN.

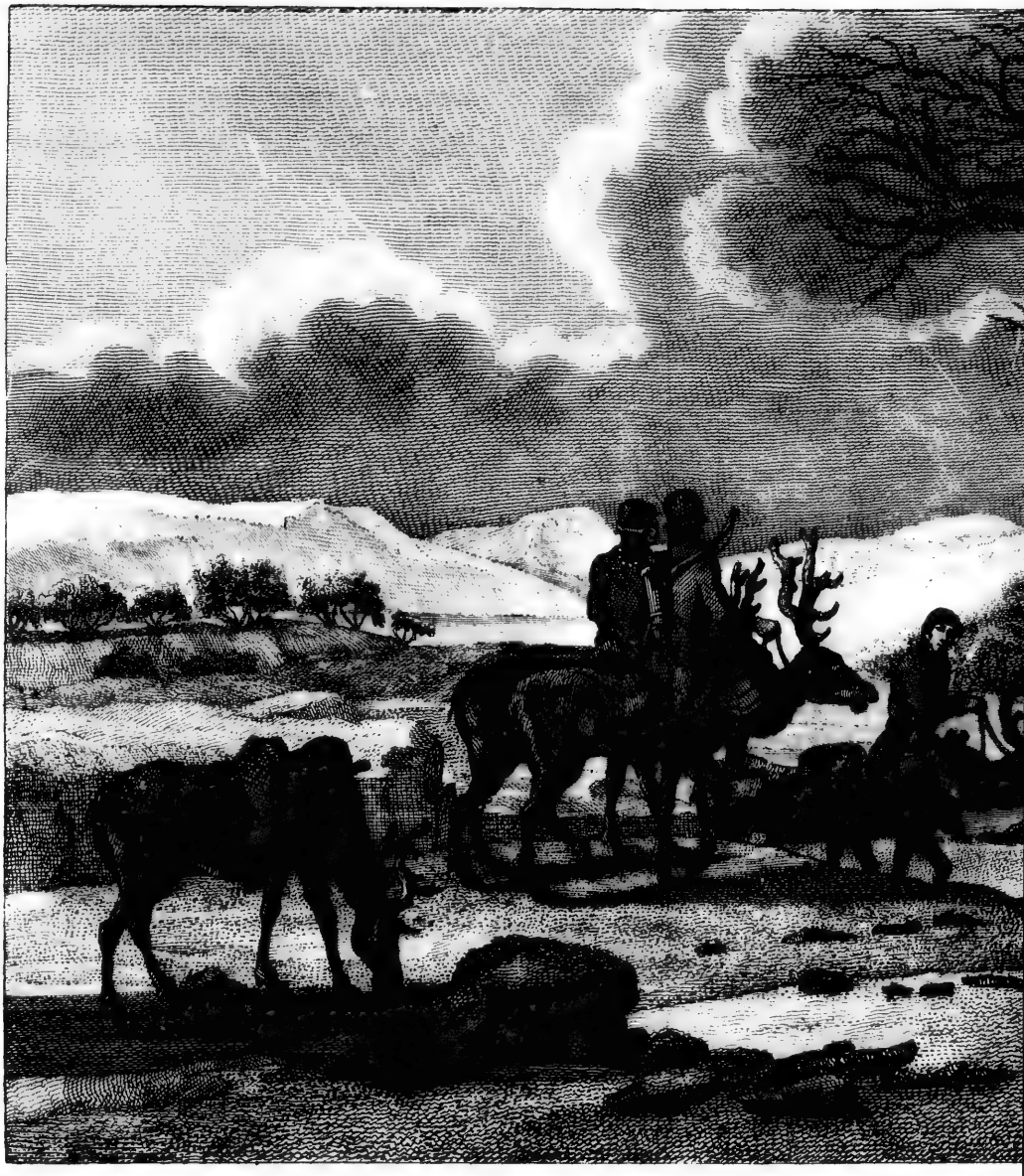

RENDIERTUNGUZEN, DIE EENE JURTE TOT EE

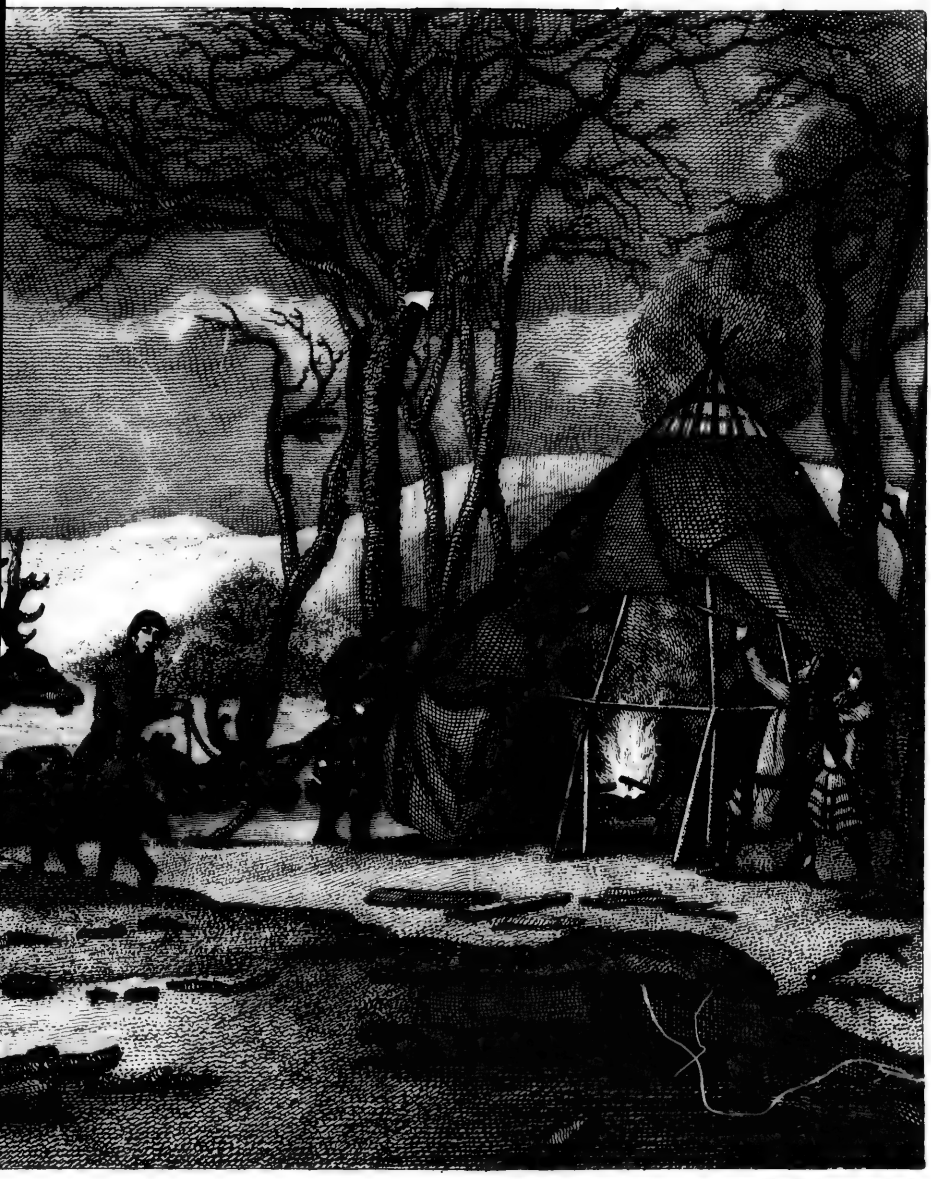

TOT EEN NACHTVERBLIJF OPSLAAN.

naauwkeurig weten te bepalen, hoe lang de ſporen daarin zijn gedrukt geweest. Zoo verzekerden onze leidslieden terſtond, dat deze ſporen hunner landslieden van denzelfden dag waren. Wij volgden, en achterhaalden hen ook dadelijk des avonds op de plaats, alwaar zij zich tot het nemen van hun nachtverblijf hadden ſtilgehouden. Zij wisſelden den volgenden dag met ons van rendieren, en gaven ons verſche in plaats van de onze, die in der daad reeds zeer waren afgemat. 1786. *Maart.*

Den 15den kwamen wij omtrent den middag aan den Kuidusſun, die, zoo dra hij met den Omekon vereenigd is, met denzelven den naam Indigerka aanneemt. De landſtreek was even zoo bergachtig als de vorige, en met larikshout bedekt. De ſneeuw lag hier aanmerkelijk veel dieper, en op ſommige plaatſen meer dan twee vademen hoog.

Den 20ſten trokken wij, langs eenen zeer ſteil afhellenden weg tusſchen bergen, op de rivier Ochota aan, op wier bedde wij onze reis drie dagen lang voortzetten, en toen aan eene woeste plaats kwamen, bij de Tunguzen Uega geheeten, alwaar zij op eenen bepaalden dag in het jaar van alle kanten bij elkander komen, en hunne jaarmarkt houden. Daar ontmoeten de be-

1736. *Maart.* bewoners der ſteden en die van de gebergten elkander, en ruilen tabak, meſſen, naalden, ſnuisterijen en doeken voor rendieren, rendierhuiden, verſcheidenerlei vellen en gedroogd vleesch en visch. Deze handel zou voor de eerſten zeker ongelijk veel voordeeliger zijn dan voor de laatſten, zoo zij het grootſte deel hunner winst niet in den zoo hartstogtelijk beminden brandewijn weder verdronken, en hunne ingeruilde waren als oppaſſende lieden mede naar huis namen om weder te verruilen: dan zou hunne winst misſchien dikwerf driemaal meer bedragen dan hunne uitgaaf.

Het volk der Tunguzen leidt zoo wel des winters als in den zomer een zwervend herdersleven. Zij trekken onophoudelijk, met hun geheele huis, hunne familie en al hun vermogen, van plaats tot plaats; en alleen behoefte, regenachtig weder of de koophandel kan hen maar eene week lang op eene plaats ophouden; anders achten zij het eene zware ſtraf, lang op eene plaats te vertoeven. Hunne gänſche have, beſtaande in kleeding, eene Jurte en eetwaren, laden zij op hunne rendieren, of liever zij hangen die denzelven op zijde, doch elk dier niet meer dan anderhalf Pud. Kleine kinderen, die nog niet rijden kunnen, zetten zij in gevlochten kor-

EEN RENDIERTUNGUUS IN ZIJNE ZOMERKLEEDING.

korven, welke zij met mos vullen, en almede den rendieren op zijde hangen, met een' even zwaren last aan de andere zijde, gelijk zij in het algemeen al hun goed op deze wijze laden. Weent het kind op den weg, zoo geeft men het een ſtuk raauw vet om aan te zuigen. Volwasſene mannen en vrouwen rijden, en hebben de lastdragende rendieren achter zich aangebonden. De rijkdom der Tunguzen wordt naar hunne rendieren berekend. Hoe meer er iemand heeft, des te rijker en hooger is hij geacht. Ennige hebben er tegen de 2000, die gewoonlijk op mosrijke plaatſen in groote kudden weiden: maar hoe veel rendieren een Tunguus ook hebben mag, hij ſlagt er geen van, ten zij er een viel, of ziek of anders beſchadigd of kreupel werd; anders zou hij liever honger lijden, of zich met de ſchors van boomen of eene oude door het weder bedorvene huid generen, welke laatſte beſtendig tegen het geval van nood bewaard, en overal door hem wordt medegenomen. Een geſlagt rendier eten zij geheelenal op: dat is, niet alleen het vleesch, de ingewanden en het bloed, maar ook al de onreinheden der gedarmten, waarvan zij eene ſoort van meel maken, door er bloed en vet mede te vermengen. Raauw vleesch eten zij niet, ten zij het

1786. *Maart.*

1786. *Maart.* gedroogd mogt zijn; maar het merg uit de beenderen eten zij raauw: ik proefde het zelf, en vond het geheel niet walgelijk.

Den 25ſten van Maart droegen onze rendieren ons verder tot aan de plaats Arka, zoo geheeten naar de rivier van dezen naam, die zich in de Ochota ontlast. Hier wonen eenige Voettunguzen, dus genoemd, omdat zij, bij gebrek van rendieren, in den zomer te voet moeten gaan; maar des winters ſpannen zij honden voor hunne *Narten*. Zij wonen in Aardjurten, doch zijn voor het overige in niets van de Rendiertunguzen onderſcheiden. Hiervandaan reed ik nu met honden en op Narten verder.

Narten zijn ligte ſleden, ongeveer 12 voet lang en 2 voet breed, en van de ſlede af omtrent anderhalven voet hoog. Zij zijn zoo dun en ligt, dat zij met eene hand kunnen opgetild worden. Men ſpant er 10 of 12 honden voor, en wel op de volgende wijs: vooraan, in het midden van de Narte, is een riem vastgebonden, die voor een' disſel dient, ter zijde van welken men de honden, in zelen, door middel van bijzondere daartoe bereide kleine ſtrikken, met houten pennen vastmaakt. De eene hond in het voorſte paar moet ten minſte aan twee woorden gewoon zijn, waarmede men hem toeroept zich regts

EENE RENDIERTUNGUZIN IN HARE ZOMERKLEEDING.

regts of links te wenden. Om de Narte te doen ſtilſtaan, ſteekt de voerman zijnen *Oschtol* tuſſchen de twee zijden der ſlede in de ſneeuw. 1786. *Maart.*

De Oschtol is een dikke houten ſtaf met een ijzeren bekleedſel, die aan zijne punt een ijzeren klapperwerk heeft, het welk dient, om met zijn geraas de honden door ſchrik voort te drijven. Bij het naderen der lente wordt deze ſledevaart met honden ten uiterſte moeijelijk; want dewijl de Narten geene ſnede maken, zoo ontſtaan er door dezelve groote afhellingen en holligheden in den weg, waardoor de reizigers niet zelden worden omvergeworpen; en dit is in boschachtige ſtreken des te gevaarlijker, dewijl de afhellende plaatſen dikwijls vlak naar boomen toe afloopen, waaraan men zich bij de minſte onvoorzigtigheid deerlijk kan kwetſen, vooral wanneer de honden het eene of andere dier op het ſpoor geraken: want dan loopen zij uit alle krachten, en laaten zich door niets ophouden. Op de rivieren zetten zij ook wel eens eenen otter na, en trekken zoo de ſlede in een wrak. Wanneer dat gebeurt, hetwelk men zegt dat niet zelden voorvalt, dan doet men best, met of de ſlede om te ſmijten, of er uit te ſpringen, en hen te laten loopen.

Valt er in het begin van den winter, of ook

1786. *Maart.* verder in het ſaizoen, in eens zoo veel ſneeuw, dat de honden daarin verzinken, dan gaan een of twee menſchen op ſneeuwſchoenen vooruit, om dezelve plat te treden, en den weg van de eene plaats naar de andere, naar de kenmerken van boomen, bergen of rivieren, af te teekenen. Dikwerf jaagt een hevige wind den weg op nieuws vol: dan moet hij wederom geſlecht worden; en van daar komt het, dat de wegen in hoogte gelijk worden met de overige ſneeuw, en in opene ſtreken wel eens hooger. Door het veel berijden met Narten vriezen de wegen ten laatſte zoo vast, dat zij eenen mensch kunnen houden. maar in het voorjaar, als het begint te dooijen, is het niet mogelijk dezelve te voet door te komen; want dan zou men ligt in de ſneeuw kunnen verzinken. Ook in dit jaar lag zij op ſommige plaatſen over de 2 vademen hoog.

Den 27ſten van Maart kwam ik te Ochotsk. Het ligt aan de kust der naar zijnen naam genoemde zee, nabij den mond der twee hier zamenloopende rivieren Ochota en Kuchtui, en wel langs eene ſmalle zandbank, uit kleine ſteenen beſtaande, en die niet meer dan 150 vademen breed is. De Ochota ſtroomt er alle zomers geweldig tegen aan, en ſleept jaarlijks eenige

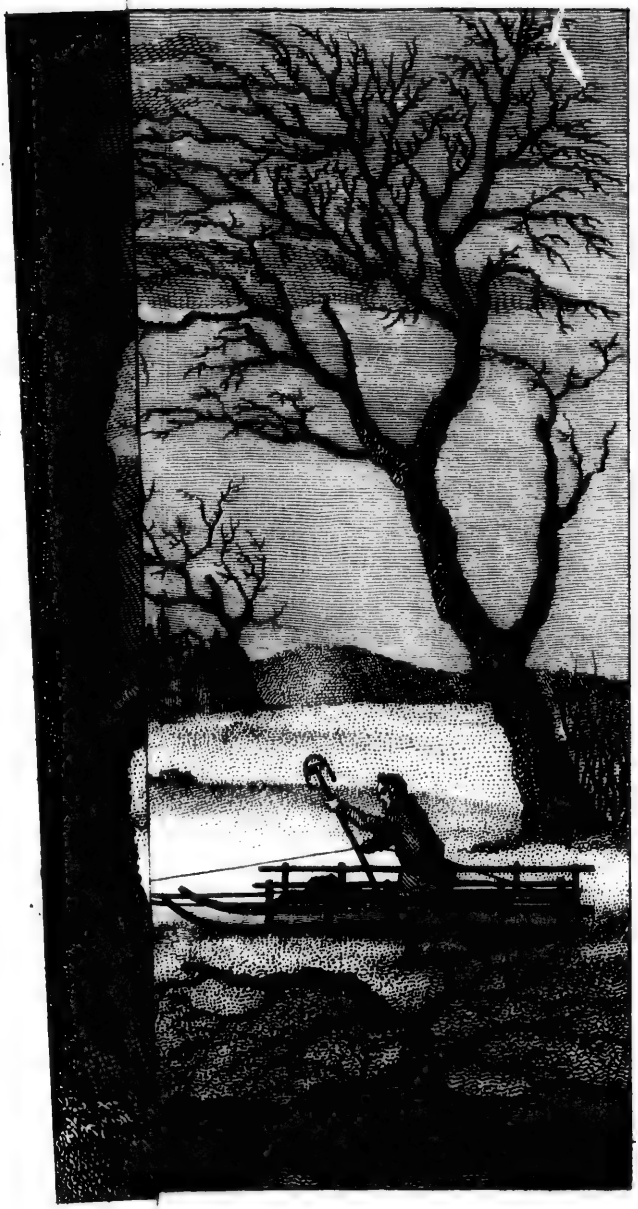

EENE EKEN VAN OGHOTZK IN GEBRUIK IS.

R. Vinkeles sculp.

EENE SNEEUWSLEDE (NARTA) MET HONDEN BESPAND, ZOO ALS DEZELVE IN

R. Vinkeles sculp.

ALS DEZELVE IN DE OMLIGGEN 'E STREEKEN VAN OGHOTZK IN GEBRUIK IS.

ge huizen weg, zoo dat de ſtad in korten tijd reeds drie ſtraten verloren heeft; terwijl integendeel aan de zeezijde de zandbank, door ſteenen welke de ſtormen opwerpen, jaarlijks aanwast. Om deze reden heeft de regering beſloten, de ſtad naar eene andere meer veilige plaats te verplanten, waarom er geene nieuwe huizen meer worden aangelegd, terwijl bijkans al de oude, die bij de ſtichting der ſtad gebouwd werden, vervallen zijn. Ochotsk heeft eene houten kerk, eene vesting met ſtormpalen en eenige magazijnen. De huizen dezer plaats zijn voor het grootſte gedeelte de eigendom van ambtenaren in den krijgs- of ſtaatsdienst, van welke de laatſte meestal bekleed zijn met de regeringsposten, die bij de oprigting van het ſtadhouderſchap Irkutsk werden ingeſteld; want dezen, en de eerstgenoemden, maken de eenige inwoners der ſtad uit. Bij de gemelde inſtelling werd Ochotsk eene regerings- of provinciehoofdſtad, en onder haar gebied behooren het ſchiereiland Kamſchatka, de Aleutiſche en Kuriliſche eilanden, en de geheele kust, van Ochotsk tot aan het Tſchukatiſche voorgebergte. 1786. *Maart.*

De handel wordt hier meestendeels gedreven door kooplieden uit andere ſteden, die levensmiddelen en andere waren voor de Ruſſen, en

1786. *Maart.* voor de Tunguzen, Jakuten, Kozakken en Tſchukſchen, welke met pelterijen betalen, en ook wel eenige goederen van den Aziatiſchen ſmaak aanbrengen. Er zijn ook handelgezelſchappen, die hier hunne gelastigden hebben, welke te Ochotsk of in Kamſchatka ſchepen bouwen, en dezelve naar de Aleutiſche eilanden of het noordelijke Amerika zenden, om bevers, zeebeeren, vosſen en ſteenvosſen te vangen. De hiertoe vereischte manſchappen worden bijkans in alle oorden van Rusland gehuurd, en het bevel over dezelve wordt aan eenen man uit hun midden, die zulke jagtreizen reeds meermalen gedaan heeft, met den titel van Peredowſchtſchik (voorganger) opgedragen. Daarenboven geeft de regering eenen ſtuurman en onderſtuurman, om het ſchip te regeren. Derzelver vaart duurt menigmaal wel tien jaren; na hunne tehuiskomst worden er van de geheele vangst zekere verdeelingen gemaakt, welke men Pai noemt.

Zoo dra ik den bevelhebber dezer ſtad van de oorzaak mijner komst onderrigt, en het noodige verlof van hem had bekomen, begaf ik mij tot het onderzoek van de vaartuigen en bouwſtoffen. Van vijf in deze haven behoorende Transportvaartuigen vond ik de twee, die in den togt des kapiteins KRENIZIN gebruikt waren, ver-

verrot en onbruikbaar; de drie overige waren, in den verledenen zomer, met levensmiddelen naar Kamſchatka gezonden, alwaar zij overwinterden. Het waren alle ſchepen van één dek, in den ſmaak onzer galjooten gebouwd; zij konden derhalve tot eene verre reis niet gebruikt worden; ook durfde men deze haven niet van al hare vaartuigen berooven; want daardoor zouden Kamſchatka, de ſtad Inſchiga en de vestingen Tauskoi en Jumskoi van de levensmiddelen, welke dezelve hun jaarlijks toevoeren, verſtoken, en derzelver inwoners aan eenen onvermijdelijken hongersnood ter prooi gegeven zijn. Vervolgens onderzocht ik den voorraad van bouwſtoffen en ſcheepsbehoeften, die alhier in de magazijnen bewaard werd, indien men bijna vervallene houten lootſen zoo noemen mag, en daar vond ik ook zeer weinig bruikbaars; het overige was door het langdurig liggen, en gedeeltelijk ook door de ſlechtheid der magazijnen, die in eene weersgeſteldheid zoo vochtig als die van dit land des te meer ſchade doet, bijna geheel verrot. 1786. *Maart.*

In het begin der maand April ging ik op reis, om de bosſchen in de omliggende landſtreek te onderzoeken; want dewijl ik hier geene beſchrijving van dezelve vond, moest ik zelf *April.*

1786. *April* reeds opzoecken, hetgeen ik van nooden had. In dit werk verleende de voorganger van den tegenwoordigen bevelhebber, de Collegieasfesfor Koch, die de gelegenheid der omliggende landſtreken genoegzaam kende, mij alle hulp, die maar eenigzins in zijn vermogen was. Ik ben dezen achtenswaardigen man te veel verſchuldigd, dan dat ik, zonder de betuiging van mijne hartelijkſte dankbaarheid, hier aan hem zoude kunnen gedenken. Zonder daar in het minſte toe verpligt te zijn, vergezelde hij mij, uit louteren ijver om mij in de volbrenging van mijnen last behulpzaam te zijn, naar al de bosſchen, en deelde in al mijne ongemakken. Wij hebben op ſneeuwſchoenen (*b*) meer dan 70 Werſten rondgewandeld, en ons, in de eerſte dagen dezer wandeling, in der daad degelijk afgemarteld, en uit onbedrevenheid in deze wijze van gaan onze voeten doorgeloopen. Bij iederen ſtap geraakten onze ſchoenen, nu eens in de ſtruiken, dan weder in elkander, verward; daardoor vielen wij onophoudelijk, en verzonken in

(*b*) Men heeft hier tweederlei ſneeuwſchoenen: de eene ſoort, voor weeke ſneeuw geſchikt, is breed en van onderen met rendiervellen gevoerd; de andere, voor ſneeuw die reeds is vast geworden, ſmal en lang, zonder alle onderbekleedſel.

in de ſneeuw, die zoo vervaarlijk diep was, dat geen onzer zich zonder vreemde hulp daaruit kon redden. Wij bezigtigden al de bosſchen in de bovenlanden aan de rivier Ochota, in eene uitgeſtrektheid van 80 Werſten, en vonden ſlechts op twee plaatſen goed timmerhout; want ſchoon de geheele oever der rivier met lariksboomen bezet was, vonden wij deze zoo klein, dat men dezelve tot den ſcheepsbouw volſtrekt niet kon gebruiken. Twintig Werſten van Ochotsk, op de plaats Tſchernolesje (het zwarte woud), vonden wij allereerst een weinig beduidend getal van wat dikker een bruikbare boomen, en vervolgens eerst weder 75 Werſten van de ſtad, aan den regter oever der Ochota op de plaats Mundukan, en wel in zulk eene hoeveelheid, dat men er voor twee vaartuigen zeker genoeg aan had. In het midden van April kwamen wij te Ochotsk terug. Nu was mijne eerſte zorg, werklieden te vragen, om het timmerhout aan te voeren: doch ik verkreeg er van den bevelhebber ſlechts zeer weinig, en deze waren zoo deerlijk door de ſcheurbuik geplaagd, dat zij naauwelijks gaan, veel min arbeiden konden. Aan deze kwaal zijn alle arme lieden hier zeer onderhevig. De voorname oorzaken daarvan zijn het vochtige, natte weder en

1786. *April.*

de

1786. *April.* de ongezonde levensmiddelen, die bijna alleen beſtaat in gezouten visch en zuur water uit een afloopend kanaal, Burduk genaamd. Verſche ſpijzen kunnen zij zich in den winter niet bezorgen; aan vleesch en visch was zelfs niet eens te denken. Men kon nog wel een' geringen voorraad van andere levensmiddelen bij de kooplieden vinden; maar die werden door dezelve voor een' onmatig hoogen prijs verkocht: een Pud boter kostte 30 Rubels, een Pud grutten 7 en een Pud tarwemeel 10 Rubels. Alle inwoners, die eenig vermogen bezitten, koopen gewoonlijk op de zomerjaarmarkt al hunne benoodigdheden voor een geheel jaar in, of ontbieden dezelve van Jakutsk; al wie daartoe niet in ſtaat is, kan op een' anderen tijd niets bekomen, en ſtaat zelfs voor het uiterſte gebrek bloot. Misſchien hadde ik bij mijne aankomst alhier dit lot gehad, indien ik niet door de inwoners van den hoogſten rang, den bevelhebber, de overſten Koslow en Ugrain, den hofraad Reinike en den Collegieasſesſor Koch op de allervriendelijkſte wijze ontvangen, en aan hunne tafel genoodigd was. Daardoor werd ik in korten tijd met de omſtandigheden dezer plaats beter bekend, dewijl ik het geluk had in de vriendſchap en het vertrouwen van deze achtenswaardi-

dige mannen te deelen, hetwelk de zwarigheden en hindernisfen, die mij in de volbrenging van den mij opgedragenen last voorkwamen, niet weinig verligtte: in het bijzonder was de Heer Koch, met zijne naauwkeurige kennis dezer landſtreek, door zijne raadgevingen mij van eenen ongemeen grooten dienst. 1786. April.

Tegen het einde van April werd de Ochota van ijs bevrijd; en terſtond daarna rees haar water zoo ongemeen ſterk, dat het alle lage landen met een' ongeloofelijken ſpoed bedekte: doch dit duurde niet lang; want tien dagen daarna keerde zij reeds binnen hare oevers terug. Nu begonnen er zich ook visſchen te vertoonen: namelijk (*c*) Malmen, Kunſchen en Kambalen; ver-

(*cc*) De namen *Keta* en *Malma* heb ik nergens kunnen opſporen; van de overige hier genoemde vischſoorten zal ik de beſchrijving mededeelen, die in het woordenboek der Rusſiſche akademie gegeven wordt.

Kunsha, *Salmo Cundſha*. Pallas. Eene ſoort van zalmen. De lengte van den visch bedraagt gewoonlijk twee voet; zijn ſtaart is in de gedaante van eene tweetandige vork gedeeld; de ſchubben zilverkleurig; maar de zijden vallen in het blaauw, en zijn met witte ſtippen geteekend. Hij wordt in de bogt van den noordelijken oceaan en in de witte zee gevonden.

Kambala. *Pleuronectes*. Onder dezen naam begrijpt men ver-

1786. *April.* vervolgens geheele heren van kwabben en haringen, die uit de zee de rivier inzwommen; en op deze volgden ſteuren en robben, die hier Nerpen genoemd worden. De verſche visch en het jonge groen herſtelden mijn volk weder tot deszelfs krachten, en ik kon hetzelve nu reeds uitzenden, om timmerhout te halen. Eerst kapten zij het in het bosch van Tſchernolesja en naderhand ook in dat van Mundukan. Gedurende de maanden Mei en Junij ging dit werk ſpoedig genoeg voort.

In het begin van Junij verdwenen de genoemde vischſoorten, en daarop kwamen er andere uit de zee: namelijk de (*c*) Keta en de Neerka,

verſcheidene zeevischſoorten met een ongeſchubd, langwerpig rond ligchaam; deze geven ſlijm op, als zij ſtil liggen, en dragen hunne oogen aan de eene zijde. Hunne rug- en zwemvinnen beſlaan de geheele lengte van hun ligchaam.

Neerka. Salmo. Deze behoort tot de zalmſoorten, is ongeveer eene el lang, en een vijfde van eene el breed; rood van ligchaam; de kop is zeer klein; de vinnen kort en ſpits; 5 tanden aan iedere zijde; klein; roodachtig; de tong blaauw, maar aan de kanten wit; de rug blaauwachtig met zwartachtige vlekken; aan de zijden zilverkleurig; de buik wit; de ſtaart een weinig opwaarts verheven; de ſchubben groot en rond, en laten zich gemakkelijk van de huid afnemen.

Zij trekken met groote legers uit de oostelijke en de Penſchinskiſche zeeën de rivieren in.

ka, die in groote en gedaante zeer veel naar den zalm gelijkt, met dat onderſcheid, dat de Neerka een veel rooder en ook een vaster vleesch heeft: zij ſmaakt zeer aangenaam, en is in Julij ook tamelijk yet. In Augustus en September zijn zij er in zoo groote menigte, dat het water er zelfs naar ſmaakt. Dan verſchaffen de inwoners zich ook eenen voorraad van dezelve voor het geheele jaar, tot eigen gebruik en tevens voor hunne honden, waarvan er in ieder huis een of twee ſpan, dat is 12 of 24, tot de winterreizen worden gehouden. De honden van dit land zijn anders zeer gelijk aan onze Ruſſiſche, behalve dat zij weinig baffen, maar des te meer huilen, het welk gewoonlijk tweemaal 's daags geſchiedt, voornamelijk bij het aanbreken van den dag, of nog vroeger, wanneer men hen hier of daar tot eene reis inſpant. Een van allen heft den toon aan, de andere volgen, en eindelijk huilen al de honden in de geheele ſtad. Zulk een Concert is dan waarlijk geen zonderling aangenaam onthaal voor den vreemdeling. 1786. *April.*

De toebereiding van den visch geſchiedt op menigerlei wijze: de Neerka, die vroeger gevangen wordt, ſpant men uit elkander, en rookt men in eene daartoe bijzonder ingerigte rookkamer;

1786. *April.* mer; vervolgens wordt zij in eene kist gelegd, en met gedroogde en fijngeſtampte Keta beſtrooid, waardoor men meent, dat zij beter bewaard wordt. Men verzendt haar ook naar Irkutsk en Jakutsk, doch om de kosten der overvoering in geen groote menigte. De Keta wordt in de zon gedroogd, na dat men vooraf de vettigheden van den middelſten graad heeft afgezonderd; en zoo toebereid heet zij Jukol. Hetgeen aan dezen visch minder goed is, valt den honden ten deel. Ook worden beide, de Keta en de Neerka, in groote vaten ingezouten, of geheel of de kuit alleen. Zout kookt men hier des zomers uit het zeewater, in de keet aan de kroon behoorende, en omtrent 11 Werſten van de ſtad gelegen. In het laatſte van Augustus en het begin van September, als de visch allergrootst is, vangt men hem om zoo te zeggen niet meer: maar dan neemt men hem ſlechts met de hand uit de rivier, als uit een vat, en werpt hem in daartoe gemaakte kuilen, waar hij dan bederft, verrot en geheel uit elkander loopt. Deze ſpijs behoort den honden toe, maar ondertusſchen eet menig een ander dezelve ook wel. De Kamſchatkadalen voor hun deel houden deze ſpijs voor eene der beste en ſmakelijkſte, offchoon de geur derzelve in der daad niet lie-

liefelijk en zoo ſterk is, dat men het op een paar Werſten afſtands kan merken, als er zulk een kuil wordt geopend. Omtrent het einde van September, of als de eerſte vorst invalt, laat men de gevangene Keta, en eene andere vischſoort, die zich omtrent dezen tijd begint te vertoonen, en Lomki genoemd wordt (*d*), bevriezen, en legt dezelve op hoopen bij elkander, om als voorraad tot den winter bewaard te blijven. 1786. *April.*

Men heeft grootere en kleinere netten tot de vischvangst, en gebruikt de eerſte tot het vangen van grootere, de andere tot de vangst van kleinere vischſoorten. De groote netten werpt men aan lange ſtaken vastgemaakt van het ſtrand uit; in den tijd van eene ſterke vangst wordt het net zoo ſchielijk vol, dat het naauwelijks uitgeworpen is, of het moet weder ingehaald worden, om door den al te zwaren last niet te ſcheuren. Het zijn voornamelijk Kozakken, die benevens hunne vrouwen zich met deze visſcherij bezig houden: deze lieden ſnoepen, onder het visſchen, gaarne van het kraakbeen der visch-koppen, deels uit lekkernij, deels misſchien om den tijd te verdrijven; en van hen hebben de hon-

(*d*) Den naam *Lomki* heb ik nergens gevonden. *De Hoogd. Vert.*

1786. *April.* honden dit lekkerbeetje waarſchijnlijk leeren kennen; want als er in den zomer zulk eene menigte visſchen aankomt, dat zij zelve er in ondiep water eenige kunnen betrappen, dan gaan ook zij op de vangst uit, maar verteren van hunnen buit niets dan den kop.

Trekvogels vindt men hier, in de lente en den herfst, ook in eene buitengewoon groote menigte. Tegen het einde van April en in Mei vliegen zij, in geheele legers, van het zuiden naar het noorden, en dan dalen ganzen en ooijevaren zeer gaarne op de velden in deze oorden neder, en vindt men met eenden van velerlei foort dikwerf de geheele bogt bedekt. In Junij trekken de ganzen en eenden verder, en nu verſchijnen er in derzelver plaats ſnippen van verſcheidene ſoorten. Maar in Julij en Augustus ziet men geene vogels meer, behalve de zeeëenden, hier Turpanen geheeten, die zich gewoonlijk in groote menigte aan den mond der rivieren ophouden. Dewijl deze omtrent het einde van Julij vervederen, en in dien tijd dus niet goed vliegen kunnen, zoo kiezen de inwoners van dit oord dan een' ſtillen dag uit, waarop zij met eenboomige kanen (*e*) in zee ſte-

(*e*) *Odnoderewka* wordt zulk eene kaan waarſchijnlijk daar-

ſteken, de vogels omſingelen, en naar den mond der rivieren, en vervolgens naar ondiepe plaatſen aan het ſtrand jagen; dan ſpringen zij uit hunne kanen in het water, ſlaan hen dood, of vangen hen ook wel eens met de handen, en rijgen hen met eene groote beenen of ijzeren naald aan een' langen riem, welken ieder hunner achter zich heeft: en op die jagt gebeurt het dan wel eens, dat, terwijl een voorlooper ijverig met vangen bezig is, zijn diefachtige makker achter hem een paar eenden van deszelfs riem affnijdt, en bij de zijne voegt. 1786. *April.*

De Tunguzen vangen deze Turpanen met behulp van eene kunſtige, van hout gemaakte wijfjeseend. Deze houten eend binden zij aan het vooreinde eener lange ſtaak, wier uiterſte punt met een ſcherp ſtuk ijzer voorzien is. Op deze wijze toegerust, varen zij, deze ſtaak ver voor zich op de oppervlakte van het water uitgeſtoken houdende, met hunne kleine kanen naar een' hoop mannetjeseenden, die, zoo dra zij de figuur gewaar worden, zorgeloos naar het vermeende wijfje toeijlen, en zoo door de Tunguzen zonder alle moeite aan de vermelde ijze-

daarom genoemd, omdat het hout van één' enkelen boom tot deszelfs zamenſtelling genoegzaam is. *De Hoogd. Vert.*

1786. *April.* ijzeren punt geregen worden. In meren en in ſtil rivierwater vangt men de eenden met ſtrikken. Men maakt namelijk in het meer of de rivier op verſcheidene plaatſen eene heining van rijswerk, waarin men hier en daar eene opening laat, in welke de ſtrikken gehangen worden. De eenden vinden geene andere uitkomst dan door deze openingen, en vallen zoo in de ſtrikken. Nog op eene andere wijze worden zij door vischkuit (Kaviar) in ſtrikken gevangen. Men maakt dan houten ramen, waarin teenen gevlochten worden met tamelijk ruime tusſchenwijdten, en in deze maakt men verſcheidene ſtrikken vast, dan laat men den geheelen toeſtel door onderaan gebondene ſteenen op plaatſen, die niet al te diep zijn, zinken, en ſchudt eene menigte vischkuit over de ramen en het rijswerk uit: dit lokaas zien de eenden van de oppervlakte, duiken er naar en worden gevangen.

Van boschgevogelte heeft men hier witſtaartige arenden, oorhanen (*), patrijzen en veldhoenen. Ook vindt men hier nog een' opmerkenswaardigen vogel, die de watermusch genoemd wordt. Men ziet hem ſlechts des winters aan de opene plaatſen der rivieren: hij

(*) [De *Tetrao Urogallus. Holl. Vert.*]

hij heeft de grootte van eene lijſter en zwarte vederen, en ſchoon hij aan zijne pooten geen zwemvlies heeft, duikt hij toch dikwijls en blijft zelfs eenige minuten lang onder het water: maar nooit heeft men nog waargenomen, dat hij op het water zwemt. Gewone musſchen zijn hier niet, en de kraaijen, welke men hier vindt, zijn geheel zwart. Van meeuwen ontmoet men in dit land vijf onderſcheidene ſoorten: namelijk de Semiſashennaja (*e*), graauw en wit gevlekt, de Goworuschka (*f*), de Mortyschka (*g*) en de Rasboinika (*h*). De eerſte is van eene ongewone grootte, zoo dat, als zij hare vleugels uitſpreidt, zij, met den kop en de pooten, omtrent de 7 armvademen in omtrek heeft, van waar zij ook haren naam ontleent. Zij is zoo gul- 1768. *April.*

(*e*) *Semiſashennaja*, van *ſem*, *zeven*, en *Sashena*, *een vadem* en ook *een draad*; derhalve: *van zeven vademen of draden*. Doch door het bijgevoegde woord wordt de afleiding nog eenigzins anders gewijzigd; want *Sashenamachowaja* beteekent de lengte der uitgeſpreide armen met inſluiting van de borst. Dit komt met *vadem* overeen. *De Hoogd. Vert.*

(*f*) *Goworuschka*, van *goworit*, *ſpreken*; derhalve: *ſnapſter*, of iets dergelijks.

(*g*) *Mortyschka*, *zeemeeuw*, *Sterna*.

(*h*) *Rasboinika*, *rooveres*.

1786. *April.* grijzig, dat zij, eene goede jagt gehad hebbende, buiten ſtaat is om te vliegen. De graauwe met witte vlekken zijn gelijk aan onze Europeaanſche. Deze komen de Goworuschka's nabij, doch zij zijn kleiner. Haren naam hebben zij van die bijzonderheid, dat zij op het water zittende onophoudelijk ſchreeuwen. De Mortyschka, zijnde de kleinſte ſoort, heeft korte roode pooten, en een' gaffelvormigen ſtaart. De laatſte ſoort van deze meeuwen is zwart, van middelbare grootte, en met twee lange vederen in den ſtaart voorzien. Deze vangen de visſchen nooit zelve, maar ontjagen die der andere meeuwen, van waar zij den naam van diefmeeuwen hebben verkregen.

VIER-

VIERDE AFDEELING.

Komst van den heer BILLINGS *te Ochotsk. Mijne afzending naar de rivier Kolyma. Weg langs de rivier Ochota opwaarts. Aanmerking over de onvruchtbaarheid des lands. De rivier Arka. Dans der Voettuiguzen. Nachtverblijf aan een meer. Een in hetzelve gevangen zonderlinge visch. Natuurdrift van visschen. De medehelper des Doctors verdwaalt. Men verlaat de Ochota en komt aan de rivier Kuidusfun. Vlugt van den gids, en daaruit rijzende zwarigheden in het opzoeken van den weg. Aankomst bij ledige Jurten, en vervolgens aan eene plaats der Jakuten bij de rivier Omekon. Voortzetting der reis. Overgang over de hoogste bergketen. Komst aan de vesting Werchne-Kolymsk. Toebereiding van het timmerhout. Jukagieren. Hunne levenswijs. Het op stapel zetten van het eerste schip. Hevige koude. Het op stapel zetten van het tweede vaartuig. Onvoorziene brand.*

In de eerste dagen van Julij kwam de heer BILLINGS, opperbevelhebber op dezen togt, te 1786. *Julij.*

1786. Julij. Ochotsk aan; en kort na hem de Doctor MERK, de kapiteinluitenant HALL en de ſchipper BAKOW met de gewapende manſchap en de levensmiddelen. Toen vernam ik, dat alle perſonen, met rang van officier bij den togt aangeſteld, den 7den van Maart, in gevolge eener allerhoogſte verordening, eene verhooging van rang hadden bekomen, en dat ik derhalve tot kapiteinluitenant was benoemd.

Met het einde van Julij gaf ik, op last des bevelhebbers, alle onder mijn beſtuur geſtaan hebbende zaken, benevens mijn bevelhebberſchap, aan den kapiteinluitenant HALL over, om zelf naar de vesting Werchne-Kolymsk te vertrekken. Uit de zoo even van Irkutsk aangekomene paarden werden er met moeite 100 van de beste gekozen, waarmede ik dan, den eerſten van Augustus, aan het hoofd der mij toevertrouwde manſchappen, uit Ochotsk trok. Ik kreeg den ſchipper BAKOW, den ſtafsheelmeester ROHBECK, den ſtuurman BATAKOW, den teekenmeester WORONIN, een' timmerman en 20 gemeenen met mij. Van degenen, die mede naar de rivier Kolyma beſtemd waren, bleven de heer BILLINGS, de Doctor MERK en zijn medehelper, een ſchrijver, een bootsman en 3 jagers nog te Ochotsk, om de laatſte hand aan eenige werkzaamheden

Aug.

te

te leggen. Onze weg liep in het begin langs de ſmalle, boschrijke kust, die van Ochotsk af zeven Werſten opwaarts langs de rivier gaat, en aan de andere zijde de zee heeft. Op deze hoogte woont de Ochota, en met haar de langs haar heenloopende weg, zich regts en van de zee af; maar dewijl te dezer tijd de rivier door den ſterken regen zoo hoog gerezen was, dat de weg aan beide hare oevers onder water ſtond, keerden wij ons zijwaarts, en trokken met veel moeite door bosſchen en moerasſen. Op den derden dag was het water zoo zeer gevallen, dat wij onze reis langs den gewonen weg konden voortzetten, en ſlechts hier en daar eenige kleine kanalen, door de overſtrooming gevormd, hadden te doorwaden. 34 Werſten van de ſtad kwamen wij aan de Jakutiſche plaats Medweschja Golowa Beerenkop, en 9 Werſten van daar aan eene andere, Kuch-Torach genaamd, en eindelijk 75 Werſten van Ochotsk aan de plaats Mundukan. Hier vertoefden wij eenen dag, om onze doornat geworden pakkaadje te droogen. 1786. *Aug.*

Tot hiertoe was de weg, buiten het eenige ongemak door de overſtrooming veroorzaakt, zeer goed, en ſpreidde bijna overal zeer ſchoone landſchappen ten toon. De bosſchen beſtonden voor het grootſte gedeelte uit lariksboomen,

1786. *Aug.* en eenige weinige uit berken en elzen; op de eilanden, door de rivieren gevormd, zag men wilgen en populieren en pijnboomen, en de bladen der laatſte verſpreidden eenen zeer aangenamen, ſpecerijachtigen geur. De wegen vond men met wilde rozenſtruiken en Shimolost (*a*) rijkelijk bezet, welke laatſte plant zeer zoete beziën heeft bijna zonder alle ſcherpheid, die hier zeer hoog geſchat worden. Hier en daar vindt men

(*a*) *Shimolost. Lonicera Xylosteum.* Eene ſtruik, wier hoogte niet veel meer dan een vadem is; derzelver ſtengel is graauwachtig wit en glad; de bladen zijn gerand maar met ſcherpe punten, en er liggen altijd twee van dezelve tegen elkander aan. Aan elken bloeſemſteel vindt men twee witte bloeſems. De vrucht is eene ronde, ſappige, roode bezie, waarvan er altijd twee digt bij elkander wasſen, en die vier kleine korrels in zich heeft. Het hout wordt tot laadſtokken, pijpeſtelen en dergelijke gebruikt. Deze bezie is een geliefde kost van verſcheidene vogelen. Eene bijzondere en betere ſoort van dit gewas is de Tartaarſche Shimolost, die ongelijk veel hooger opwast, en wier bladen de gedaante van een hart hebben en effen zijn: ook zij draagt twee bloemen bij elkander, maar van eene bleekere vleeschkleur. De bezien zijn digt en vast, en van eene ligte oranjekleur. Zij wast in Siberie. *Woordenboek der Ruſſiſche akademie. Aant. v. d. Schr.* Dit laatſte is waarſchijnlijk wel de plant, door den ſchrijver de *Shimolost* genoemd; welk woord in het woordenboek door *wilde kerſen* wordt overgezet. *Aant. v. d. Hoogd. Vert.*

men ook boschbezien en de Kneesheniza (*b*), wier vrucht en bladeren aan die der veldaardbezie zeer gelijk zijn, en die alleen daarin verſchillen, dat haar bloeſem niet wit, maar rozenkleurig is. Hare beziën zijn van een' zeer aangenamen geur en een' heerlijken ſmaal De inwoners gebruiken de bloeſems en bladeren als thee, en trekken er ook een afkookſel van, hetwelk zij voor een allerheilzaamst middel houden tegen borſtziekten, den hoest, ſtikzinkingen en in het algemeen tegen alle droevige toevallen, die uit verkoudheid zoo ligtelijk ontſtaan. Het gras wast in dit land overal digt en hoog op het veld; en ſchoon dit nu een' vetten grond teekent, hebben nogtans een aantal vruchtelooze, door

1786. *Aug.*

(*b*) *Kneesheniza.* *Rubus arcticus.* Hare vrucht heeft veel gelijkheid met de aardbezie; wast aan driebladerige ſtelen en wel boven aan den ſteel; van aanzien en grootte zeer gelijk aan de framboos en donkerbruin, met een' aangenamen welriekenden wijngeur en zuurachtigen ſmaak. Deze bezie is de aangenaamſte van alle, die in de noordelijke landen gevonden worden; zij behoort in Zweden, Rusland, Siberie en Kanada te huis. In het Gouvernement Wologda wordt zij Poleniza genoemd. *Woordenb. der Rusſ. akad. Poleniza* zou men volgens de afleiding door Veldbezie, en *Kneesheniza* door Vorſtenbezie kunnen overzetten. *Aanm. v. d. Hoogd. Vert.*

1786. *Aug.* door de regering genomene proeven bewezen, dat dezelve geen koren voortbrengen kan. Dit moet men geenszins aan de onvruchtbaarheid van den grond, maar aan de kortheid van den zomer en aan de diepe ſneeuw toeſchrijven, die op eenige plaatſen in het midden van Junij nog niet weggedooid is, alsmede aan het vochtige, koude weder, dat niet zelden juist in dien tijd invalt, wanneer de hitte zeer noodig zou zijn, om het graan te doen rijpen. En dit is ook de reden, waarom zelfs de tuinvruchten hier niet zoo wel ſlagen als op andere plaatſen, die zelfs wel, gelijk b. v. Archangel, nog nader aan den noordpool liggen, maar eene betere luchtsgeſteldheid hebben. De kool heeft doorgaans geenen ſtoel, maar ſchiet ſlechts in bladen op; aardappelen, radijs en wortelen worden hier wel geteeld, maar blijven zeer klein.

Ongeveer 20 Werſten voorbij de plaats Mundukan behielden wij nog eene drooge, aangename landſtreek: maar toen ontmoetten wij weder moerasſen en bergen. De bosſchen beſtaan overal uit lariksboomen: maar dewijl deze in het afhangen der bergen en op vochtige en mosachtige plaatſen in de dalen wasſen, wordt het hout nooit ſterk genoeg, om tot timmerhout gebruikt te worden. Het mos van deze moerasſen wikkelt

kelt zich in de wortels der boomen, en vormt op die wijze eene tamelijk vaste, maar evenwel altijd bewegelijke brug, die vooral onder den voetſtap der paarden niet weinig ſchudt. Ook gebeurt het niet zelden, dat deze er doortrappen en in het moeras zinken, waarop al de voerlieden ter hulp toeſchieten, en het gezonkene dier den last afnemen, waarna zij, zoo dra zij hetzelve hebben opgeholpen, op eene verſche plaats een' nieuwen weg maken. Zulke doorzakkingen in een moeras noemt men Baidaranen. In deze drasſige ſtreken vindt men de moerasbezien (*c*) in groote menigte, en in de dalen vooral aan den kant der beken ook de boschbezien. 1786. *Aug.*

Den zesden dag onzer reis kwamen wij te Arka, eene plaats der Voettunguzen, omtrent 100 Werſten van Ochotsk, aan den mond van eene

(*c*) *Moroschka. Rubus chamæmorus.* De bezien zijn van eene geelachtige kleur, hebben de gedaante van een' halven bol, van de grootte eener kers, en zijn als het ware uit driehoekige, maar afgeſtompte en in dubbele rijen bij elkander gevoegde, kleine besjes, van de grootte van hennipzaad, zamengeſteld. Haar week vleesch is zeer ſappig. Hare pit heeft een' dunnen, zeer ligt breekbaren dop. Zij wast in de noordelijke landen op mosachtige, moerasſige gronden, is zeer verkoelend, en daardoor een allerheilzaamst middel tegen de ſcheurbuik. *Woordenb. der Ruſſ. akad.*

1786. Aug. eene tamelijk groote rivier van denzelfden naam, die zich in de Ochota ontlast. Op dezen dag achterhaalde ons de bevelhebber van den togt met de overige te Ochotsk achtergeblevene manſchappen, behalve den bootsman, die in het zwemmen over eene beek van het paard gevallen en verdronken was. Wij vonden de inwoners der plaats bezig met visſchen. Het gold de Keta, die in groote menigte de rivier was opgezwommen, en welke men des te ligter kon vangen, omdat het water hier niet zeer diep, en daarenboven zoo helder is, dat men niet alleen tot op den grond zien, maar zelfs den vetten visch zeer goed van de magere kan onderſcheiden. De Tunguzen ſteken dezelve met gaffels (*d*), en zijn daar zoo handig in, dat zij nooit eenen visch misſlaan, maar met iederen ſlag hunnen buit ophalen.

Na den avondmaaltijd gaven onze gastheeren ons eenen dans. Mannen en vrouwen vatten elkander

(*d*) De *Gaffel*, in het Rusſisch *Bagor*, is een werktuig, dat voornamelijk door de Kozakken aan den Ural alsmede in de Wolga tot de visſcherij gebruikt wordt; hetzelve beſtaat uit een' ijzeren haak, die in zijne ſcherpte als eene vork uitgehakt en aan een' langen ſtok vastgemaakt is, en daar meestal tot het ſteken van ſteuren en dergelijke visſchen gebruikt wordt.

ander bij de hand; maakten een' kring, en ſprongen naar de maat van een gezang, dat ſlechts uit de twee woorden *Ochur*, *Juchur* beſtond, die door de danſenden onophoudelijk herhaald werden. Hoe armzalig de toeſtand dezer menſchen ook mag wezen, zij zijn toch ongelijk veel tevredener, dan veel van die zonen des geluks, die hunne dagen in onafgebroken brasſerijen doorbrengen. IJdelheid en zorgen kennen zij niet. Hunne behoeften zijn zeer naauw bepaald: hebben zij visch genoeg, zij hebben ook geluks genoeg: deze maakt hun voornaamſte voedſel uit, en daarvoor ruilen zij van de Rendiertunguzen hunne boven- en onderkleederen in. 1786. *Aug.*

Van hier trokken wij den volgenden dag in elkanders gezelſchap verder. Twee Werſten van Arka ſloegen wij, de rivier Ochota verlatende, links af over bergen en door boschachtige Tunderen (*), doorwaadden de over onzen weg loopende rivieren, die zich in de Ochota ontlasten, en kwamen eindelijk bij de kleine rivier Atarlan uit, langs welke wij omtrent 20 Werſten ver tot aan haren oorſprong opwaarts trokken, en vervolgens over drooge zandbergen tusſchen eene menigte kleine meren doortrokken, tot

(*) [Zie bladz. 48 (*a*)].

1786. *Aug.* tot dat wij ongeveer 10 Werſten verder naar de rivier Uega afdaalden, die insgelijks in de Ochota valt, en bij welke wij eenige Jurten van Rendiertunguzen vonden. Van de Arka tot hier hier rekent men den afſtand op omtrent 80 Werſten.

Tot den 9den van Augustus toe hadden wij zeer goed weder; er viel in het geheel geen regen, maar 's morgens en 's avonds was het vrij koud. Tegen den avond van den 9den begon het te regenen, en dat duurde niet alleen dien nacht, maar ook nog bijkans den geheelen voormiddag van den volgenden dag. Dewijl de Jakuten, die ons tot hier toe geleid hadden, den weg niet verder wisten, namen wij van de Tunguzen in deze landſtreek 4 man tot gidſen, en nog 22 rendieren tot trekbeesten aan. Van de Uega af werd de weg ten uiterſte moeijelijk, loopende geſtadig door bergachtige en moerasſige landſtreken, en was hij dikwijls door omgevallene boomen, welke de brand had nedergeveld, geheel toegeſloten (*e*). Op deze wijze hadden wij

(*e*) Ook in de ſtreken om Petersburg verbranden niet zelden aanzienlijke gedeelten van bosſchen. Zulk een brand ontſtaat gewoonlijk door de onvoorzigtigheid der in karavanen naar de ſtad reizende boeren, wier vuren, welke zij aanleg-

wij naauwelijks 30 Werſten afgelegd, toen onze paarden zich zoo afgemarteld hadden, dat eenige derzelve geheel krachteloos waren, en wij ons gedwongen zagen, om hen in een bosch achter te laten. Des avonds namen wij ons nachtverblijf aan een meer, hetwelk in zijnen omtrek ongeveer 3 Werſten groot was, en waar wij zeer goed voeder vonden; weshalve wij, om de arme dieren weder een weinig op hun verhaal te brengen, ook den volgenden dag op die plaats vertoefden. 1786. *Aug.*

Van hier zond de kapitein BILLINGS zijnen geheimſchrijver en zijn' timmerman, met de noodige onderrigtingen, naar de vesting Werchine-Kolymsk aan den kapitein-luitenant BERING, die in het begin van den zomer, met levensmiddelen en de noodige ſtoffen tot den ſcheepsbouw, derwaarts van Jakutsk was vooruitgezonden.

Onze jagers ſchoten voor ons in een nabij gelegen bosch eenige parrijzen en veldhoenen. In het meer vingen wij met netten verſcheidene Cha-

leggen om zich te verwarmen, een aangenaam gezigt opleveren, hetwelk men bijna alle avonden op hooge plaatſen in en omtrent de ſtad genieten kan: maar . . . enz. *De Hoogd. Vert.*

1786. *Aug.* Chariusſen (*f*), en onder dezelve ook eene Neerka, die geheel veranderd was, en bijna volſtrekt geene gelijkheid meer had met denzelfden visch, zoo als hij pas uit de zee in de rivier komt: zij had in het geheel geene ſchubben meer, maar in derzelver plaats ſlechts hoogroode en donkerblaauwe vlekken; hare vinnen waren geheel krom geworden; op den rug had zij een' bogchel gekregen; ook was haar ganſche ligchaam zeer ijl en ſponsachtig geworden. Naar dit

(*f*) *Charius. Salmo Thymallus.* Eene ſoort van zalm. De kop is niet groot, met een' ſtompen bek voorzien en zwart gevlekt; de visch heeft bovenop eene donkere kleur, maar is onderaan en aan de zijden blaauwachtig. In zijne k- ken ſtaan twee rijen kleine tanden; en deze vindt men achter in de keel. Zijn ligchaam is met eene dikke vaste ſchobbe bedekt, de rug eenigzins verheven, gerond en zwartachtig groen; de zijden zijn plat ingedrukt en van eene grijsachtig blaauwe kleur. Van den kop tot den ſtaart loopt er langs elke rij ſchobben eene blaauwachtige ſtreep, doch de middelſte van deze ſtrepen is zwart gevlekt. De buik is wit; de borſtvinnen zijn klein en geelachtig, de buik-, zij- en ſtaartvinnen roodachtig. De rugvin is groot, in het begin geelachtig, en bovenaan roodachtig, en met vier rijen ronde vlekken voorzien. De Charius wordt in ſterk ſtroomende bergbronnen gevonden, en is omtrent twee voeten lang. Zijn vleesch is blank, vast, ſmakelijk en vet. *Woordenb. der Ruſſ. akad.*

dit meer was zij waarſchijnlijk verdwaald door eene beek, die uit hetzelve in de Ochota loopt, offchoon dezelve zich met een' buitengewoon ſterken ſtroom van eenen berg afſtort, en daar ter plaatſe maar zeer klein is. De Keta en Neerka namelijk ſchijnen door eene zonderlinge aandrift uit de zee de rivieren opgedreven te worden, dewijl zij onophoudelijk tegen den ſtroom inzwemmen, en geene moeite ontzien, zoo lang hare krachten niet geheel uitgeput zijn. Zekerlijk gebeurt het zelden, dat eene van haar het eene of andere meer bereikt: alle gaan zij aan den oever verloren, en verrotten daar, zoo dat er geen eene eenige in de zee terug komt. Nu zou men wel ligtelijk op de gedachte komen, uit hoofde van de verbazende menigte Keten en Neerken, die jaarlijks uit de zee verſcheidene rivieren opzwemmen, en in dezelve verloren gaan, dat deze geheele vischſoort met den tijd moest uitſterven: doch haar getal vermindert niet; weshalve men bijkans zou mogen beſluiten, dat derzelver geſchotene kuit door den ſtroom in de zee wordt gevoerd, en daar nieuwe visſchen voortbrengt. 1786. Aug.

Van dit meer af zetten wij onze reis voort langs de beek, die uit hetzelve voortkomt, en 10 Werſten verder reeds aanmerkelijk vergroot

1786. *Aug.* is, alwaar zij den naam Kator bekomt. Nog 20 Werſten verder hadden wij de Ochota weder bereikt, en trokken langs dezelve opwaarts, nu eens langs haren oever, dan eens over hare eilanden en ſteenachtige riffen. Langs beide oevers liep eene reeks van bergen, die in het begin met lage lariksboomen bedekt, vervolgens geheel zonder bosſchaadje en eindelijk volſtrekt naakt waren, en uit onvruchtbaar keiſteen beſtonden.

Den 15den reisde de bevelhebber vooruit, den Doctor, twee jagers en twee Tunguzen als leidslieden met zich nemende. Twee dagen na des Doctors vertrek bleef zijn medehelper de Engelschman Merk achter, dewijl hij onder het zoeken naar ſteensoorten was verdwaald geraakt. Wij werden dit eerst tegen den avond gewaar, toen wij op de plaats van ons nachtverblijf ſtilhielden, en waren derhalve den volgenden dag genoodzaakt om terug te trekken, en den verdwaalden op te zoeken, welken wij dan ook, maar eerst na den middag, in een bosch vonden gaan, terwijl hij zijnen koers naar de ſtreek van Ochotsk rigtte. Zijn paard was hem ontloopen, en den weg die voorwaarts leidde was hij kwijt geraakt, dewijl hij niet had opgemerkt, dat dezelve over eene kleine rivier liep, welke hij

hij had moeten doorwaden; hij was in vertwijfeling geraakt, en had niet geweten, wat hij zou aanvangen: maar eindelijk had hij besloten naar de eerste Tunguzische woning terug te keeren, hetwelk hem echter wel eens vrij wat bezwaarlijker kon gevallen zijn dan hij zich voorstelde; want hij was van de naaste Tunguzische Jurte meer dan 100 Wersten verwijderd. 1786. *Aug.*

Zoo waren wij ongeveer 400 Wersten langs de Ochota opwaarts getrokken, toen wij haren regter oever verlieten, en door eene opening tusschen bergen door naar den oorsprong der rivier Kuidusun afdaalden, alwaar hier en daar op lage plaatsen nog ijsblokken (*g*) van omtrent 4 voeten hoog gevonden werden, die, naar het schijnt, nimmer ontdooijen. In den eersten nacht van ons verblijf aan deze rivier liep de Tunguus, die ons tot gids diende, met verscheidene rendieren weg, waardoor wij in de uiterste verlegenheid geraakten. Niemand kende de wegen, welke wij nog voor ons hadden; en er schoot voor ons geen andere raad over, dan dat wij hetgeen er van het spoor des kapiteins Billings te ontdekken was, volgen moesten: en

(*g*) Dit ijs wordt in den winter waarschijnlijk door water, dat uit inwendige bronnen in de rivier opschiet, opgehoopt.

1786. *Aug.* en dat was tot ons ongeluk, vooral in moerasſige en met mos bedekte ſtreken, weinig meer dan niets; want gemeene wegen zijn hier niet te vinden: iedere Tunguus baant zich den zijnen, zoo goed als hij kan, en waar het hem best dunkt. Meermalen verloren wij alle ſporen; en dan moesten wij eenige uren blijven ſtilſtaan en wachten, tot dat men dezelve had weder gevonden. Zoo worſtelden wij, meer dan 60 Werſten ver, over ſteile bergen en door bosſchen en moerasſen heen. Eindelijk ſtuitten wij tegen eenen door de Jakuten gebaanden weg, die op weilanden uitkwam: dezen hielden wij met blijdſchap, in de vertrouwelijke hoop, dat hij ons bij eene bewoonde plaats der Jakuten brengen zou: maar in plaats van dien kwamen wij, na nog 18 Werſten reizens, bij ledige Jakutiſche Jurten, van welke er verſcheidene wegen naar zeer verſchillende ſtreken afliepen. Nu zond ik op al deze wegen manſchappen af, om eenen Jakuut op te zoeken; en gelukkig bragt men er mij den volgenden dag eenen, die aannam ons naar de Jurten van den Jakutiſchen Kneesk van het Omekonſche gebied te geleiden, werwaarts de togt op 9 dagreizen (Dinschſchen), en dus omtrent 70 Werſten, berekend werd. Terſtond na onze afreis doorwaadden wij de ri-

vier

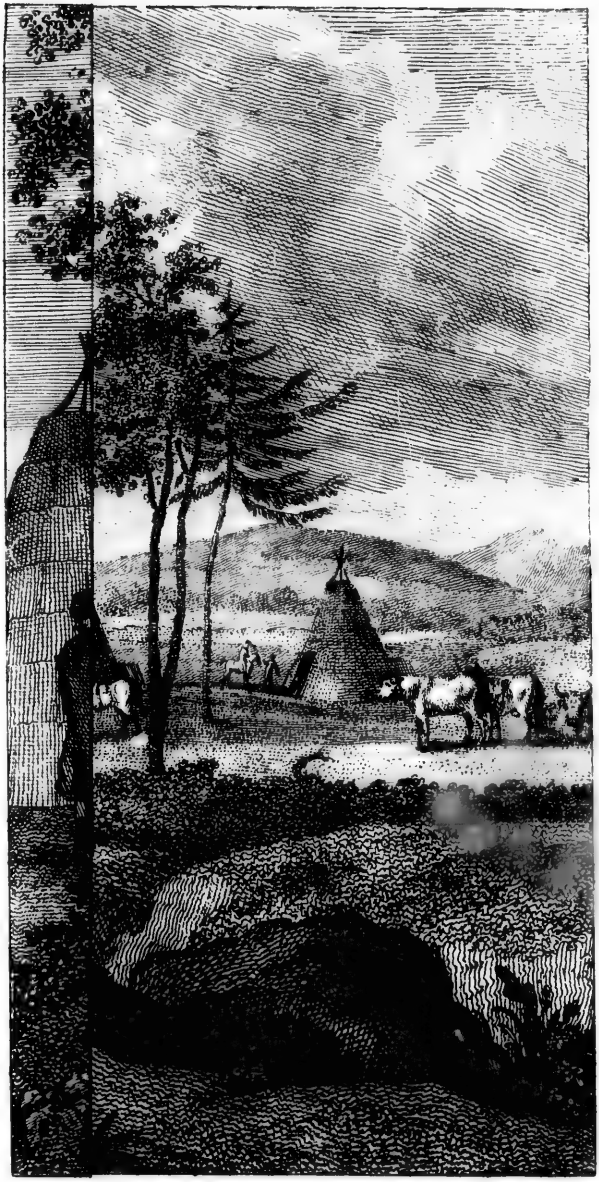

JAKUTEN IN DUISSELICKE

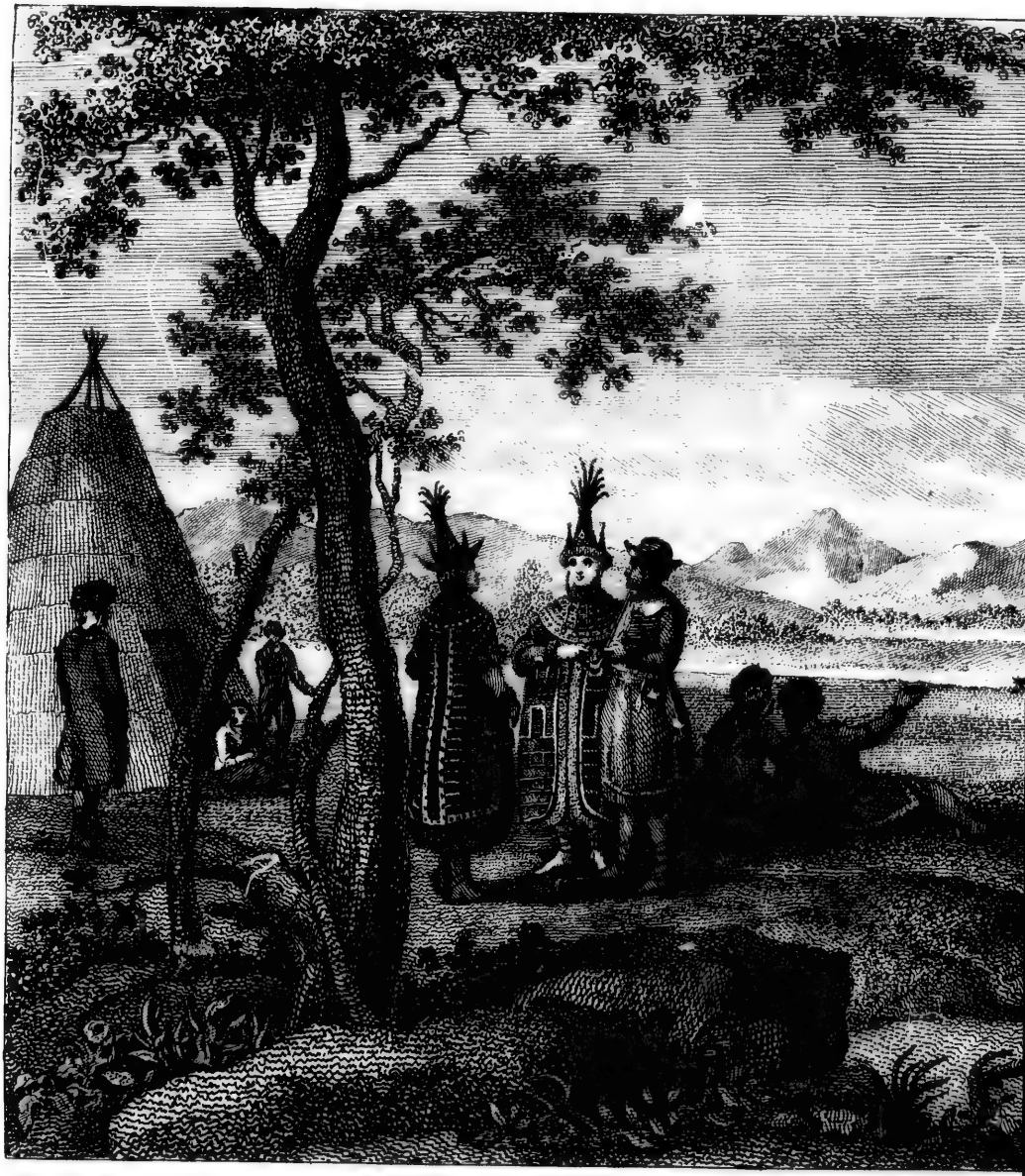

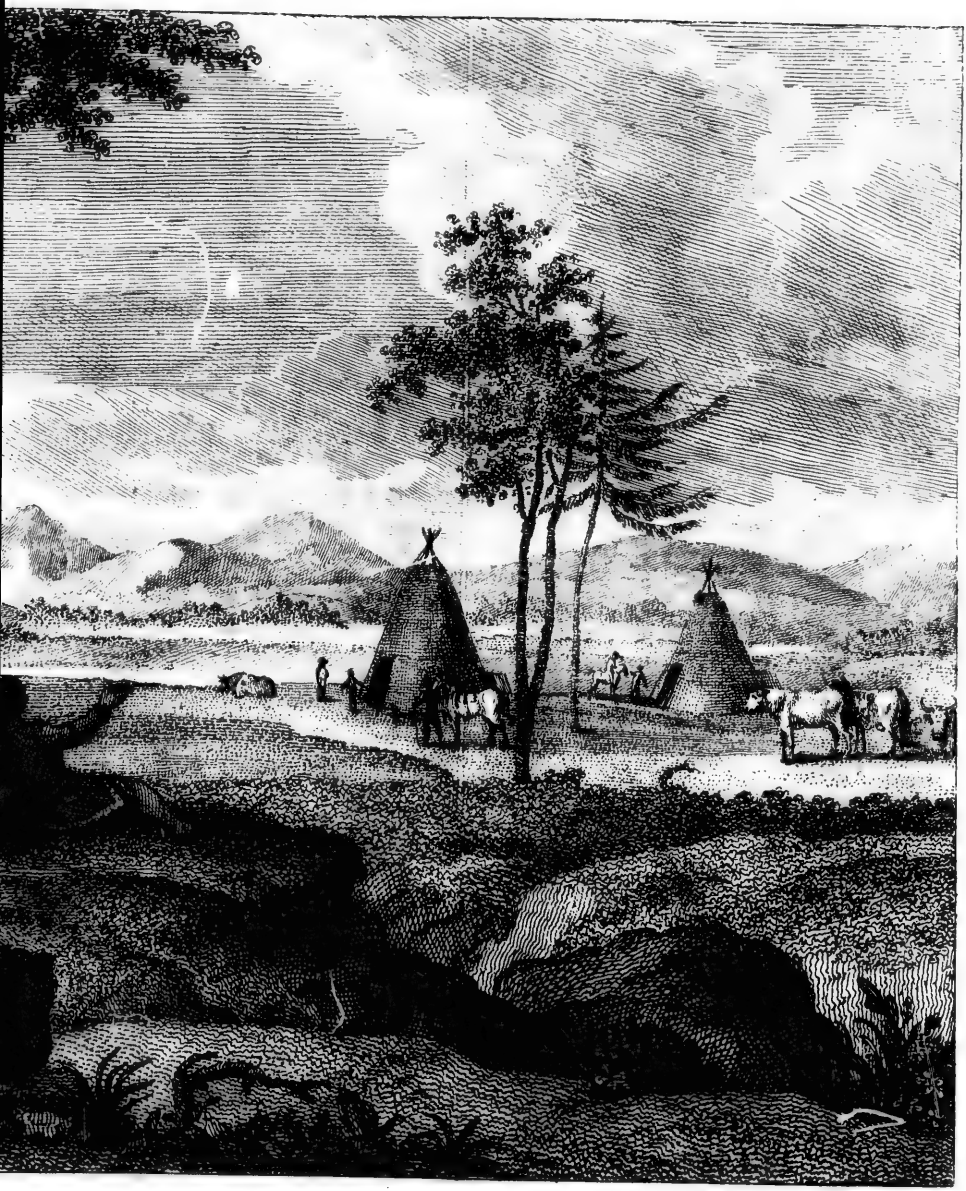

IN HET DAL OREGON. JAKTTEN IN ALGEMEENE

vier Konta, die zich in den Omekon ſtort, en trokken vervolgens tusſchen gebergten voort. Twintig Werſten verder kwamen wij aan de rivier Utugai-Urach, welke wij volgden, en die een breed, groot en met weilanden welvoorzien dal doorſnijdt, en vervolgens in den Omekon valt. Aan de andere zijde van het dal ontmoetten wij weder bergachtige ſtreken, en nog 60 Werſten verder kwamen wij in weilanden, die zich 6 Werſten verre uitſtrekten tot aan de Jurten zelve, waarin de gedachte Kneesk woont, en waar wij ook den heer BILLINGS op ons wachtende vonden. Hier moesten wij van paarden verwisſelen, en, terwijl dezelve van de verder afgelegene Jurten bijeengebragt werden, 5 dagen vertoeven. 1786. *Aug.*

Den 29ſten trok kapitein BILLINGS, in gezelſchap van den ſchipper BAKOW en drie jagers, met eene ligte pakkaadje vooruit, en kort daarna volgden wij hem. Eerst trokken wij over uitgeſtrekte wei- en hooilanden tot aan den Omekon, welken wij doorwaadden; daarna reisde wij langs de rivier Sarbalach opwaarts, en vervolgens over een aanzienlijk gebergte naar de rivier Kordat, welke wij tot haren uitloop volgden, alwaar zij in den Atſchugui-Taryn-Urach of de kleine IJsrivier valt. Deze heeft dien naam

1786. Aug. van het dikke ijs, waarmede zij geſtadig bedekt is, en dat in den winter, door het uit hare bronnen toevloeijende water, zoo dik bevriest. Langs den oever dezer rivier reden wij ongeveer 40 Werſten op ſlijkerige, moerasſige wegen; vervolgens ſloegen wij regtsaf, en doorwaadden den Urachan-Taryn-Urach, of de groote IJsrivier, die zich met de andere vereenigt, en door vlakke landſtreken loopt om zich in den Omekon te ontlasten.

Vier Werſten van den Taryn-Urach liep de weg over weilanden opwaarts naar tamelijk hooge bergen, tusſchen welke wij, langs de rivier Dſchulkan, tot haren oorſprong toe opklommen. Ongeveer 20 Werſten van daar moesten wij onzen weg dwars over de grootſte hoogten van twee bergketens vervolgen, waarvan de eene omtrent eene Werst van de andere afligt. De eerſte is met laag larikshout, mos en kleine cederboomen bedekt, die hier niet hooger dan twee vadem wasſen en ſlechts om het andere jaar vrucht dragen; doch de andere, die ongelijk veel hooger is dan wij tot nog toe eenig gebergte in deze oorden gezien hadden, ſtrekt zich van het zuidoosten naar het noordwesten uit, en is ſlechts beneden ongeveer tot op de helft van hare hoogte met mos bedekt, maar bo-

bovenaan niets anders dan naakte rots. Het kostte ons niet weinig moeite dezelve te beklimmen: maar het afdalen had nog meer zwarigheid in; want de andere zijde was ongemeen ſteil. Men moest meer kruipen dan gaan, en was evenwel geſtadig in vrees van naar beneden te tuimelen. Hoe tam en aan dergelijke togten gewoon de paarden van dit land ook zijn, gleden er echter eenige uit en vielen. Dit gebergte ligt ongeveer 125 Werſten van den Omekon. Aan de andere zijde van hetzelve liep de weg door berg- en boschachtige landſtreken en over kleine beken voort: doch 20 Werſten verder moesten wij een niet onaanzienlijk riviertje overtrekken, de Nera, die zich in de Indigerka ontlast, en aan wier oevers wij zeer ſchoone weilanden vonden. 1786. *Aug.*

Het laatſte gebergte ongeveer 100 Werſten achter ons hebbende, vonden wij ons op nieuws door ongewoon hooge, naakte gebergten omringd, die zich omtrent 20 Werſten ver uitſtrekken, en waarin men veel wilde ſchapen vindt. Hier trekken de Tunguzen des zomers gewoonlijk rond, zoo wel om ſchapen te vangen, als om hunne rendieren te laten weiden, voor welke het hier ongelijk veel beter is dan in de groote bosſchen, alwaar zij door de menigvuldige

1786. *Aug.* horzels en muggen verſchrikkelijk geplaagd worden. Zestig Werſten verder trokken wij over de rivier Moma, die zich insgelijks in de Indigerka ontlast. Wij vonden dezelve toen bijna uitgedroogd, en echter vernamen wij, dat zij ſomwijlen door den ſterken toevoer van water wel eenige Werſten buiten hare oevers treedt.

Sept. Hier moesten wij vertoeven; want onze Jakuten van den Omekon wisten nu den weg niet verder: derhalve ontbood ik uit de nabijgelegene Jakutiſche Jurten, Kysſyl-Balyktach of van den *Noodvisch* geheeten, eenen ervarenen leidsman. Deze Jurten worden dus genoemd naar den noodvisch, die door de inwoners in een naburig meer gevangen, en in geene andere meren gevonden wordt. Zoo dra de gids kwam, zetten wij onze reis voort. Op den afſtand van dertig Werſten van de Noma daalden wij naar den oorſprong der rivier Syranka, die reeds in de Kolyma valt, en trokken vervolgens, langs deze Syranka en de bronnen van kleine beken, die zich in dezelve ſtorten, al verder door moerasſige en Baidarannenrijke (*) ſtreken. De bergen

(*) [Een mij onbekend woord, voor een deel misſchien ſamengeſteld uit *Baidar*, waarvan zie bladz. 19. *De Holl. Vert.*]

gen werden hier allengs kleiner, en eindelijk, na 100 Werſten langs de Syranka afgedaald te zijn, vonden wij er in het geheel geene meer; en nu trokken wij deels door moerasſige, deels door zandige en meerrijke landſtreken voort, in welke wij maar zeer zelden kleine boschjes van larikshout ontdekten. De weg was buitengewoon ſlecht; de paarden zakten er onophoudelijk door en verzonken in het moeras, waardoor zij zoo uitgeput werden, dat zij ons niet dan met groote moeite naar Werchne-Kolymsk voortſleepten. Niet ver van deze plaats ontdekten wij twee meren van vrij aanmerkelijke grootte: het eene heeft ongeveer 5 Werſten in den omtrek, en het andere, het Lamutiſche geheeten, is wel 5 Werſten lang en 3 breed. Hier vonden wij den kapitein Billings, die omtrent 10 dagen geleden, alsmede den kapitein-luitenant Behring, die nog eenige dagen vroeger was aangekomen. Maar van het Commando en de pakkaadje, die met den heer Behring uit Jakutsk waren afgezonden, had er veel onderweg moeten achterblijven; want de meeste pakpaarden waren door den ſlechten weg bezweken; derhalve moest men daar verſche paarden heen zenden, om het achtergelatene voor ons te halen, waartoe, omdat er anders in den

1786. *Sept.*

om-

1786. Sept. omtrek geene gevonden werden, dus eenige van die, welke ik had medegebragt, werden genomen.

De vesting (Ostrog) Werchne-Kolymsk ligt aan den regteroever der rivier Jasſaſchna, die 2 Werſten van daar in de Kolyma valt. De oever der rivier is zeer laag, zoo dat dezelve zeer ligt wordt onder water gezet. Een bidhuis, vijf boerewoningen (*h*), drie Jurten en een afgezonderde, met eene heining van planken omringde hof, in wiens midden eene zeer zwarte boerenwoning (Isba) en eenige houten pakhuizen ſtaan: — ziedaar hetgeen de geheele vesting uitmaakt. Onze inkwartiering geſchiedde niet zonder zwarigheid: de bevelhebber koos de beste Isba voor zich; en ik en mijne twee gezellen, de ſtafsheelmeester Rohbeck en de ſchipper Bakow, namen onzen intrek in eene Jurte. Maar dewijl de meeste gemeenen nog geene woning hadden, bouwde men nog eene zeer ruime Jurte; ook maakte men een' bakoven om de beſchuit te droogen, en eene ſmederij. In dien tusſchentijd hield ons volk zijn verblijf in

(*h*) *Isba.* Een woonhuis, beſtaande uit eenige rijen op elkander gelegde balken, die op de hoeken door inhakkingen in elkander zijn gevoegd. *Woordenb. der Ruſſ. akad.*

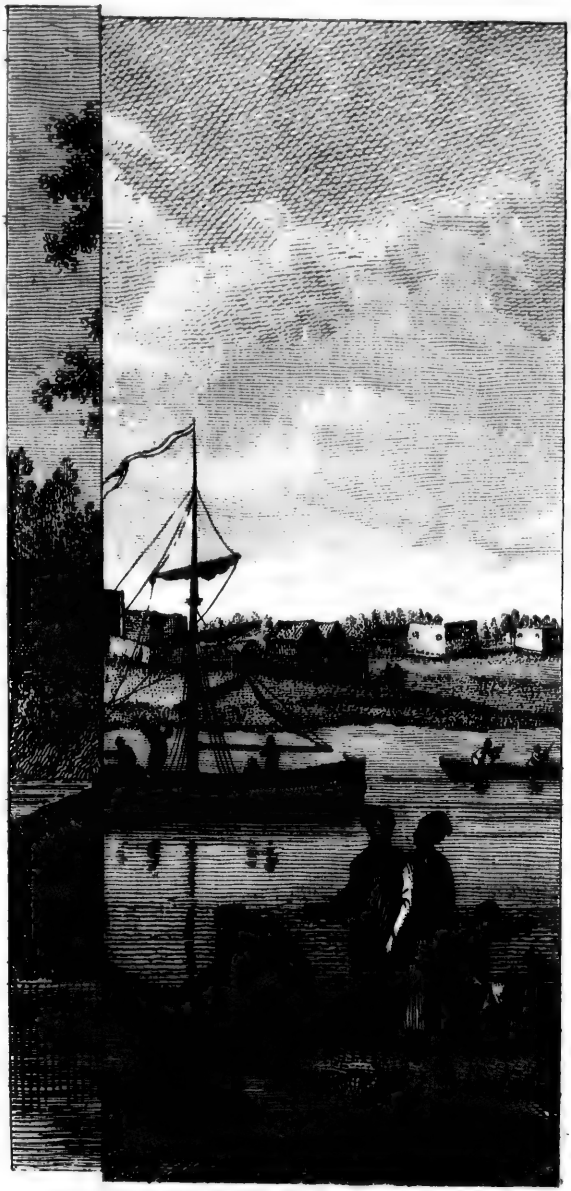

GEZICHT OP DE RIVIER JASSASCHNA.

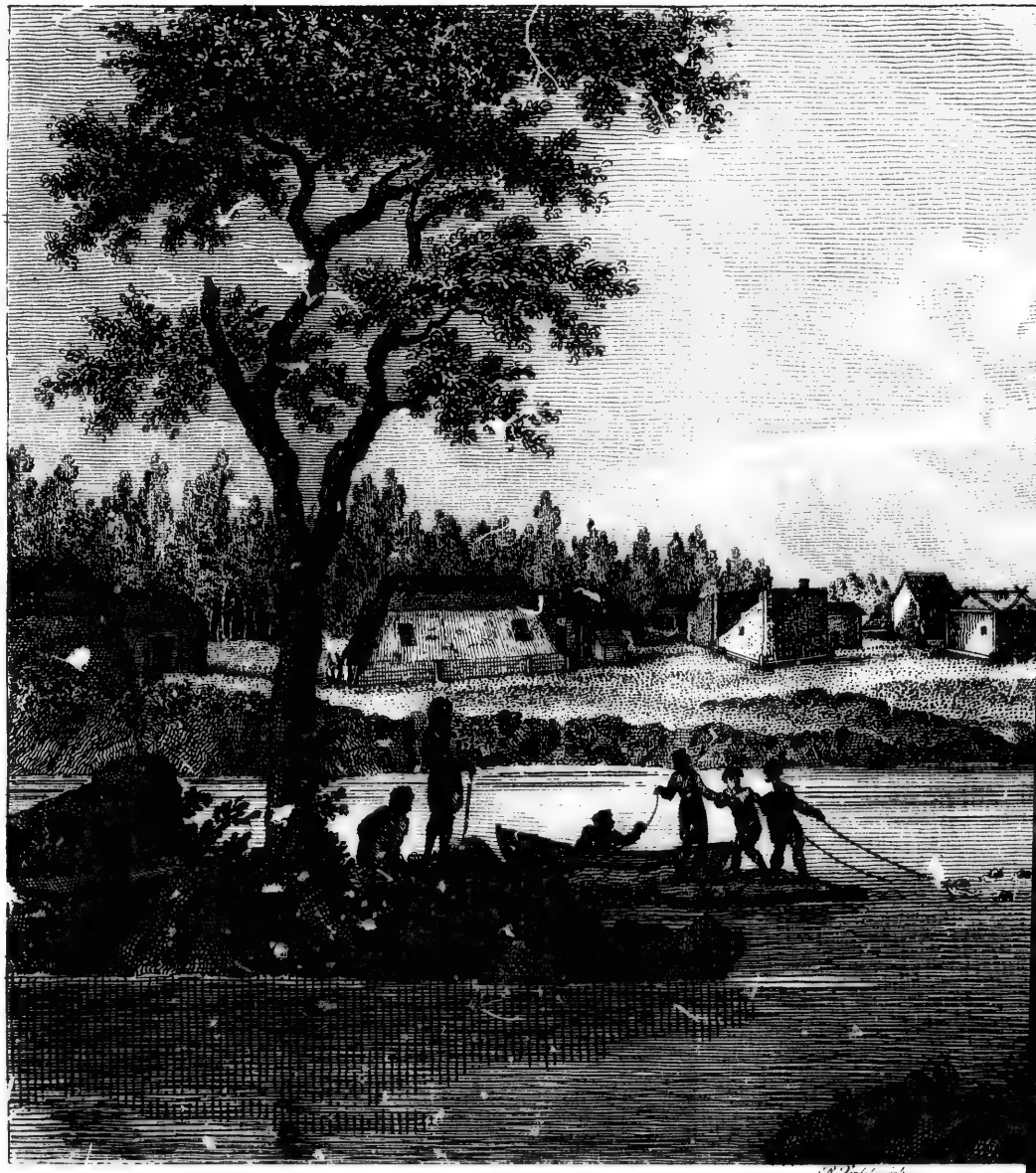

GEZICHT VAN DE STERKTE (OF VESTING) WERCHUE-KOL

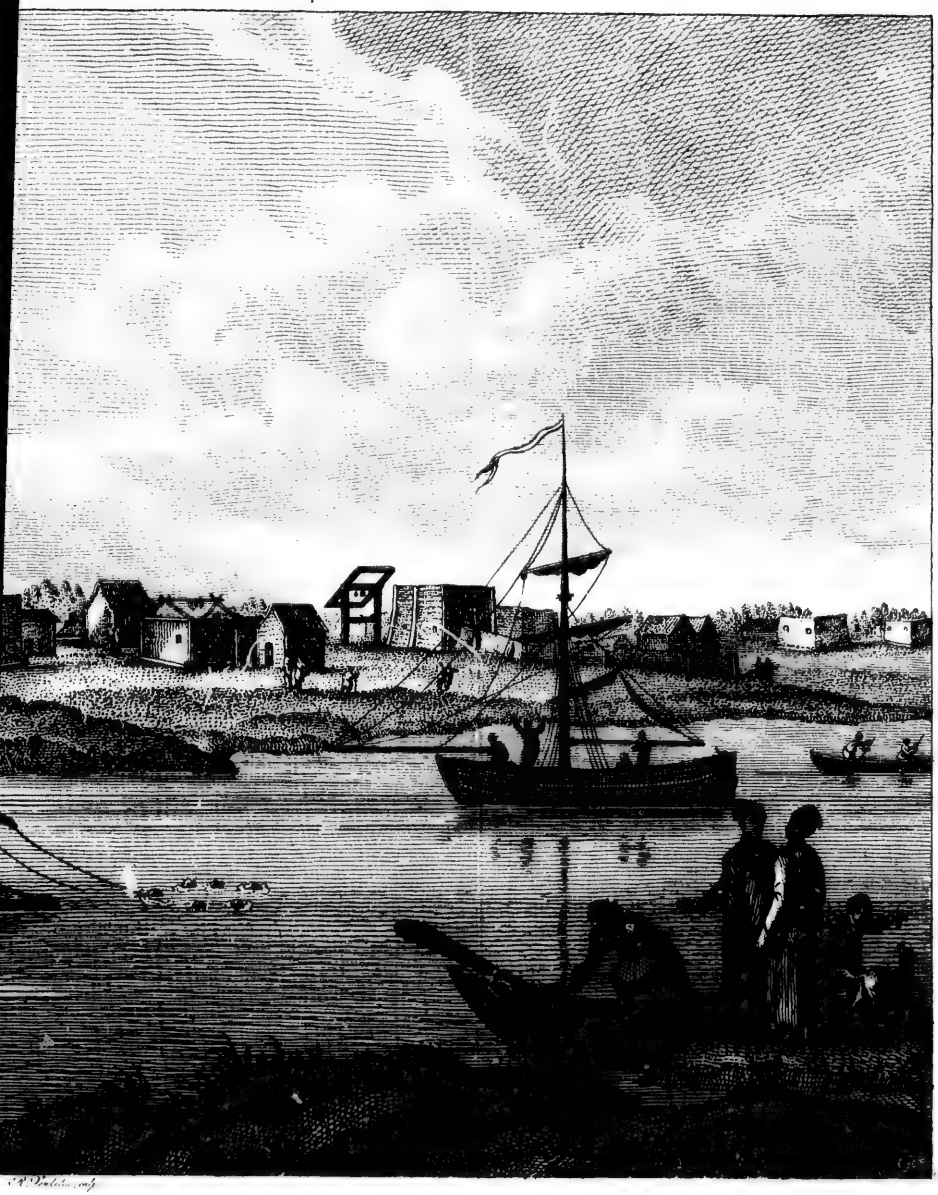

ERCHUE-KOLIJMSK EN VAN DE RIVIER JASSASCHNA.

in een naburig bosch, en hakte daar, omtrent 3 Werſten van de Ostrog, hooger aan de Jasſaſchna, de noodige balken en planken, om een vaartuig te timmeren. 1786. Sept.

Den 27ſten van September bevroor de Jasſaſchna, waardoor de toevoer van timmerhout, hetwelk men tot nog toe met vlotten de rivier afbragt, voor eenigen tijd moest geſtaakt worden: maar evenwel voer men voort met het hakken van hetzelve aan den oever eener kleine beek, die bij de vesting zelve in de Jasſaſchna valt. Zoo dra de rivier zich vervolgens ter dege had vastgezet, begon men het timmerhout met paarden, die ons door de Jakuten bezorgd waren, naar de vesting te rijden. Het was maar ſints korten tijd, dat zich eenige Jakuten van de Indigerka in Opper- en Middel- (Werchne- en Sredne) Kolymsk hadden nedergezet. Zij wonen aan verſcheidene kanten, op een' tamelijken afſtand van de vesting. Horenvee hebben zij maar zeer weinig; hun meeste voedſel beſtaat in visch. Tot hunne winterreizen bedienen zij zich van honden, hetwelk het eenigſte is, waardoor zij zich van de overige Jakuten onderſcheiden.

De geheimſchrijver en de timmerman, die den 11den van Augustus op de reis waren voor-

uit-

1786. Sept. uitgezonden, hadden hier reeds lang moeten zijn; en wij waren ook reeds zeer bekommerd, dat hun een ongeluk was overgekomen, toen zij den 30ſten van September in goeden welſtand aankwamen. Zij waren verdwaald geraakt, en eindelijk bij de ſtad Soſchiworsk teregt gekomen, waar men hun een' ervarenen leidsman, en eenige levensmiddelen, aan welke zij reeds gebrek leden, had medegegeven.

Oct. Gedurende het toevriezen der rivier, terwijl het drijfijs er nog was, ving men met netten eene bijzondere ſoort van visch, de Tſchira (*i*) geheeten: doch dit was voorbij, zoo dra het ijs zich had vastgezet. Maar omtrent het midden van October maakte men openingen in het ijs, waarin eene groote menigte kwabaal (*k*) gevangen werd, waarvan de grootſte tot 25 pond toe wogen. Om dezen tijd was de koude 30 graden volgens REAUMUR.

In October reed de heer BILLINGS met den Doctor naar eene kleine, 40 Werſten hooger aan de Jasſaſchna gelegene plaats, door eenige familien van Jukagiers bewoond. Dit volk was voor-

(*i*) *Tſchira* heb ik nergens kunnen vinden. *Tſchirok* heet eene kruipëend [*Anas circia L.*].

(*k*) *Nalin*, kwabäal. *Gadus lota.*

voorheen zeer talrijk en door zijne naburen gevreesd; ook beheerſchte het eene menigte groote landſtreken: maar toen er naderhand zeer velen van hen aan twee beſmettelijke ziekten, de pokken en eene andere, hier de Kilikinska genaamd, omkwamen, verkregen hunne naburen, de Kozakken en Tunguzen, de overhand, en begonnen hen nu, uit eenen lang onderdrukten haat, in hunne jagt en visſcherij te benadeelen; waaruit gevechten ontſtonden, in welke dit geheele volk bijkans werd uitgeroeid. 1786. Oct.

De overgeblevenen waren genoodzaakt, om hunne veiligheid onder de Rusſiſche beſcherming te zoeken, en zich in de nabijheid onzer vestingen neder te zetten. Hieruit is eene drukke verkeering tusſchen de Jukagiers en Kozakken ontſtaan, met dat gevolg, dat de gebruiken en zelfs de kleeding van dezen allengs bij hen zijn ingevoerd. De voormalige kleeding en levenswijs der Jukagiers hadden met die der Tunguzen zeer veel overeenkomst: zij hadden, even gelijk de Tunguzen, hunne rendieren en hunne Jurten, waarmede zij van plaats tot plaats reisden; nu leven zij in aardhutten, en gebruiken honden in plaats van rendieren op hunne winterreizen. Hun voedſel beſtaat in visch en elands-

1786. *Oct.* elandsvleesch (*l*). Van deze ſoort van dieren vindt men eene groote menigte op de eilanden in de rivieren, en zelfs is door dezelve zeer beroemd de rivier Korkodon, die 200 Werſten boven de vesting in de Kolyma valt, en waar de Jukagiers gewoonlijk in April op ſleden met hondengeſpan heenrijden, om ſabels, vosſen, veelvraten, eekhorentjes en meer andere dieren te vangen: maar het hoofdvoorwerp der jagt is de eland, welken zij op ſneeuwſchoenen met honden jagen, en zoo lang afmatten, tot dat het dier geheel uitgeput is, en niet meer voort kan, waarin de ſneeuw, die daar ongemeen hoog valt, en de Nast (*m*), die er omtrent dezen tijd voorhanden is, hun te baat komen, dewijl deze wel de jagers, mits op ſneeuwſchoenen, en derzelver honden kunnen dragen, maar de eland door zijne groote zwaarte er doorzakt, zoo dat er naauwelijks een eenig van deze dieren ontkomt. Derzelver vleesch ſnijden zij in lange dunne ſtukken, en droogen het in de lucht.

Zoo

(*l*) Hier *Sochatgi* genoemd. Het elanddier. *Cervus alces.*

(*m*) *Nast* noemt men de hardgewordene oppervlakte der ſneeuw, die in de lente alleen zoo gevonden wordt, wanneer de zon dezelve des daags ontdooit, en zij des nachts wederom bevriest.

Zoo dra de rivier dan los is, varen de Jukagiers op vlotten naar de vesting over, en dan gaat het met de hier zijnde Kozakken aan een brassen en feesthouden, bij welke gelegenheid zij hunne vangst voor verscheidene benoodigdheden, waarmede de Kozakken uit de stad voorzien worden, en voornamelijk voor tabak, waarvan zij hartstogtelijke liefhebbers zijn, verruilen. Deze jaarmarkt duurt zoo lang, tot dat de rivier, die in den dooitijd doorgaans veel lands overstroomt, binnen hare oevers terug gekomen is; waarop zij zich naar onderscheidene plaatsen verspreiden, om te visschen. 1786. Oct

Sedert hunne vereeniging met de Kozakken hebben de Jukagiers, het is waar, het Christendom aangenomen, maar tevens hun bijgeloof, en in het bijzonder de Schamannerij, getrouwelijk vastgehouden; gelijk dan ook de Kozakken, in der daad niet verlichter dan zij, in bijstere vooroordeelen steken, en in alle nooden zeer gereed zijn, om hunne toevlugt tot den Schaman te nemen. Bijna al hunne ziekten schrijven zij aan tooverij toe; ook gelooven zij, dat een booze geest nu en dan wel eens eenen mensch in bezit neemt; en bovenal vreezen zij in dit opzigt zeer voor eene Jakutische vrouw, die reeds voor ongeveer 30 jaren overleden is,

1786. *Oct.* met name AGRAPHENNA SHIGANSKA, eene hoofdvrouw onder de Schamannen. Naar hunne meening is zij nog wel eens gewoon in de menſchen te varen, om dezelve te kwellen; weshalve zij ook van al de inwoneren dezes lands in zekeren zin vergood wordt en offers ontvangt. Hoezeer de regering van Jakutsk in der daad alle pogingen heeft aangewend, om dit bijgeloof uit te roeijen, heeft zulks nog niet veel mogen baten: eindelijk zond zij hare bevelen geheel naar de ſtad Schigansk, om de plaats, waar deze AGRAPHENNA begraven lag, op te zoeken, en haar ligchaam te verbranden: doch ook daarmede is men bij het bijgeloovige volk geenen ſtap gevorderd. De Jakutiſche Schamannen dezer landſtreek houden den roem der oude heks op, en verklaren, dat zij, zonder haar een offer te brengen, het niet zouden onderſtaan eenen geest op te roepen; want, zoo zij zich lieten overpraten, om haar in het geringſte te verwaarloozen, zou AGRAPHENNA terſtond haar kwartier in hen vestigen, en hen ter dege afpijnigen.

November. In het laatst van November zetten wij aan den oever der Jasſaschna een vaartuig van 45 voet lengte op ſtapel. De ſcheepsbouwſtoffen waren alle uit Jakutsk hier naar toe gevoerd; al-

alleen ontbrak er goede, digte teer: weshalve den hier wonenden Jakuten gelast werd, zwavel van de lariksboomen in te zamelen; met deze kookte men het al te vloeibare teer op, dat alzoo toebereid het beste pek in deugd niet toegaf. 1786. *Nov.*

In Januarij klom de koude tot 43 graden, en zij werd zoo nijpend, dat de ademhaling zelfs moeijelijk werd, en het uitgewaſemde vocht terſtond in ijsvezeltjes veranderde, die door het tegen elkander wrijven een geſtadig geritſel deden hooren. De werking der zon was toen ten uiterſte gering; althans kon zij de lucht volſtrekt niet verwarmen: zij kwam ſlechts op den middag, en voor een' zeer korten tijd, even boven den gezigteinder, en hare ſtralen vielen zeer ſchuins. Het is opmerkelijk, dat bij de hevigſte koude hier altijd eene volkomene windſtilte heerscht; zoo dra de wind zich weder een weinig verheft, daalt de koude. Met kwik gevulde Thermometers waren hier volſtrekt niet te gebruiken; want het zuiverſte kwik bevriest in eene koude van 33 graden, en verandert dan in een vast ligchaam: wij bedienden ons ſlechts van Thermometers met geestrijke vochten. 1787. *Jan.*

Zoo lang het nog zoo allerhevigst koud niet

1787. *Jan.* was, gingen wij ſomwijlen op ſneeuwſchoenen naar het bosch, om oorhanen, patrijzen en veldhoenen te ſchieten: maar nu kwamen wij naauwelijks uit de eene Isba naar de andere. Hier kwam nu bij, dat het ons ook aan levensmiddelen begon te ontbreken; want de kwabbenvangst was voorbij, en deze visch had te voren ons voornaamſte voedſel uitgemaakt. Nu boetten wij met bitter berouw onze onvoorzigtigheid, dat, toen wij overvloed van visch hadden, en dien dagelijks in groote menigte vingen, wij aan geene huishoudkunde gedacht, en niets voor tijden van nood geſpaard hadden. Te voren hadden wij de kwabbenkoppen als iets, dat voor ons oneetbaar was, weggeſmeten: maar nu kwam het zoo ver, dat wij dezelve weder van onder de ſneeuw opkrabden; — en, o! hoe heerlijk ſmaakten zij! — Eindelijk begon zich nu ook de gewone gezellin van het gebrek, de ſcheurbuik, te openbaren.

Febr. In Februarij werd de kapitein-luitenant BEHRING naar Jakutsk gezonden, om de pakkaadje, die tot voortzetting van de reis vereischt werd, en de bouwſtoffen zoo ſpoedig mogelijk naar Ochotsk te bezorgen.

April. In April zetten wij een tweede vaartuig van 28 voet lengte op ſtapel. De ſchipper BAKOW nam

nam het timmeren daarvan op zich; want onze timmerman, zelf een onkundig man zijnde, kon met de aan zulk werk ongewone Kozakken, in het aanbouwen van het grootere vaartuig, reeds niet regt voortkomen, waardoor dat werk zeer langzaam vorderde. Maar nu hadden wij ook nog eenige roeikanen van nooden, welker aanbouw ik op mij nam. Eindelijk moest, om ons werk te voltooijen, de ankerfmederij, de vaste zamenvoeging van het fchip en het inwinden der lasten nog bezorgd worden: maar dat kostte ook geen geringe moeite; want geen van ons allen verftond dat werk zonderling. Ondertusfchen is de nood eene goede leermeesteres, zoo dat de Kozakken zelve dit alles leerden: nogtans moet ik hierbij den fchipper Bakow het welverdiende getuigenis geven, dat wij voornamelijk aan zijne vlijt en handigheid de gelukkige voltooijing van deze gedeelten onzer fcheepstimmerij te danken hadden. 1786. *April.*

Omtrent de helft van April begonnen er zich watertrekvogels te vertoonen.

In den nacht van den 13den van Mei ontftond er, waarfchijnlijk door verzuim van het behoorlijk rekenen van het vuur des avonds op den haard, brand in de woning van onzen *Mei.*

202938

1787. *Mei.* Doctor en werktuigkundige. De vlam verſpreidde zich zoo ſchielijk door het geheele huis, en ſloeg in het daar naast ſtaande pakhuis, alwaar de brandewijn aan de kroon toebehoorende bewaard werd, zoo ſpoedig over, dat er behalve de inwoners van het huis niets hoegenaamd kon gered worden.

Na verſcheidene waarnemingen bepaalden wij de ligging van Werchne-Kolymsk op 60°, 28′ noorderbreedte, en de miswijzing van het kompas op 7°, 00′ ten oosten.

VIJF-

VIJFDE AFDEELING.

Het afloopen der beide ſchepen, en toebereidſelen tot de vaart. Men vaart de Kolyma af. Vangst van visſchen en andere dieren. Komst aan de vesting Middel-Kolymsk en vervolgens bij het zomerverblijf aan den Omolon. Inneming van den kapitein SCHMALEW *en deszelfs reisgenooten. Ankering bij Nishne-Kolymsk. De rivieren Anni. Rendieren, die dezelve overzwemmen. Verdere vaart de Kolyma af tot aan haren mond. Aankomst aldaar en ankering tegenover* LAPTJEW's *vuurtoren. Het uitloopen in de IJszee. IJs en mist. Vaart naar het oosten. Gelegenheid der kust. Ankering op twee plaatſen.*

Den 15den van Mei werd de rivier los en begon het water te wasſen. Den derden dag was het zoo hoog geworden, dat het het grootſte vaartuig, hetwelk ook reeds volkomen uitgerust en zeilreê was, deed rijzen. Bij het afloopen kreeg hetzelve den naam *Pallas*. Den 4den dag lieten wij het tweede vaartuig afloo- 1787. *Mei.*

1787. Mei. pen, hetwelk zijnen naam naar de rivier *Jasfaschna* ontving.

Den 22ſten trad de rivier buiten hare oevers, en overdekte dezelve met water; hetwelk ten gevolge had, dat al de officiers en lagere bedienden zich op de vaartuigen verzamelden. Op het eerſte begaven zich de kapitein en met hem de Doctor MERK, de werktuigkundige EDWARDS en de teekenaar WORONIN, en van het Krijgscommando de ſchipper BAKOW. de ſtuurman BATAKOW, de ſtafsheelmeester ROHBECK en dertig gemeenen. Op het tweede vaartuig, dat onder mijn bevel ſtond, kwamen drie onderofficiers der landverdeeling, de onderheelmeester, de bootsman MAT en twaalf Kozakken, die den dienst van matrozen zouden doen. Derhalve was er van al de menſchen, die bij mij op het ſchip waren, geen een op zee geweest, behalve den bootsman MAT, en niemand hunner had eenigerlei begrip hoegenaamd van de zeevaart. En met zulke onbedrevene lieden moest ik de zoo bezwaarlijke en allerhagchelijkſte vaart op de IJszee ondernemen, alwaar eene onophoudelijke oplettendheid en de uiterſte voorzigtigheid vereischt werden. Om die reden maakte ik twee der bedienden van de landverdeeling, zoo veel

in

in mijn vermogen was, bekwaam tot den post van ſtuurman, leerde hun het kompas te gebruiken, en het dieplood uit te werpen, en wees hun aan, hoe een dagverhaal ter zee moet gehouden worden. Den derden ſtelde ik aan tot kwartiermeester (*), en drie van de Kozakken leerde ik met het roer om te gaan. Voor het overige gaf ik zulk eene gedaante aan het geheele ſchip, dat het met het uiterſte gemak kon beſtuurd worden. Daarenboven hadden wij 4 riemen gemaakt, die naderhand zeer nuttig werden, en ons dikwerf uit gevaren verlosten. Levensmiddelen hadden wij voor 7 maanden, doch vleesch en azijn ontbraken er, welke twee artikelen de aannemers niet op den behoorlijken tijd hadden kunnen bezorgen. 1787. *Mei.*

Den 25ſten van Mei ligtten beide vaartuigen hunne ankers, en voeren de Jasſaschna af, met welke zij ſpoedig in de Kolyma kwamen. De ſterke ſtroom deed ons in ieder uur meer dan eene Duitſche mijl afleggen. De oevers der rivier waren overal zeer laag, en op ſommige plaatſen met water overdekt; op dezelve wast eenig larikshout van middelbare grootte. De

(*) [Hier ter plaatſe wist ik geen beter woord voor *Kommisſär*. *De Holl. Vert.*]

1787. *Mei.* De rivier Kolyma verdeelt zich in eene menigte armen, die tot haar uitvloeijen, en eenige Werſten verder weder in haar terugkeeren. Veel van deze armen droogen met het vallen van het water ook geheel uit.

Dertig Werſten van den mond der Jasſaschna af voeren wij twee rivieren voorbij, die zich aan de linkerzijde in de Kolyma uitſtorten, en van welke de eene de kleine (Malaja) en de andere de groote (Bolſchaja) Syranka heet. Aan de laatſte wonen eenige Jakuten.

In den avond lieten wij ons anker beneden den mond des arms Schipunow vallen, om het andere vaartuig af te wachten, hetwelk door den ſterken ſtroom dien arm was ingedreven. Wij wachtten tot 10 uren des anderen morgens, en ligtten toen het anker en voeren verder, ons verzekerd houdende, dat het toch reeds vooruit was.

Ongeveer op den middag voeren wij den mond der aan de linkerzijde invallende rivier Magaſeika voorbij, die dezen naam ontvangen heeft, omdat bij haren oorſprong, niet ver van Saſchiwersk, magazijnen zijn aangelegd, waarin men voorheen den voorraad bewaarde, die door Saſchiwersk naar de vesting Anadyrsk werd gevoerd. Namelijk toen de koers over

de

de Kolyma nog niet bekend was, bragt men dezen voorraad over de Magaſeika in de Oshogina, die in dezen oord ontſpringt, en zich 35 Werſten beneden de Magaſeika insgelijks in de Kolyma ontlast. 1787. Mei.

Tegen den avond voeren wij, aan de linkerhand, de kleine beek Tſchikurajewka voorbij, uit welke een Jakutiſche Kneesk, die op dezen oever niet ver van een meer zijne Jurte had, in eene kaan bij ons kwam. Nieuwsgierigheid bragt ons dezen gast; hij wilde gaarne ons ſchip van nabij bezien. Van hem vernam ik, dat de Pallas nog achter mij moest zijn; derhalve gingen wij voor anker liggen, om haar af te wachten. Eindelijk zeilde zij ons te middernacht voorbij en wij volgden haar.

Den 27ſten, tegen den middag, voeren wij de zoogenaamde Hoopeilanden (*a*) voorbij, waarvan wij er hier 7 telden. Te middernacht voeren wij de Drieeenigheidseilanden (*b*) en de rivier van denzelfden naam voorbij, welken zij reeds langen tijd geleden ontvangen heeft van Rusſiſche jagers, die hier in den naam der heili-

(*a*) *Tſchastije ostrova, verſcheidene eilanden.*
(*b*) *Troizkije ostrova.*

1787. *Mei.* lige Drieeenigheid eene kerk wilden ſtichten: doch zij waren het niet eens, want eenigen onder hen kozen daar eene andere plaats toe uit, en wel die, waar nu Sredne-Kolymsk ſtaat; en dus tot geen beſluit kunnende komen liet men de zaak aan het lot over, hetwelk op de laatstgenoemde plaats viel, alwaar men dienvolgens de kerk bouwde, en in lateren tijd ook de vesting zelve aanleide.

Den 28ſten voeren wij aan de regterhand de tamelijk groote rivier Kamenka voorbij, die zich van bergen afſtort. Zoo wel aan deze rivier als aan de Troitska vangen de Jakuten en Tunguzen veel vosſen, otters, veelvraten en eekhorentjes, en nu en dan, maar zelden, ook ſabeldieren, die hier, naar hun zeggen, voorheen in groote menigte moeten geweest zijn.

Van deze plaats, bij den mond der Syranka, af tot de vesting Sredne-Kolymsk toe vindt men, aan de oevers der Kolyma, de zomerlegers der Kozakken van Werchne- en Sredne-Kolymsk: hier vangen zij, namelijk, des zomers hunnen voorraad van visch voor zich zelve en hunne honden. Zij vangen dien met netten, droogen denzelven, en bereiden er hun Jukol

uit

uit. Allerovervloedigst worden hier de Neolma (*), de Mukfun (*c*) en de Tfchira gevonden, en tegen den herfst komt er ook de haring in groote menigte. Tegen den avond leiden wij bij Sredne-Kolymsk aan: dit ligt aan den linkeroever der Kolyma, en is met eene heinig van planken omringd, binnen welke men eene kerk in het midden van eenige huizen vindt. Voorheen heette deze vesting Jarmanka (jaarmarkt), omdat alle inwoners uit den geheelen omtrek, als Tunguzen, Jakuten en Jukagiers hier bijeenkwamen, om hunne goederen te verruilen. Zij verruilden hier aan de Jakutiſche kooplieden en de Kozakken voor verſcheidene kleinigheden en voor tabak de huiden van velerlei ſoorten van dieren, als van vosſen, otters, veelvraten en hermelijnen, maar vooral van ſabels, waarvan men er aan de Kolyma eene zoo groote menigte ving, dat er jaarlijks te- 1787. *Mei.* *Junij.*

(*) [Misſchien eene drukfout voor *Malma*. *De Holl. Vert.*]

(*c*) *Mukfun, varietas Salmonis Eperlani.* Een visch, zeer veel gelijkende naar de *Sig* (§), en die in de rivieren van Siberie in zeer groote menigte gevonden wordt. *Woordenb. der Rusſ. akad.*

(§) [Wat *Sig* is, weet ik niet; waarſchijnlijk moet het zijn *Stint*, dat is *de Spiering*. *De Holl. Vert.*]

1787. *Junij.* tegen de 4000 vellen (*d*) aan de kroon van uitgekeerd werden. Men nam namelijk van elk tiende vel een, waarom dit ook de ſchatting der tienden werd genoemd. Thans kan er geen handel in ſabelvellen meer plaats hebben, omdat hier geene ſabels meer gevonden worden; en daarmede is ook de jaarmarkt vervallen.

In Sredne-Kolymsk vonden wij den ſtuurman BRAMIKOW, die ons hier had afgewacht. Hij was in het vorige jaar uit Ochotsk over de ſtad Inſchiga vooruitgezonden, en bragt vischbeen mede, om Baidaren van zamen te ſtellen: doch dewijl wij die nu niet van nooden hadden, werd zijn toeſtel hier achtergelaten, en hem zelven nam de bevelhebber bij zich te ſcheep. Wij bleven hier 14 dagen, in welken tijd men voor de Pallas een anker ſmeedde. Gedurende al dezen tijd hadden wij eenen noordenwind, en tusſchen beide regenbuijen; 's morgens ſtond de Thermometer verſcheidene malen meer dan eenen graad beneden het vriespunt.

Eindelijk verlieten wij den 11den van Junij deze

(*d*) Eigenlijk in het oorſpronkelijke 90 veertigen, omdat men de vellen altijd bij veertigtallen zamenpakt. *De Hoogd. Vert.*

GEZICHT OP DE RIVIER KOLIJMA.

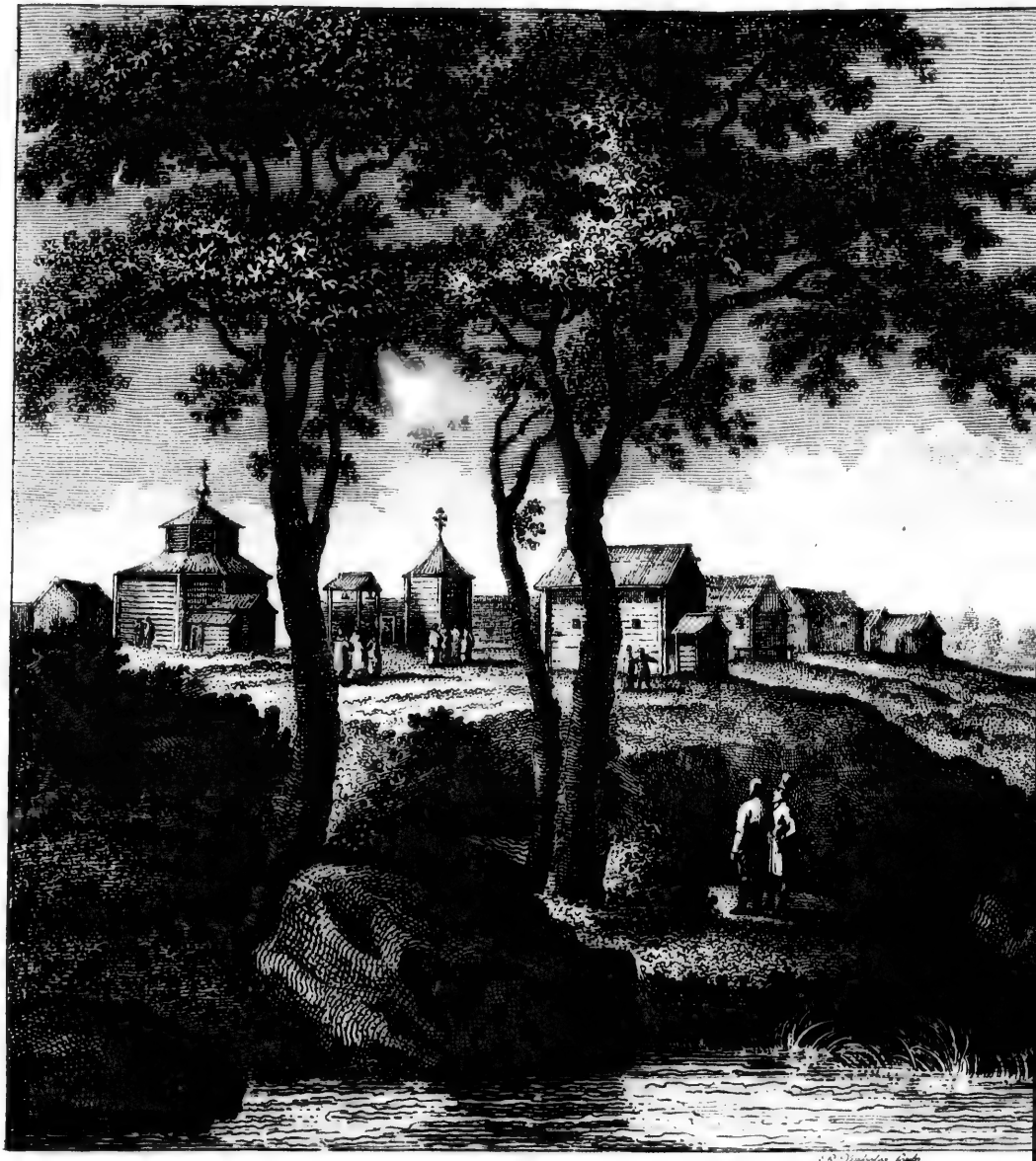

GEZICHT DER VESTING OF STERKTE SUEDUN

SUEDUN KOLIJMSK EN DER RIVIER KOLIJMA

deze plaats. Nu was de ſtroom der rivier op ver na zoo ſterk niet als te voren. De oevers der Kolyma zijn overal vlak en met larikshout bedekt. Zes Werſten aan gene zijde der veſting gingen wij aan de linkerhand de kleine beek Lobja voorbij, en van daar wordt de regteroever nu eens met zachtere afhellingen, dan weder met ſteiler ſchuinten, meer en meer rotſig. De ſteilte bij de beek Lobja heet de *Halfrots* (*Polowinnoi Kamen*); eene andere niet ver van daar, heet die *aan gene zijde der uitwatering* (*Saprototſchnoi*); de derde aan de andere zijde der Saborzowiſche eilanden heet de *Berkenrots* (*Beekſii Kamen*). 1787. *Junij.*

Den 13den van Junij voeren wij aan de regterhand de rivier Beroſowa voorbij, die zich door drie monden in de Kolyma ontlast. Deze Beroſowa ſtroomt uit hetzelfde gebergte voort, alwaar de Omolon ontſpringt; aan hare oevers vangen de Jakuten verſcheidene ſoorten van dieren. Te middernacht voeren wij de Hoopeilanden voorbij, lieten vervolgens de hoofdrivier Kolyma te regterhand liggen, en liepen in eenen van hare armen, die *Bystroi* (de hevige) genoemd wordt, in, waarna wij 5 uren later met dezen weder in de Kolyma terugkwamen. Hier had zij eene breedte van meer

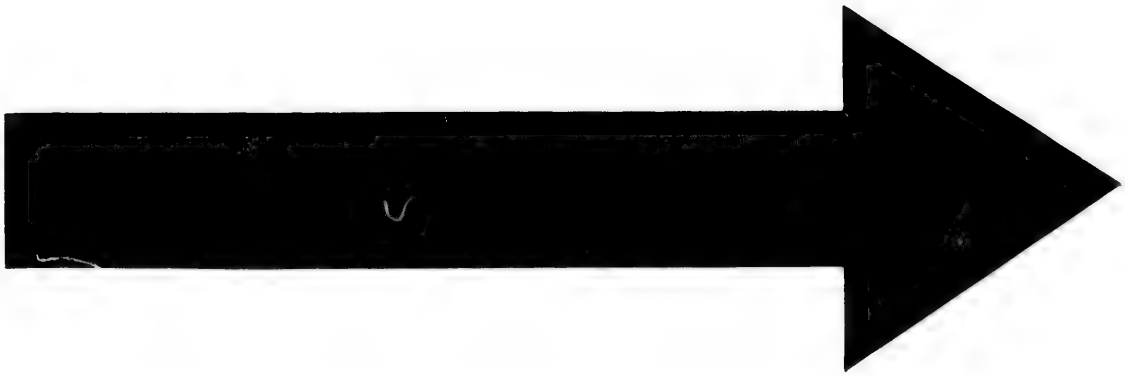

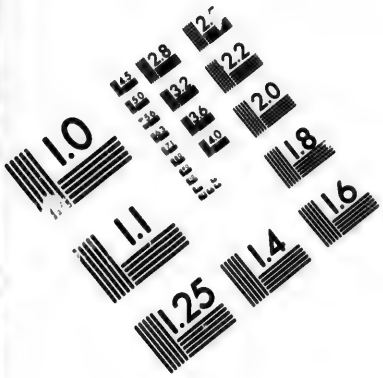

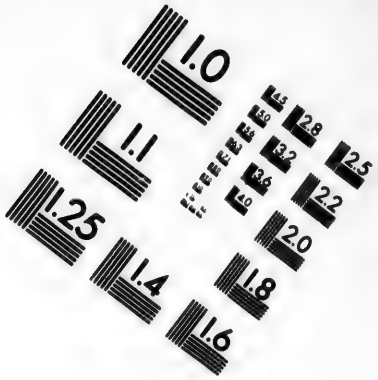

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

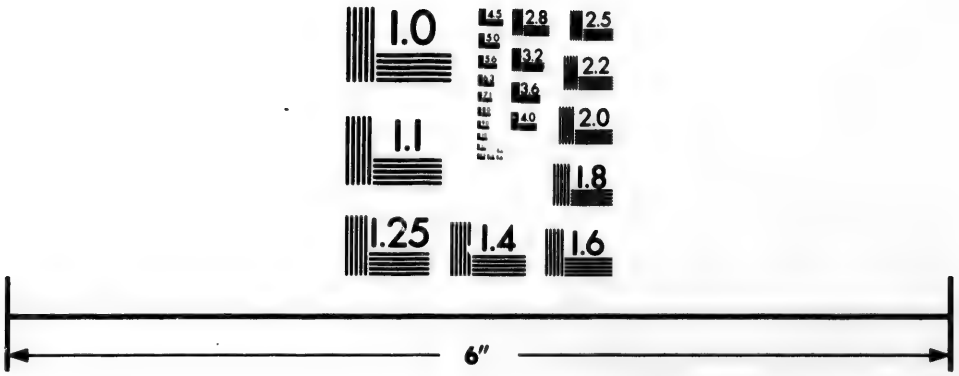

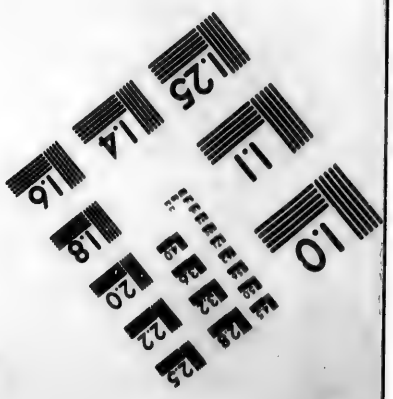

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

1787. *Junij.* meer dan 600 vademen; de oevers hadden volkomen hetzelfde aanzien als te voren.

Om de achter ons geblevene Pallas in te wachten, gingen wij den 13den tegen den avond, aan de rotsachtige afhelling op den regteroever, *Rudnikow Kamen* of de *Delfſtofrots* genaamd, voor anker liggen. Op de ondiepe plaatſen onder deze rots ontdekte ik veel wild uijenkruid. Van Sredne-Kolymsk af ſtrekten de zomerlegers der Jakuten zich tot hier toe uit.

Den 14den des morgens ligtten wij het anker, en volgden het vlagſchip, dat ons weder voorbijgezeild was.

Den 15den des namiddags voeren wij aan de regterzijde de laatſte hooge rots voorbij, waaraan de Jukagiers den naam *Gonsheboi* geven. Bij dezelve vonden wij een zomerleger der boeren van den Omolon.

Den 17den des morgens leiden wij, tegenover den mond der rivier Omolon, aan den linkeroever der Kolyma, bij een ander zomerleger der boeren van den Omolon aan. Deze hebben hier gedurende den zomer hunne visſcherij, en keeren in den herfſt terug naar een dorp, hetwelk aan den Omolon gelegen is, omtrent 20 Werſten boven deszelfs mond. Aan de

de andere zijde van dit dorp wonen nog eenige Jukagiers. 1787. *Junij.*

De rivier Omolon ontſpringt met de Inſhiga en de Penſhina uit eene en dezelfde bergketen; in haar ontlasten zich 5 niet onaanzienlijke rivieren, 3 van de regter-, en 2 van de linkerzijde: eene van deze laatſte, de Omolonſche Magaſeika, is daardoor merkwaardig, dat er voorheen aan haren mond magazijnen gebouwd waren, om den te water aangebragten voorraad van levensmiddelen te bewaren, die vervolgens in den winter met honden afgehaald en naar de vesting Anadyrsk gevoerd werd. — Vier honderd Werſten opwaarts aan den Omolon vindt men een oud houten gebouw, dat waarſchijnlijk reeds geſticht is ten tijde van het ontdekken dezer rivier door Russiſche jagers, die met Kotſchen (*e*) eene reis ondernomen hadden, uit de rivier Lena in de IJszee geſtoken, en uit deze in den mond der Kolyma, en door dezelve in den Omolon gekomen waren.

In dit zomerleger werden wij afgewacht door den kapitein der bezetting van Iſchiginsk

SCHMA-

(*e*) *Kotſcha* is hier de naam van een platgebodemd vaartuig, zeer veel naar eene bark gelijkende.

1787. *Junij.* SCHMALEW, den Satnik (*) KOBOLEW en den Tſchuketiſchen tolk DAURKIN. Dezen waren op des heeren BILLING's ontbod uit Inſhiga hier gekomen, om, in gevalle wij op onze vaart in de IJszee eenige Tſchukſchen mogten ontmoeten, door hunne bemiddeling de goede geneigdheid van dat wilde volk voor ons te winnen. SCHMALEW was reeds ſints eenige jaren bevelhebber van Inſhiga, waar jaarlijks eenige Tſchukſchen handel komen drijven, wier vertrouwen en liefde hij door zachtheid en vriendelijkheid en door geringe geſchenken had weten te winnen. KOBOLEW en DAURKIN kenden de Tſchuketiſche taal, en hadden zich zelfs op Tſchukotskoi Nos onder dit volk opgehouden. Deze twee nam de heer BILLINGS bij zich; den heer SCHMALEW liet hij op mijn vaartuig gaan.

Wij bleven hier ſlechts 3 uren voor anker liggen, en lieten ons toen weder door den ſtroom der rivier voortdrijven, waarmede wij in 24 uren te Nishne-Kolymsk kwamen, dat aan den linkeroever der Kolyma ligt. De plaats beſtaat uit eene houten, met planken omheinde vesting, binnen welke eene kerk en 33 huizen ſtaan.

(*) [De naam van een' Ruſſiſchen ambtenaar.]

ſtaan. Hier wonen ruim 60 Kozakken. Niet zeer ver van deze vesting, en bijna tegenover dezelve, ontlasten zich van de andere zijde twee groote rivieren in de Kolyma, namelijk de Groote Anni en de Drooge Anni. De eene doorloopt eene lengte van omtrent 800, de andere van 500 Werſten, en aan beider oevers wonen eenige Jukagiers. 1787. *Junij.*

Aan den Omolon en beide Anniën heeft men tweemaal in het jaar een zonderling ſchouwſpel, namelijk het overzwemmen van rendieren: en wel in de lente aan het einde van Mei, wanneer de wilde rendieren in groote kudden uit de bosſchen naar de zeekusten ijlen, waarſchijnlijk om de groote menigte van muggen te ontvlieden; en in den herfst op hunne terugreis: kunnende zij deze twee rivieren niet vermijden. De Kozakken in deze landſtreek, en de aan den Omolon en beide Anniën wonende Jukagiers, die de lievelingsplaatſen der rendieren zeer goed kennen, komen daar dan in hunne kanen op af, en ſteken er eene groote menigte van in het water dood, zoo dat een mensch er op eenen dag dikwerf wel meer dan 60 afmaakt. Men moet hierbij weten, dat zij niet alle te gelijk in eenen hoop overzwemmen, maar een voor een achter elkander,

1787. *Junij.* zoo dat de jagers niet veel moeite met hen hebben. Slechts moeten zij dit eenige in acht nemen, dat zij de dieren niet aanvallen, zoo lang derzelver aanvoerder nog niet aan de andere zijde is aangeland; want zoo dra deze eenige hindernis ontmoette, zou hij omkeeren, en de geheele kudde na hem: maar zoo dra hij de overzijde bereikt heeft, keert er zeker geen een weder terug, maar zij blijven alle hunnen geleider getrouw.

Het rendierenvleesch maakt na den visch eene hoofdſchotel van al de inwoneren dezes lands uit: het wordt in dunne ſchijven geſneden en gedroogd. Het merg en de tong worden voor lekkere beten gehouden. Nog hebben de inwoners van dit gewest een lievelingsgeregt van ſtekelbezien (*f*), welke zij tegelijk met gedroog-

(*f*) *Stekelbezien*, in het Rusſisch *Brusnika*, de *Vaccinium vitis Idea* L., is hier naar het woordenboek overgezet. Maar zoo veel ik mij herinner, wordt deze kleine, roode, maar zuurachtige en zeer ſappige bezie, die naauwelijks zoo groot is als eene erwt, in het Thuringſche *Preisſelbeere* genoemd. *Aant. des Hoogd. Vert.* [Dit kan zijn: maar *Strickbeere*, zoo als er in den tekst ſtaat, wordt in geen woordenboek, hetwelk ik heb, gevonden; ook heeft ADELUNG het woord niet; en *Preisſelbeere* wordt in alle woordenboeken door *Kruisbezie* overgezet. *De Holl. Vert.*]

droogden visch aan ſtukken ſtampen, en daar vet van visch doormengen; en op dit geregt onthalen zij des zomers hunne liefſte gasten: des winters eten zij in plaats daarvan bevroren visch, en voornamelijk Tſchiren, en wel raauw; deze visch wordt nog klein zijnde afgeſchraapt, en dan noemt men hem Strogonnoi (Schraapvisch), en men eet hem, voor dat hij ontdooid is. Men verzekert, dat dit een zeer heilzaam voedſel is tegen de ſcheurbuik, en in de hevige koude verwarmt; weshalve wij, gedurende ons winterverblijf te Werchne-Kolymsk, er ons ook beſtendig bij bepaald hebben. 1787. *Junij.*

Bij Nishne-Kolymsk hielden wij ons 4 dagen op, om onze vaartuigen te herſtellen; in het kleine werd, uit hoofde van deszelfs geneigdheid om op zijde te hellen (*g*), nog ijzeren ballast geladen, en in beide nog 30 Pud gedroogd en 150 Pud gezouten rendierenvleesch ingenomen. Dit was altemaal door de Jukagiers aan den Omolon en de Anniën gereed gemaakt. Het zout was hun daartoe door ons gegeven, omdat men er hier geen heeft, maar het

(*g*) Het helde zoo ſterk, dat het, toen het nog geene lading had, altijd op zijde viel, zoo dra men er maar iets in hijſchen wilde.

1787. *Junij.* het uit Jakutsk toegevoerd, en derhalve duur betaald moet worden.

Zoo lang wij hier voor anker lagen, hadden wij warm en helder weder, en bijna in het geheel geen' wind: maar daarentegen plaagde ons een verſchrikkelijk heer van muggen, zoo dat, om ons daar maar eenigermate tegen te beſchermen, wij genoodzaakt waren om netkappen over onze hoofden te trekken, en voor de beenen en handen kouſen en handſchoenen van rendierhuid te maken.

Den 19den ligtte de Pallas haar anker, en dreef met eenen gunſtigen wind de rivier af; ik bleef nog 2 dagen te Kolymsk, tot dat mijn ſchip ten volle gereed was, en op den derden dag volgde ik. Nu was de wind gaan liggen, en de ſtroom alleen dreef het ſchip ſlechts langzaam voort: de rivier is hier 2 Werſten breed. Twintig Werſten verder voeren wij de Staroöstrogiſche uitwatering voorbij, zoogenaamd, omdat voorheen de oude vesting Nishne-Kolymsk aan haar gelegen is geweest. Niet lang daarna ziet men aan den regteroever der Kolyma 3 hooge bergen, waarvan de eerſte de Pomtelejews-, de tweede de Surowsberg en de laatſte de Belaja Sopka, de witte bergrug, heeten. Aan den voet des eerſten, bij de rivier Am-

Ambonicha is een zomerverblijf der Kozakken van Nishne-Kolymsk. Zestig Werſten van deze vesting verdeelt de rivier Kolyma zich, en valt dan met 2 armen in zee. Die arm der Kolyma, die zich van deze ſcheiding af oostwaarts wendt, en welken wij afvoeren, heet de ſteenachtige, waarſchijlijk naar zijnen ſteenachtigen regteroever, die zich onder holle wegen, gebergten en ſteile rotſen door zeewaarts neigt, terwijl de ſlinkeroever bijkans geheel vlak is. Ook werd van hier af het geboomte aanmerkelijk kleiner en zeldzamer, en 30 Werſten verder verdween het geheelenal: hier en daar, en na tusſchenwijdten van geheele Werſten, vertoonde zich nog een enkel wilgen boschje, tot dat dit ook niet meer gezien werd; en de zeekusten waren ſlechts met mos en wier bedekt. 1787. *Junij.*

Te middernacht werd de wind wederom gunſtig; en dit maakte, dat wij reeds in den namiddag des volgenden dags de aan den regteroever gelegene winterwoning van den koopman SCHALAUROW (*h*) voorbijvoeren; nu zagen

(*h*) SCHALA-UROW ondernam in het jaar 1762 eene vaart op de IJszee, van den mond der Kolyma oostwaarts: maar te veel hindernisſen van ijs ontmoetende keerde hij nog in het-

1787. *Junij.* gen wij den vuurtoren (*i*) van den luitenant LAPTJEW in de verte, en rigtten ook terſtond onzen koers naar denzelven toe, doch vonden ons weldra door het ondiepe water verpligt om bij te draaijen. Hierop zond ik manſchappen uit, om het vaarwater op te zoeken; en toen men dit nader bij den linkeroever vond, ligtte ik het anker en volgde hetzelve. De rivier heeft hier eene breedte van 8 Werſten en daarboven. Tegen den avond zagen wij de Pallas voor anker liggen, liepen daar naar toe, en lieten het anker naast haar vallen.

LAPTJEW's vuurbaak bevond zich toen in eene regte lijn met, en ongeveer op 5 Werſten afſtands van ons; en de ſlinkeroever, of het eiland aan de ſlinkerzijde, hetwelk zeer laag is, ſtrekte zich nog omtrent 4 Werſten in zee uit. Op LAPTJEW's kaart vindt men dit eiland niet; weshalve men dient vast te ſtellen, dat hetzelve, zeer laag zijnde, niet door hem ge-

hetzelfde jaar terug, en overwinterde te dezer plaats. Het volgende jaar ging hij weder in zee, en verloor zijn vaartuig, dat door het ijs doorgeſneden werd, en op de kust dreef: volgens het verhaal der Tſchukſchen moet hij zelf met zijne manſchappen van honger omgekomen zijn.

(*i*) De luitenant LAPTJEW heeft in het jaar 1735 de kusten der IJszee opgenomenen dezen vuurtoren gebouwd.

gezien is (*k*). Ook is het waarſchijnlijk, dat het vaarwater der rivier voorheen nader langs den regteroever liep; althans getuigen daarvoor de door LAPTJEW, aan dezen oever, voor zijne manſchappen gebouwde kazernen, en dat ook zijne boot hier op het land getrokken was: want nu integendeel kan niet ſlechts geen groot vaartuig dezen oever naderen, maar ook eene ſloep niet dan met moeite, zelfs als het water hoog is; is het laag water, dan ſtrekt de drooge grond zich omtrent 3 Werſten ver in de rivier uit. 1787. *Junij.*

Den volgenden dag verhief zich 's morgens reeds een hevige ſtorm uit het zuidwesten, en kort daarna openbaarde er zich een lek in ons vaartuig. Tegen den avond ging de wind liggen, en terwijl de golven nu niet meer zoo ſterk tegen het ſchip aanſloegen, konden wij de beſchadigde plaats met talk digt ſtrijken en met lood beſlaan. Dezelve was niet ver boven de oppervlakte van het water, hetwelk door zijn' ſterken aanſlag den hennep uit de voegen geſpoeld, en op deze wijs dit lek had veroorzaakt.

Den 24ſten verklaarde de bevelhebber der reis

(*k*) Of dat het er toen nog niet was. *Aanm. v. d. Hoogd. Vert.*

1787. *Junij.* reis in eene volle vergadering van al de onderhoorigen, dat hij, door eene allerhoogſte, hem reeds te St. Petersburg medegedeelde Ukaze, bij zijne komst aan den mond der Kolyma, tot kapitein van den tweeden rang bevorderd was. Deszelfden daags omtrent den middag ligtten wij het anker, en kwamen na nog 6 mijlen (*l*) uit den mond der Kolyma in de IJszee. Het vaarwater der rivier is hier tegen de 200 vademen breed, en van 3 tot 5 vademen diep. Op deszelfs grond ligt veel weeke modder. De oever beſtaat in eene lange afhellende rots, omtrent 8 vademen hoog, tegen welke veel hout is aangeſpoeld. Niet zeer ver van den mond begon het water reeds zout te worden.

Tegen middernacht werd het doodſtil, en kwam er een dikke mist op, weshalve wij tot den morgen toe voor anker moesten liggen, wanneer het wederom eenigzins begon op te klaren, en de wind ook gunſtig werd. Wij ligtten de ankers, en liepen oostwaarts langs de kust heen, die hare ſteenachtige ſchuinten hier en daar ook met hoogere bergen begon af te wisſelen.

Des

(*l*) Hier zijn Italiaanſche mijlen bedoeld, waarvan er 60 in eenen graad gaan.

Des morgens van den 25ſten zagen wij de ganſche zee met groote ijsſchotſen bedekt: in het begin geloofden wij, dat zij vast lagen; maar welras beſpeurden wij, dat zij door den ſtroom en eenen noordoostelijken wind naar de kust gedreven werden. Evenwel zochten wij zoo veel mogelijk tusſchen het ijs en de kust door vooruit te komen: maar tegen den avond kwam er te veel ijs, en werd het volſtrekt onmogelijk verder te gaan. Derhalve wendden wij het zeer na aan den wal, en kwamen voor den mond eener kleine van het gebergte afſtroomende rivier, op eenen afſtand van ongeveer 20 mijlen ten oosten van den mond der Kolyma, ten anker. Daar vonden wij ook tusſchen de vooruitſtekende hoogten der rotſen eenige beſcherming tegen het ijs, dat ons onophoudelijk voorbijſtroomde. Een dikke mist maakte zoo wel de zee als de omgelegene kust voor ons onzigtbaar. Van deze beek af liep het ſtrand verder, tot aan de rots Baranow, op eene hoogte van 4 vademen boven de oppervlakte van het water voort. Het was geheel met mos en wier bedekt; op eenige weinige plaatſen zag men ſlechts wilg- of berkſtruiken, doch maar van eenen voet hoogte, en nog zeldzamer een paar kleine bloe-

1787. *Junij.*

men

1787. *Junij.* men. Op de hoogten der bergen, alsmede onder aan de afhellingen der rotſen ligt wel 2 vademen hoog eene tot ijs geworden ſneeuw. Gedurende de 3 dagen, welke wij hier in rust doorbragten, vernamen wij 4 beeren en eene ganſche kudde rendieren.

Den vierden dag was de wind veranderd, en dreef het ijs regt naar ons toe: wij waren dus genoodzaakt, om de ankers te ligten, en met groote moeite, digt langs de rotſige afhelling van het ſtrand, ons eenen weg te banen, waarbij het ijs ons gedurig dreigde te verpletteren. Omtrent 2 mijlen van onze vorige ankerplaats gingen wij voor eene opening in het gebergte, waar zuiver bronwater uit ſtroomde, wederom ten anker. Hier vingen wij eene groote menigte haringen en Mukſuns met netten; ook zagen wij eenige zeekalveren.

Tot den eerſten van Julij bleef er een zeer zachte wind waaijen; en bij wijlen werd het ook doodſtil. De ijsſchotſen dreven langs het ſtrand heen en weder, eeniglijk door den ſtroom, die van tijd tot tijd, waarſchijnlijk door het invloeijen der beek en het geſtadig ronddraijen der ſchotſen zelve, zonder eenige andere oorzaak veranderde; want een aan het ſtrand opgerigte meetpaal deed ons duidelijk waarnemen,

men, dat het water hier zeer weinig op- en afliep. 1787. *Juuij.*

Herhaalde waarnemingen ſtelden ons in ſtaat, om de ligging dezer plaats op 69°, 29′ N. B. te bepalen; hoewel op alle kaarten, die tot nog toe beſtaan, de kust der IJszee nog bijna 2 graden noordelijker geteekend is. De miswijzing van het kompas was hier 16°, 00′, oostelijk.

ZES-

ZESDE AFDEELING.

Vaart naar het noorden en terug. Herhaalde poging om oostwaarts te varen, en gevaar van ijs. Ankering aan deze zijde der rots Baranow. Reis te voet derwaarts. Stand- en Trekrendieren. Over de jagt van wilde ganzen en derzelver bewaring. Terugkeering naar den mond der Kolyma. Nog eene herhaalde vaart oostwaarts. Beletſelen door het ijs. Raadpleging over de terugreis. Kekuren of zuilen op de gebergten. Ankering bij de rots Baranow, en Aardjurten aldaar. Over de bewoners van deze ſtreken. Aanmerking over de IJszee. Terugreis naar de veſting Nishne-Kolymsk. Raadpleging over de middelen, om het Tſchukotiſche voorgebergte om te varen. Aanmerkingen over voorheen volbragte reizen, en over de oorzaken van de groote menigte van ijs. Terugreis naar Sredne-Kolymsk.

1787. *Julij.* Den eerſten van Julij ligtten wij tegen den middag de ankers, en laveerden met een' friſchen

ſchen oostenwind tusſchen het westwaarts aan- 1787.
drijvende ijs en het ſtrand door. Het groote *Julij.*
ſchip, dat ongelijk veel beter dan het onze was, maakte een' goeden gang, verwijderde zich ſpoedig van ons, en drong tegen den avond noordwaarts door het ijs heen, waartoe wij niet in ſtaat waren; want de wind ſtak aanmerkelijk op, en veroorzaakte een' hevigen ſlag van het water, hetwelk, uit hoofde der kleinheid van ons vaartuig, ons verhinderde, het tusſchen de ſchotſen door te zetten, die ons integendeel met zich terugſleepten; weshalve wij eindelijk het anker lieten vallen. Kort daarna verminderden de ijsſchotſen, en ontdekten wij veel opene plaatſen. Terſtond haalden wij het anker weder op, en volgden de Pallas, die zich reeds op een' verren afſtand in den mist voor ons verborg. Wij hielden het, zoo veel mogelijk, hooger bij den wind; maar de golven ſloegen ons ver beneden den wind voort, en daarenboven moesten wij ons ook geſtadig, uit hoofde van de ijsſchotſen, tusſchen welke wij ons hadden door te worſtelen, laten afdrijven. Maar kort daarna verminderde het ijs nog ſterker, en eindelijk zagen wij er niets meer van: maar de ganſche zee was met een' dikken nevel overtrokken. In het begin

nam

1787. *Julij.* nam derzelver diepte tot 17 vademen toe: maar toen werd zij wederom geringer; en den volgenden dag, terwijl wij al voortgaande denzelfden koers hielden, hadden wij nog maar 7 vademen diepte. Dit gaf ons aanleiding om te vermoeden, dat wij ons niet ver van de Beereneilanden bevonden, en dat de mist dezelve flechts voor ons verborg. Deze werd eindelijk zoo digt, dat wij twee vademen van ons af volſtrekt niets konden onderſcheiden. Om deze reden, en dewijl de diepte nog al geſtadig afnam, leiden wij ons voor anker.

Zoo wel onder het varen, als terwijl wij voor anker lagen, gaven wij het andere ſchip, door kanonſchoten, van tijd tot tijd kennis van ons ſtandpunt, maar vernamen geen antwoord. Na eenige uren klaarde het ten zuiden van ons op; toen zagen wij de geheele kust voor ons, zoo als zij van den mond der Kolyma zich naar het oosten ſtrekt: maar naar het noorden benam de mist ons alle uitzigt. Evenwel ligtten wij wederom het anker, en voeren nog al verder noordwaarts: maar welras moesten wij terug; want hooge en uitgeſtrekte ijsſchotſen, waarvan men het einde niet kon afzien, bedekten de ganſche voor ons liggende zee, en verſchrikkelijk was het gedruisch, waarmede de gol-

golven tegen dezelve braken. Terwijl wij terugkeerden, bedaarde de wind allengs, en na den middag werd het geheel ſtil; evenwel dreef de ſtroom ons alle uren eene mijl naar het westen voort. Derhalve kwamen wij omtrent 5 mijlen van het ſtrand, vlak voor den mond der Kolyma, ten anker. Intusſchen werden wij een vuur aan het ſtrand gewaar, en ik zond mijnen Baidar af, om te vernemen, wie hetzelve had aangeſtoken. Deze kwam ſpoedig terug met het berigt, dat er volk van de Pallas aan het ſtrand was, en dat zij zelve op diezelfde plaats ten anker lag, waar wij gisteren van daan gezeild waren. Ik verlangde met ongeduld, mij wederom met haar te vereenigen, en liet dus het anker ophalen, om digter naar het ſtrand te roeijen: maar den volgenden dag kwamen wij eerst bij de Pallas, en leiden ons insgelijks voor anker. Tegen den avond werd de wind westelijk, en langs den wal ſcheen de zee ons toe zuiver te zijn; maar ongeveer twee Werſten verder dreef er in een' dikken mist eene menigte ijs. 1787. *Julij.*

Den 5den namen wij wederom des morgens reeds de reis aan, en hielden koers naar het oosten. Omtrent 15 Werſten mogten wij gevorderd zijn, toen ons eensklaps een digte ne-

1787. *Julij.* vel overdekte. Vooruit en aan de ſlinkerzijde hoorden wij een ſterk geraas van ijs, hetwelk ons weldra van alle kanten omringde. Waar wij ons ook heen wendden, overal vonden wij ijs, en het gevaar ſcheen ons toe onoverkomelijk te zijn. Tegen elkander aanzettende ijsſchotſen zouden het vaartuig onfeilbaar verbrijzeld hebben, ware de wind niet gelukkig juist te regter tijd omgekeerd, en het toen ſtil geworden, waardoor wij gelegenheid verkregen, om ons tusſchen de ijsſchotſen door naar het ſtrand te winden, alwaar wij op eene diepte van 2 vademen het anker lieten vallen. Het gevaar was toen echter nog niet geweken; want de dikke mist had het kleine ijs voor ons verborgen, hetwelk zich in eene groote menigte aan het ſtrand opgehoopt had, en dat, zoo dra er maar een nieuwe wind was opgekomen, zeker driftig zou geworden zijn, en ons weder in zee hadde kunnen dringen: maar van dit gevaar bevrijdden wij ons door lange ſtaken, waarmede wij het ijs van ons afſlieten. Ook waren wij ongerust door de onzekerheid, waarin wij nopens het andere ſchip verkeerden, dat eerst voor ons was, en nu, volgens het antwoord hetwelk het op onze ſeinen gaf, achter ons wezen moest. Maar weldra klaarde de mist op,

en

en wij zagen de Pallas, die zich oostwaarts boegſeren liet. Derhalve haalden wij ook het anker weder op, en volgde haar met een' gunſtigen ſtroom. Nog hadden wij de rots Baranow niet bereikt, toen groote ijsſchotſen ons noodzaakten om het naar het ſtrand te wenden, en ongeveer 2 Werſten van hetzelve ten anker te komen: doch ook daar hielden wij het niet lang uit; want de ſtroom liep andersom, en werd oostelijk: het ijs dreef regt op ons af, en wij moesten vlak tegen het ſtrand aan onze redding zoeken, alwaar het water ſtil was, omdat het ijs daar door den ſtroom niet toegelaten werd. 1787. *Julij.*

Terwijl wij ons hier ophielden, zonden wij onzen ſtuurman naar de rots Baranow, om van derzelver hoogte te zien, of er eenige mogelijkheid zijn zou, om hier of daar oostwaarts tusſchen het ijs door te dringen. Deze bragt ons het berigt, dat hij den hoogſten berg beklommen, en van daar oostwaarts ver over de rots Baranow heen, en noordwaarts zoo ver als zijne oogen reiken konden, op de ganſche zee niets dan eene groote ijsvlakte, zonder eenige opening, gezien had. Wij ſloegen geen den minſten twijffel aan des ſtuurmans verklaring: maar wij wilden het toch ook met eigene oogen

1787. *Julij.* zien. Dienvolgens ſloegen de Kapitein, de Doctor en ik op weg. Eerst voeren wij omtrent zes Werſten langs het ſtrand, en deden vervolgens, achter de gebergten der rots Baranow, die verder in de zee uitſteken, de reis te voet over kleine bijgelegene bergen. Hier ontmoetten wij verſcheidene Standrendieren, zoo genaamd, omdat zij zoo wel gedurende den winter als des zomers nabij de zee blijven, en zich ook nooit vereenigen met de rendieren, die in den zomer hier uit de bosſchen aankomen, en die op hunne beurt elkander ook hier niet verlaten, maar altijd bijeenblijven, hetwelk maakte, dat wij overal ſporen van hen vonden. Aan de verſcheidene meren in dezen omtrek ontdekten wij zeer veel wilde ganzen van eene groote ſoort en graauwe kleur, die hier Gumanniken genoemd worden. Zij vervederden juist, en konden dus niet vliegen; weshalven wij er een aanmerkelijk getal van afmaakten. De hier wonende Kozakken vangen dezelve ook zeer gemakkelijk, dewijl zij haar met groote hoopen op de breedſte ondiepe plaatſen jagen, welke zij maar vinden kunnen, en haar dan met knuppels doodſlaan, en zonder verderen omſlag in daartoe gegravene kuilen ſmijten. Daar liggen zij dan dikwijls jaren lang in, zonder eenigzins te

te bederven, want de grond ontdooit hier zelfs in den zomer nooit dieper dan eene halve el, en de ganzen bevriezen derhalve, zoo dra men de kuilen met aarde bedekt. Zoo behoeven hier ook de lijken geene Egyptiſche inbalſeming, maar blijven van zelf onverrot, en hebben daarenboven nog het voorregt, dat zij niet alleen van hunne wezenlijke beſtanddeelen niets verliezen, maar ook hunne kleedingſtukken geheel ongeſchonden bewaard blijven. — Nu zagen wij van de rots Baranow ook werkelijk de ganſche zee met ijs overdekt. Het van hier oostwaarts gelegene ſtrand is niet zeer verheven. Maar de uiterſte ſpits van hetzelve ſcheen bergachtig, en bepaalde, in het noorden, ons uitzigt naar het oosten op eenen afſtand van maar ongeveer 50 Werſten. Deze landſpits ſchijnt dezelfde te zijn, die op SCHALAUROW's kaart met den naam *Keschtſchennoi* (*de Zandige*) is aangeteekend, en zij grenst onmiddellijk aan de bogt, in welke hij de rivier Tſchaun meende op te ſporen, en waar hij in het eerſte jaar zijner vaart genoodzaakt werd om terug te keeren; daar zou ook welligt de woonplaats van den bekenden Tſchukotiſchen vorst KOPAI, van wien de Kozak WILIGIN, in het jaar 1723, 1787. *Julij.*

1787. *Julij.* den eerſten Jaſak (*a*) ontving, moeten gezocht worden.

In het terugkeeren van de rots Baranow vond ik, aan derzelver weſtzijde, een oud, houten, reeds omvergeworpen kruis, dat aan dien kant, waarmede het op den grond lag, geheel verrot was. Een opſchrift had het of nooit gehad, of dat was reeds geheel verdwenen. Ook was het dwarshout er afgeſlagen, en de nagels waren waarſchijnlijk door de Tſchukſchen weggenomen. Voor het overige was het kruis oud genoeg, om deszelfs oprigting tot het jaar 1640 terug te brengen, toen men met Kotſchen (barken) eene reis herwaarts gedaan heeft. Een ander oud kruis zag ik bij het zomerverblijf aan den Omolon, doch dat was nog geheel onbeſchadigd, en in het geſchrift was het jaargetal 1718 nog met moeite leesbaar. In dit kruis deden de inwoners dier landſtreek mij eenige gaten opmerken, die, volgens hunne verzekering

(*a*) *Jaſak* is de, ook reeds in Duitschland niet onbekende, benaming der uitkeering van natuurlijke voortbrengſelen des lands, welke de ſchattingſchuldige Siberiſche volken verpligt zijn jaarlijks op te brengen, en die meestal in allerlei pelterijen beſtaan.

ring, door de pijlen der Tſchukſchen daarin gemaakt waren, welk volk in vroegeren tijd de Rusſiſche ſtichtingen wel eens vijandelijk plagt aan te vallen. 1787. Julij.

Wij lagen drie dagen voor anker; den 4den voeren wij terug, en moesten, niet zonder gevaar, weder door het ijs heen worſtelen. Toen namen wij weder onze ſtandplaats bij den mond der Kolyma, aan een niet hoog voorgebergte, waar zich eene kleine kromte in het ſtrand gevormd had: daar bleven wij tot den 17den. Gedurende al dezen tijd waren wind en weder zeer veranderlijk, en in de eerſte dagen hadden wij ook eenig onweder. Nu hadden wij het eens te warm, dan te koud, naar dat de wind uit het zuiden of uit het noorden woei. Nacht werd het in het geheel niet. Van den 11den van Mei tot in het midden van Junij was de zon bijna altijd boven onzen gezigteinder.

Den 17den des morgens ligtten wij het anker, en liepen wederom in zee. In de nabijheid van het ſtrand was er wel geen ijs te zien, maar een dikke mist, die hoog boven den gezigteinder oprees, kondigde het ons reeds op eenigen afſtand aan. De wind was noordoostelijk, en wij zagen ons dus genoodzaakt om te laveren, waarin de ſtroom ons intusſchen gunstig

1787. Julij. tig was. Naauwelijks waren wij 30 Werſten gevorderd, toen de mist eensklaps zoo dik werd, dat wij het andere vaartuig niet zien konden. Het was naar den wal geloopen, en voor anker gegaan: doch, dewijl ik geene ſeinen had vernomen, had ik het van den wal af zeewaarts gewend. Ondertusſchen liep de ſtroom mij ook tegen, en de wind geheel oostelijk, waardoor ik zeer achteruitgedreven werd, en eindelijk op dezelfde plaats voor anker moest komen, waar wij den eerſten dag van Julij gelegen hadden. Dezen nacht werd de koude zoo hevig, dat de masten en het vaatwerk geheel met rijp overdekt werden.

De wind en ſtroom bleven drie dagen lang oostelijk; eindelijk werd de eerſte ſtiller en de andere gunſtiger. Nu vereenigden wij ons weder met de Pallas, die omtrent 7 Werſten verder voor anker had gelegen. Zoo dra de bevelhebber ons zag naderen, liet hij het anker ligten, en zich naar de rots Baranow boegſeren, waarheen wij hem naroeiden. Kort daarna werd de wind ons gunſtig; want zij liep naar het westen. Onder aan de rots vonden wij ijsſchotſen van 100 vademen lang, en 2 vademen hoog boven de oppervlakte van het water. Tegen den avond liepen wij deze rots

voor-

voorbij, en hielden koers naar het noordoosten. Eindelijk werden de ijsſchotſen, om zoo te ſpreken met elken ſtap dien wij voorwaarts deden, grooter en digter, zoo dat wij ſlechts met moeite, en onder het grootſte gevaar, tusſchen dezelve doorworſtelden, en iederen oogenblik te vreezen hadden, dat deze ſchotſen onze vaartuigen zouden verpletteren. De diepte nam toe tot op 16 vademen, en evenwel ſcheen het, dat verſcheidene ſtukken ijs den bodem raakten. Wij bevonden ons omtrent 18 mijlen aan gene zijde der rots Baranow, toen wij ons volſtrekt gedrongen zagen om terug te keeren. Wij laveerden den geheelen nacht door, tot dat wij dezelve des morgens bereikten, en bij haar het anker lieten vallen. 1787. *Julij.*

Hier hield de kapitein BILLINGS nu eene raadsvergadering van al de officieren, in welke beſloten werd terug te keeren, dewijl men, om de veelheid van het ijs, toch niet verder naar het oosten kon doordringen, want het invallende herfſtſaizoen voorſpelde ons niets dan nog heviger winden, en dienvolgens nog grooter gevaar. Wij moesten ons nog wel voor gelukkig houden, dat in al den tijd van onze vaart de noordewind nooit al te ſterk had opgeſtoken; want dan zouden onze vaartuigen onfeilbaar, of

1787. Julij. tegen de ijsschotsen, of tegen de rotsige steilten van het strand, verpletterd zijn, dewijl er hier aan de ganssche kust geen inham of iets dergelijks gevonden wordt, waarin men zich hadde kunnen bergen.

Naauwelijks was dit besluit eenparig genomen, of wij ligtten ook de ankers, en lieten het bij den hoek der rots Baranow, zeer digt langs derzelver strand, omloopen. Deze rots wordt gevormd door verscheidene hier tot elkander loopende bergen, die met een voorgebergte, dat de gedaante van een' halven cirkel heeft, in zee uitsteken. Op hare spits zijn veel Kekuren of steenen zuilen, van welke eenige hoopen naar eene vernielde vesting, andere naar vervallene puinhoopen, en nog andere naar menschen, gelijken. Zoo zagen wij op een' niet zeer hoogen berg, bij welken wij den 28sten van Junij voor anker lagen, eene Kekure, vrij wel gelijkende naar eene groep van twee met elkander sprekende vrouwen, die een kind tusschen zich hielden. Voor het overige zijn deze zuilen niets anders dan vaste steenen, waarvan het mergelsteen, waarin zij waarschijnlijk wel besloten zullen geweest zijn, is afgevallen. Wij zagen hier eene menigte steuren en zeekalveren, en ook eenen walvisch, tot een onweder-

derſpreekbaar bewijs, dat de IJszee met den oos- 1787.
ter- of den noorderoceaan gemeenſchap moet *Julij.*
hebben.

Den 22ſten des namiddags leiden wij, om de Pallas in te wachten, ons aan eene kleine kromte van het ſtrand, aan de noordzijde der rots Baranow, voor anker, waar deze ons, door twee vooruitſtekende rotsſtukken, eenigzins tegen den oosten- en westenwind en tegen de ijsſchotſen beſchermde.

Het ſtrand is in het midden van deze kromte afhellend en zandig, en op hetzelve wies een ſchoon kruid vol bloemen: aan beide kanten verhieven zich bergen, waar beken vol zuiver water van afſtroomden. Dit kleine dal bezit wel niets voortreffelijks; evenwel is het het beste plekje gronds langs de geheele IJszee. Ons verſchafte het in het bijzonder, na zoo veel moeite en gevaar, eene zeer aangename verkwikking.

Aan den oever der eene beek vond ik twee vernielde Aardjurten, niet ver van elkander. Zij ſchenen boven den grond gehaald, rond en ongeveer 3 vademen in de doorſnede groot geweest te zijn. Bij het doorzoeken van den grond vonden wij beenderen van rendieren en zeekalveren, als ook veel ſcherven van gebro-

ke-

1787. *Julij.* kene aarden potten, en twee ſteenen driehoekig gevormde mesſen, in den ſmaak van een' meetkundigen Sector, wier binnenſte en kromme zijde ſcherp, maar de twee buitenſte regt en ſtomp waren. Van deze mesſen gaf ik het eene aan den kapitein BILLINGS, en het andere aan den Doctor. De Kozakken van Kolymsk verhaalden ons van de bewoneren dezer landſtreek, die ongetwijfeld Tſchukſchen moeten geweest zijn, dat zij zich zelven den naam van Schalagen gegeven, en dat zij, toen er zich Rusſen in hunne nabuurſchap nederzetten, zich verder naar het oosten begeven, en hunne woonplaats nabij het noordelijke voorgebergte genomen hebben, hetwelk ook van dien tijd af den naam van het Schalagiſche heeft gedragen.

Op dit ſtrand zetten wij, van de groote menigte van tegen hetzelve aangeſpoelde hout, een kruis op, waarop wij den dag en het jaar van deszelfs oprigting aanteekenden. Tijds hadden wij genoeg, om ons zelven dit gedenkteeken te ſtichten; want tegenwinden hielden ons daar langer dan 4 dagen op. Gedurende dien tijd dreef er onophoudelijk nog even veel ijs naar het oosten. De ſtroom langs het ſtrand liep alle dagen of alle twee dagen om, nu in deze, dan in de vlak tegenovergeſtelde rigting; ook wies het

het water ſomwijlen wel eens, doch niet hooger dan eenen voet, en dat zonder alle orde. Dit geeft aanleiding om te vermoeden, dat deze zee niet zeer groot kan zijn, maar niet ver in het noorden een vast land beſpoelen, en voor het overige door eene zeeëngte met den noordelijken oceaan moet vereenigd zijn; want alleen uit deze oorzaak laat het zich verklaren, waarom zij op de algemeene natuurwet voor alle groote zeeën als het ware eene uitzondering maakt. 1787. *Julij.*

De gedachte, dat er in het noorden vast land moet zijn, wordt verſterkt door den harden zuidwestenwind van den 22ſten van Junij, die met de uiterſte hevigheid tweemaal 24 uren' aanhield. Want zoo er beletſel geweest was, moest de wind het ijs zeer natuurlijk ver naar het noorden gedreven hebben, en in plaats daarvan zagen wij des anderen daags de zee geheel met ijs overdekt. Ook zeide de kapitein SCMALEW mij, dat de Tſchukſchen hem van een vast land in het noorden verhaald hadden, hetwelk niet ver van het Schalagiſche gebergte verwijderd en bewoond zou zijn, en werwaarts de Schalagiſche Tſchukſchen, des winters, over ijs, met rendieren, op eenen eenigen dag overreden.

Den 26ſten van Julij kregen wij eenen gunſti-

1787. *Julij.* ſtigen wind uit het oosten; wij ligtten de ankers, en kwamen gelukkig aan den mond der Kolyma. De ſtroom dezer rivier was toen ter tijd zeer zwak, zoo dat wij binnen 5 dagen zonder moeite Nishne-Kolymsk bereikten, en daarmede dan onze zoo moeijelijke als hagchelijke vaart op de IJszee hadden ten einde gebragt.

Mijn verhaal kan te genoegzamen bewijze verſtrekken, dat wij pogingen genoeg gedaan hebben, om in de IJszee door te dringen, doch dat die altemaal vruchteloos waren: de heer BILLINGS riep ons derhalve bijeen om te raadplegen, hoe het het gemakkelijkſte en met het minſte gevaar zou vergezeld zijn, bij het Schalagiſche en Tſchukotiſche voorgebergte om te reizen, het zij ter zee of te land. Dat het ter zee, van den mond der Kolyma af, uit hoofde der groote ijsſchotſen, met gewone vaartuigen onmogelijk was, had de ondervinding ons zoo even bewezen. Want hoewel het uit voorheen beproefde zeetogten bekend is, dat deze zee ſomwijlen van ijs bevrijd is, was echter onder de geheele menigte koene zeevaarderen, die beproefd hebben zich door de IJszee eenen weg naar den oostelijken oceaan te banen, de Kozak DESHNEW alléen in het jaar 1618 zoo gelukkig geweest, van met zijne bark tot zoo ver door te

te dringen: en ook daaraan twijfelen nog velen, die denken, dat zijne reis misschien slechts een sprookje is, door hem uitgevonden, om den roem eener nieuwe ontdekking te verwerven, en dat DESHNEW alles, wat hij ons van de gesteldheid dier kusten mededeelt, eeniglijk uit de verhalen der Tschukschen ontleend heeft. 1787. Julij.

Doch het mag waar zijn, dat DESHNEW, gelijk hij zich beroemt, bij het Schalagische voorgebergte omgevaren is, zonder dat het ijs hem verhinderde; daardoor wordt de onmetelijke bezwaarlijkheid dezer vaart in geenen deele wederlegd. De natuur kan toen toch van haren gewonen loop afgeweken zijn, hetwelk misschien in 100 jaren eenmaal geschiedt. De Kozakken dezer landstreek verzekeren, dat er bijna altijd zoo veel ijs in zee is, dat men zelfs den mond der rivier niet kan uitkomen; en zij hielden juist dezen zomer voor zoo goed en gunstig voor zulk eene vaart, als zij er zich geenen sedert langen tijd herinneren konden. Maar naar de geringe warmte van even denzelfden zomer, en den zwakken invloed der door een' ondoordringbaren mist altijd opgehoudene zonnestralen op het ijs, te oordeelen, kan men niet eens aannemen, dat des zomers de helft van het ijs ontdooit dat er des winters gevrozen is. Hier komt

1787. *Julij.* komt daarenboven nog bij, dat veel groote rivieren alle jaren haar ijs in de zee ontlasten, en deze zee derhalve, zoo het ijs niet nog eenen uitgang had door de zeeëngten, die haar met den oceaan vereenigen, reeds lang geheel vol van hetzelve zou moeten zijn. Uit dit alles volgt dan, dat men de oorzaak, waarom er nu eens meer dan minder ijs in zee is, niet in de mindere of meerdere hitte eens zomers, maar alleen in de winden te zoeken hebbe, welke er des zomers heerſchen, en die aan het ijs den uitgang door de zeeëngte al of niet kunnen veroorloven.

Nog ſchoot het middel over, bij het genoemde voorgebergte in den winter met honden om te rijden: doch dit werd in onzen raad als onuitvoerlijk verworpen, dewijl men voor niet meer dan 200 Werſten voeder voor de honden kon medenemen. Eindelijk werd er dan na langdurig overleg beſloten, het verdere onderzoek dezes onderwerps tot de aanſtaande vaart in den oostelijken oceaan uit te ſtellen, en dan nog eens te beproeven, of men uit de Behringsſtraat westwaarts konde vorderen. Tot dat einde werd den Sotnik KOBELEW en den tolk DAURKIN gelast, naar Inshiginsk te gaan, van daar de Tſchukſchen, die daar jaarlijks om den koophan-

handel komen, naar Tſchukotskoi-Nos te geleiden, om het volk dier landſtreek tot onze komst voor te bereiden, en onze vaartuigen aan de Behringsſtraat af te wachten. Dewijl het naar die luchtſtreek reeds koud begon te worden, en er zich, vooral des morgens, reeds rijm begon te vertoonen, maakten wij ſpoed met onze werkzaamheden, om nog te water te Sredne-Kolymsk te komen; weshalve wij den 5den van Augustus beide vaartuigen onttakelden, en dezelve met al hun toebehooren aan het opzigt van den in deze vesting zich bevindenden bijzitter des landgeregts van Saſchiwersk, den Collegieasſeſſor MARTINOW, overgaven. 1787. *Aug.*

De bevelhebber van den togt ging met 2 roeikanen vooruit, en nam den Doctor, den ſtafsheelmeester en den geheimſchrijver, benevens 20 gemeenen, met zich; het bevel over al de andere manſchappen gaf hij aan mij over, met last, om het vaartuig Jasſaschna met levensmiddelen voor 4 maanden voor het geheele Commando te laden, en hetzelve met den ſtuurman naar de vesting Sredne-Kolymsk af te zenden: doch ik zelf moest hem met de manſchappen in de roeikanen volgen, welke hij mij zou terugzenden. Eenen dag na des kapiteins ververtrek kwam er eene bark met levensmiddelen

1787. *Aug.* te Nishne-Kolymsk aan; en deze hield ik voor veel bekwamer om er eene reis mede te doen, dan het vaartuig Jasfaschna, hetwelk niet minder dan 4 voet diep ging, en, uit hoofde van de menigte ondiepe plaatfen in de rivier, niet dan zeer bezwaarlijk hadde kunnen getrokken worden, terwijl integendeel de bark geene grootere diepte had dan van anderhalven voet: derhalve pakte ik in deze mijnen voorraad van mondbehoeften en al mijne manfchappen, en zoo ging het de rivier Kolyma op. Opdat de bark zonder ophouden kon voortgetrokken worden, verdeelde ik mijne geheele manfchap in twee helften, die elkander moesten afwisfelen; en op deze wijze bereikte ik in 20 dagen Sredne-Kolymsk. Van deze vaart kan ik niets merkwaardigs verhalen; flechts een fchouwfpel, hetwelk zich toevallig aan ons vertoonde, is allezins der melding waardig. Twee gieren vielen aan op eenen arend, die juist over de rivier heenvloog. Eerst vlogen zij hooger dan de arend, to dat zij vlak boven hem waren; toen fchoot de eene op hem af, doch toen de arend zich naar de hoogte wendde, en hem zijne klaauwen zien liet, maakte ook de gier eene wending, en fchoot langs hem heen. Naauwelijks had de arend intusfchen zijnen vorigen koers weder genomen,

of

of zijn tweede vijand wierp zich van boven op hem neder, en sloeg hem zoo geweldig op den rug, dat wij het hooren konden: middelerwijl was de eerste gier wederom naar de hoogte gevlogen, en deze gaf den arend nu geenen tijd, om zich weder in staat van verdediging te stellen, maar bragt hem terstond den tweeden slag toe. De overwonnene erkende de overmagt des vijands, zag nu van alle verdediging af, en daalde naar beneden, terwijl de twee gieren hem zoo lang digt op den rug zaten, tot dat hij zich op den grond had nedergezet. 1787. *Aug.*

Den 29sten van Augustus kwamen wij te Sredne-Kolymsk, alwaar de bevelhebber ons wachtte. Nu waren de wegen naar Jakutsk reeds zoo slijkerig, dat wij genoodzaakt waren om de vorst af te wachten. Wij gebruikten derhalve den tusschentijd, om ons paarden aan te schaffen.

Den 18den van September werd de Kolyma met ijs bedekt, en terstond maakten de inwoners alhier hunne gaten in hetzelve, waar ook eene groote menigte Tschiren en Nolmen in gevangen werd. *Sept.*

ZEVENDE AFDEELING.

Reis van Sredne-Kolymsk naar Jakutsk. Weg naar de woonplaats aan de Alaseja. Aanmerkingen over een Mammoutsgeraamte, hetwelk men aan de kust der IJszee gevonden heeft. Reis langs de Alaseja opwaarts, en overtogt naar de rivier Indigerka. Een onzer reisgenooten vervalt in vertwijfeling, en wenscht naar den dood. Russische bewoonde plaats aan de Ujandina. Aankomst te Saschiwersk, en aanmerkingen over die stad. Verdere reis en aankomst bij de rivier Jana. Hevigheid der invallende koude, en behoedmiddelen tegen dezelve. De hoogste Wercho-Janische bergketen. Aankomst in de eerste bewoonde plaats aan de rivier Aldan. Een kluchtig voorval voor ons, maar zeer onaangenaam voor den Doctor. Aankomst te Jakutsk. Mijne afzending met een Commando naar den mond der rivier Maja. De Slobode Amginsk en het daar nabijgelegene dorp. Komst aan de rivier Maja. Kapitein FOMIN. *Loswording van het ijs in den Aldan. Drijvende eilanden van hetzelve, en buitengewone over-*

overſtrooming. Afzending van den kapitein FOMIN *de rivier Maja op, en van den kapitein-luitenant* BEHRING *naar Judomskoi-Krest. Terugreis naar Jakutsk.*

Den 24ſten van September werd het eerſte gedeelte der manſchap met den ſchipper BAKOW afgevaardigd; den 28ſten vertrok ik te paard naar Sredne-Kolymsk, en de Doctor, de ſtafsheelmeester en de werktuigkundige gingen met mij. De weg liep tot de plaats aan de Alaſeja, die omtrent 90 Werſten van Sredne-Kolymsk afligt, door boschachtige, moerasſige ſtreken, en eene menigte meren, waarvan er 8 buitengewoon groot waren; want elk van dezelve befloeg niet minder dan 20 Werſten in den omtrek. 1787. *Sept.*

Te Alaſeisk kwamen wij den eerſten van October. De plaats beſtaat uit een bedehuis en 2 Isben, waarin een koopman en een burger met hunne huisgezinnen wonen. De netheid dezer huisjes, en de beleefdheid, waarmede wij door beide familien ontvangen werden, bragten ons in verwondering. Nooit hadden wij gedacht, dat menſchen, zoo ver van de zamenleving verwijderd, en in zulk eene koude, onvrucht- *Oct.*

1787. Oct. bare luchtſtreek, zoo weltevreden met hunnen toeſtand en zoo gelukkig konden leven. Het gebrek van koren heeft de natuur hier door visch, wildbraad en gezond vee rijkelijk vergoed. Des zomers vindt men op de meren in dezen omtrek ganzen, eenden en ander gevogelte in grooten overvloed; en in den winter komen er ganſche legers van korhoenen tot digt bij de woningen. De visch, die alhier gevangen wordt, wordt voor den besten gehouden, en men verzendt de Meertſchiren, om derzelver duurzaamheid, naar al de vestingen langs de Kolyma.

De rivier Alaſcja ſtroomt zeer nabij deze plaats langs, en valt, al regtuit voortloopende, in de IJszee. De inwoneren verhaalden ons, dat de rivier, omtrent 100 Werſten van hier, uit haren zandigen oever het geraamte van een groot dier tot op de helft toe had losgeſpoeld; dat hetzelve ongeveer de grootte ſcheen te hebben van eenen olifant; dat het zich in eene ſtaande houding bevond, geheel onbeſchadigd en nog met zijne huid bedekt was, waaraan hier en daar nog lange haren gevonden werden. De heer MERK wenschte zeer ernſtig dit nader te onderzoeken: doch naardien het ver bezijden onzen weg, en er toen juist zeer veel ſneeuw gevallen was, was het niet wel mogelijk aan zijnen wensch te voldoen.

doen. Voor zoo veel ik weet, heeft men zulk een dier in zijn geheel nog nooit, maar wel beenderen en hoektanden van hetzelve langs de geheele kust der IJszee opgedolven. Eene maatschappij van Rusſiſche kooplieden drijft daar handel in, en brengt dezelve onder den naam van Mammoutsbeenderen naar het eigenlijke Rusland: maar allermeest worden zij gevonden op de Lachachtige eilanden in de IJszee tegenover den mond der rivier Jana. Omtrent deze dieren rijst nu de aandachtwaardige vraag: hoe konden zij in zulk eene onvruchtbare, volſtrekt niets belovende luchtſtreek wonen, in welke de koude dikwijls boven de 40 graden ſtijgt? En dan meenen ſommigen, dat zij in dit land niet te huis behoord hebben, maar voor onheugelijke tijden, bij gelegenheid van krijgstogten, uit warmere landen herwaarts gebragt zijn. Anderen vermoeden, dat de ligchamen dezer dieren nog overblijffelen zijn van de algemeene overſtrooming. Maar beide gevoelens ſchijnen mij toe geenen grond te hebben. Onmogelijk konden er krijgstogten uit zoo vergelegene landen tot hier toe voortgezet worden; onmogelijk konden geheele legers al de bezwaarlijkheden van zulke onvruchtbare, moerasſige landſtreken, en zulke hemelhooge bergen, die door olifanten en 1787. Oct.

1787. *Oct.* dergelijke dieren gewis niet te beklimmen zijn, te boven komen, dewijl zelfs de heidepaarden (*) van dit land, zoo gewend aan het doorſtaan van alle ongemakken, hier niet dan met de uiterſte moeite de reis kunnen doen. Ook kan geene overſtrooming deze beenderen aangeſpoeld hebben; want van hier tot het warme land, alwaar dergelijke dieren te huis behooren, is een afſtand van ten minſte 5,000 Werſten; en dien legt het ſnelzeilendſte ſchip met den gunſtigſten wind naauwelijks in 30 dagen af: is het dan wel mogelijk, dat doode ligchamen, al ware het ten tijde van den algemeenen zondvloed, tot zulk eene verte kunnen voortgeſpoeld zijn? Het komt mij derhalve voor, dat men beter doet, met dit verſchijnſel aan eene groote verandering, die er met den aardbol kan voorgevallen zijn, toe te ſchrijven, en vast te ſtellen, dat deze landſtreken eens een warmer, voor de natuur dezer dieren geſchikt, luchtsgeſtel gehad hebben. Voor het overige mogen natuurkundigen deze twijfelingen oplosſen (†).

Van

(*) [In het Hoogduitsch *Steppenpferde*. Volgens ADELUNG is dit woord *Steppe*, in de beteekenis van *Heide*, van Ruſſiſchen oorſprong. *De Holl. Vert.*]

(†) [Men vergelijke N. WITSEN, *Beſchrijving van Noord-*

en

Van de plaats Alaſeisk af liep onze weg langs de rivier Alaſeja op, me..al over meren en moerasſen, en door kleine, boschachtige vlakten. Den 4den dag onzer reis hadden wij, 90 Werſten van Alaſeisk, een warm nachtverblijf in de Jurte van eenen Kozak, die hier het opzigt had over de posterij. Den daaraan volgenden dag trokken wij over de twee groote meren Berſhereſteeg en Kalkinskoe, waarvan het eene 25, en het andere 30 Werſten in den omtrek groot is. Deze meren zijn door een groot aantal kleine uitwateringen en beken, die eindelijk in de Alaſeja vallen, met elkander vereenigd. 1787. *Oct.*

Den 6den dag onzer reis wendden wij ons van de genoemde rivier af, en kwamen den 8ſten dag, door bergachtige bosſchen, bij de rivier Batyrachyi (*a*), die in het Rusſisch Paderka heet,

en Oost Tartarije, II. *D. bl.* 746, Amſt. 1705, in Fol., alwaar men de afbeelding vindt van het bekkeneel en kakebeen van den Mammout, zoo als het in 1703 bij Vergaturia in Siberie is uitgegraven. Alsmede Houttuijn, *III. D.* 1 *St.*, *bl.* 194-222. *De Holl. Vert.*]

(*a*) *Batyrachyi?* Derhalve de Vorschrijke? Derhalve door Grieken of verwanten van Grieken zoo genoemd? Derhalve een nieuw bewijs voor het voormalige aanwezen van eene algemeene taal? — Ik ken eenen man, die op al deze vragen zeer ligt en met grooten ernst ja zou antwoorden. *De Hoogd. Vert.*

1787. Oct. heet, en zich in de Indigerka ontlast; en 20 Werſten van daar kwamen wij aan de Indigerka zelve, die op deze plaats 250 vademen breed is.

Het was nog wel eerst de 10de van October, maar de koude was uitermate hevig. Gezonde lieden en van eene vaste ligchaamsgeſteldheid verduurden dezelve wel ſtandvastig; maar onze Baidarenmeester, een zwakke, meer dan zestigjarige grijsaard, was niet in ſtaat om dezelve te verdragen, en verviel deswegens in zulk eene vertwijfeling, dat hij beſloot in een bosch achter te blijven, en den dood af te wachten. Het kostte mij niet weinig moeite, hem van zulk een droevig opzet af te brengen; en alleen mijne belofte, dat ik hem in de naaste bewoonde plaats zoude achterlaten, vermogt iets op hem. Gelukkig was deze niet veraf: wij kwamen namelijk reeds den tweeden dag bij twee Isben aan den mond der rivier Ujandina, waarin twee burgers (*b*) woonden, bij welke ik mijnen armen

(*b*) Boven komt deze benaming *Burger* reeds eenmaal voor, die ſommige lezers welligt in onzekerheid zoude kunnen brengen. De Ruſſiſche burgerlijke ſtand is in aanzienlijke burgers, kooplieden van het eerſte, tweede en derde gild, Meschtſcheninen of gemeene burgers en in Posſadniks of voorſtads of paalburgers (buitenpoorters) verdeeld, welke alle, naar hunne klaſſen, onderſcheidene voorregten hebben, en

men ouden man achterliet, waarover hij bij uitſtek weltevreden was. Maar wij trokken denzelfden dag nog twintig Werſten verder, en rustten eerst in de Jakutiſche Jurten Tous-Talata, waar wij ook den volgenden dag bleven, dewijl men onze paarden wilde verwisſelen. 1787. Oct.

Van deze Jurten af liep de weg door bosſchen en meren. Zeventig Werſten van dezelve gingen wij, den derden dag, over de groote rivier Selennach, die zich in de Indigerka ontlast, en overnachtten in Jurten, die den bijnaam Kislija (de Zure) hadden. Nog vijftig Werſten verder trokken wij op de Indigerka zelve nederwaarts, en zij vervolgens weder tusſchen hooge bergen opwaarts, tot dat wij, na twee dagen, den 18den van October Saſchiwersk bereikten.

De ſtad ligt aan den regter oever der Indigerka. Zij is eerst onlangs gebouwd, en was voorheen ſlechts een Commisſariaat (*); alles is derhalve nog in zijne beginſelen: evenwel waren er reeds posten van beſtuur in-, en de daartoe be-

[illegible] dezelve een grooter, of kleiner vermogen moeten aangeven, naarmate waarvan zij de belastingen aan de kroon betalen. *Aant. v. d. Hoogd. Vert.*

(*) [Zoo ſtaat er in het Hoogduitsch: wat dit hier eigenlijk beteekent, weet ik niet; misſchien eene Postplaats, of iets dergelijks. *De Holl. Vert.*]

1787. *Oct.* behoorende ambtenaren aangeſteld. De ſtad beſtaat uit eene kerk en dertig houten huizen. De moerasſige en bergachtige landſtreek, waarin zij ligt, de onvruchtbaarheid van den grond en het gebrek aan alle noodwendigheden maken het verblijf in dezelve zeer verdrietelijk, en, voegt men bij dat alles nog de duurte, bijna onverdragelijk. Verzorgt men zich op den behoorlijken tijd niet van alles, door het op lastpaarden van Jakutsk te laten aanbrengen, zoo kan men naderhand voor geen geld iets bekomen.

Wij bleven drie dagen te Saſchiwersk, en werden door den hofraad SAMPSONOW, aldaar het ambt van ſtadvoogd bekleedende, en den landregter (†) BANNER, zoo hartelijk ontvangen en onthaald, dat ik zulks niet zonder de grootſte ondankbaarheid met ſtilzwijgen zoude kunnen voorbijgaan. Bovendien voorzagen zij ons ook met levensmiddelen voor de reis, waaraan wij zeer groot gebrek hadden, en welke wij zonder hunnen bijſtand zeker voor geenen prijs zouden bekomen hebben.

De heer BANNER verhaalde ons, dat er aan de andere zijde der rivier, in den berg, die tegen-

(†) [In het Hoogduitsch *Landordnungsrichter*, waarſchijnlijk overeenkomende met ons *Baljuw*. *De Holl. Vert.*]

genover de ſtad ligt, zeer ſchoone kristallen gevonden werden; en op het verzoek van den Doctor was hij terſtond bereid, om ons daarheen te brengen; en in der daad toonde hij ons ook de opening der groeve aan de afhelling van den ſteilen berg: doch wij vonden geene groote kristallen, maar niet dan eenige kleine, die van geen gebruik konden zijn. Waarſchijnlijk was de menigvuldige ſneeuw daarvan de oorzaak. Terſtond na onze terugkomst van daar, kwam de kapitein BILLINGS ook te Saſchiwersk aan, hetwelk ons vertrek nog eenen dag vertraagde. 1787. Oct.

Dit had den 22ſten van October plaats. Vier dagen lang trokken wij zonder rusten voort, nu eens op beken, die zich in de Indigerka ontlasten, dan door bergachtige ſtreken, die met nederig larikshout bedekt waren. Den 5den dag kwamen wij, op eenen afſtand van 120 Werſten van de ſtad, tusſchen zeer hooge en kale bergen, die in eene keten van het zuidoosten naar het noordwesten opklimmen, en de rivieren, welke in de Indigerka vallen, afſcheiden van die, welke zich in de Jana ontlasten.

Onze weg liep de rivier Rusſkaja Raſsocha op, die deze hooge gebergten doorſnijdt, en aan beide kanten door verſchrikkelijke ſteilten van rotſen, naar ſteile muren gelijkende, wordt in-

1787. *Oct.* ingefloten. Een heerlijk gezigt! De oevers der rivier fchijnen eene lange tusfchen hooge gebouwen doorloopende ftraat te zijn.

Doch de reis langs deze rivier is niet geheel veilig: in den winter kunnen hevige ftormen of dwarlwinden de reizigers onder de fneeuw, en in den zomer de dikwerf geheel onverhoeds opkomende onbepaalde hooge vloeden hen in het water begraven. Op de aangrenzende bergen zijn veel vosfen en wilde fchapen, van welke wij het geluk hadden er een te fchieten. Deszelfs vleesch was, ten minfte fcheen het ons toen zoo, zeer fmakelijk en vet, en gaf ons eenige dagen lang den kost. Na 25 Werften kwamen wij uit deze gebergten, en bereikten over eene kleine beek de tamelijk groote rivier Dogdo, langs welke wij vier dagen lang nederwaarts trokken, bijna tot de plaats toe, waar zij zich met eene andere rivier vereenigt, waarna zij onder den naam Tostach in de Jana valt. Verder liep de weg langs de Jana zelve voort.

Den 30ften bragten wij den eerften nacht wederom in eene warme Jakutifche Jurte door, na dat wij tien nachten vrij koud in de bosfchen geflapen hadden. Op dezen dag achterhaalde de kapitein BILLINGS ons.

Nov. Den derden van November vertoefden wij in de

de Jurten Barylach, zijnde de laatſte bewoonde plaats, van welke wij tot den Aldan toe, zonder van paarden te verwisſelen, eene volſtrekt onbewoonde landſtreek van omtrent 400 Werſten moesten doorreizen; weshalve men ons hier verſche paarden gaf. 1787. Nov.

Zulk een lange weg en de hevigheid der invallende koude deden ons ijzen. En in der daad, al onze vorige togten waren niets, in vergelijking van hetgeen wij hier te verduren hadden. Wij trokken tot den oorſprong der Jana tusſchen bijna kale gebergten door, alwaar de doordringende winden en de hevigſte koude ons tot het uiterſte bragten. Wij hadden, wel is waar, een driedubbel kleed van rendiervellen: maar desniettemin werd de koude ondragelijk voor ons, en ons bloed zelf ſcheen te zullen bevriezen. Men kon het geen half uur op het paard uithouden, of men moest wederom te voet gaan, om zich eenigzins te verwarmen. Onze aangezigten waren door de koude zoo misvormd, dat er bijna geene plaats op was, die daar geene ſporen van droeg. Eindelijk kwamen wij, opdat onze kaken en neuzen niet geheel bevroren, op den inval, om momaangezigten van baai te maken, die ons ook grooten dienst bewezen, ſchoon zij het gezigt onaangenaam drukten, en onze adem

nu

1787. Nov. nu terſtond tot ijs bevroor. In dezen half verſchrikkelijken, half belagchelijken optogt geleken wij meer naar vogelſchrikken dan naar menſchen.

Tot ons nachtverblijf kozen wij, zoo veel mogelijk, zulke plaatſen uit, die eene beſchutting hadden tegen den wind, en waar tevens voeder voor de paarden en droog hout te vinden waren. Vuur leiden wij aan, niet zoo zeer om ons te verwarmen, als om ons eten te koken; van kleeding veranderden wij nooit; en na het avondeten, hetwelk tegelijk ons middagmaal was, leiden wij ons in eene holte in de ſneeuw neder om te ſlapen. En nog konden wij ons gelukkig achten, dat op zulk eene allerbezwaarlijkſte reis niemand onzer ziek werd; want in ons volſtrekt onvermogen om zulk eenen ongelukkigen hulp te bieden, ware er geene andere hoop, geene andere uitkomst overgebleven, dan de dood.

Na tien dagen reizens kwamen wij aan den oorſprong der rivier Jana, en bij een buitengewoon hoog en naakt gebergte, het Wercho-Janiſche (Opper-Janiſche) geheeten, van hetwelk eenige rivieren afſtroomen, die zich gedeeltelijk in de IJszee en gedeeltelijk in den Aldan ontlasten. Om den berg op te klimmen von-

den

den wij eene min ſteile plaats, maar het af- 1787. Nov.
dalen ging langs eene verſchrikkelijke ſteilte. In eene opgerigte houding af te klimmen zou ons volſtrekt ondoenlijk geworden zijn, hadden wij het niet met eene menigte bogten gedaan, en ook toen noodzaakte ons de vrees, uit het gezigt van een' onmetelijken afgrond onder onze voeten ontſtaande, dikwijls om te kruipen.

Aan gene zijde van de bergketen daalden wij langs de rivier Tukulan tusſchen hooge gebergten af, en vonden weldra populier- en lariksgeboomte. Dertig Werſten van het gebergte zagen wij de eerſte dennen, en toen wij 70 Werſten verder nog meer in de vlakte kwamen, ook pijnboomen. Het altijdgroene dezer boomen maakte onzen weg des te aangenamer, hoe meer de eenzelvigheid van het larikshout ons te voren verveeld had. Dennen en pijnboomen hadden wij allen ſedert ons vertrek uit Jakutsk niet gezien; want van de Werchojaniſche bergketen af noordwaarts, en van Jakutsk naar Ochotsk oostwaarts, is er de eene noch de andere.

Den 19den van November kwamen wij aan de rivier Aldan en bij de eerſte Jakutiſche Jurten, bij het intreden van welke ons een kluchtig, maar voor den armen Doctor zeker niet aangenaam, geval bejegende. Hij wilde namelijk met zijn

1787. *Nov.* momaangezigt voor juist in de Jurte gaan, toen eene Jakutiſche vrouw op hem afſprong, en hem als eene razende in het gezigt floeg en aan het mom trok. Zijn ſchrik was zoo veel te ſterker, daar hij door het masker heen niet wel zien kon, en dus volſtrekt niet wist, wat hem overkwam. Wij rukten het wijf eindelijk van hem af; maar zij hield niet op te ſchreeuwen, tot dat zij geheel afgemat en zinneloos werd. De Jakuten houden zulke toevallen voor eene ſoort van ziekte, welke zij aan den ſchrik toeſchrijven, en waarvoor, naar hun zeggen, hunne vrouwen, en vooral de oude, zeer vatbaar moeten zijn. Degene, die daarmede bevangen zijn, dragen den bijzonderen naam van *Mireetſchken*. Dezen nacht bragten wij in eene zoete rust door, hoe ſlecht de Jurte ook was, waarin wij het, uit hoofde van den ſtank van het bij ons ſtaande vee, op alle andere tijden misſchien geene minuut zouden uitgehouden hebben. Maar nu kwam alles ons ligter te verdragen voor, zoo het maar warm was.

Van hier tot Jakutsk hadden wij nog honderd vijftig Werſten af te leggen: maar dewijl de weg nu over bewoonde plaatſen liep, en onze paarden overal verwisſeld werden, kwamen wij, reeds den 24ſten, zonder verdere groote moeijelijkheden

den aldaar aan. Het genoegen, hetwelk wij, na het volbrengen van dezen zoo zorgelijken en veelzins bezwaarlijken togt, ondervonden, laat zich met geene woorden uitdrukken; om daarvan het regte begrip te hebben, zou men zelf datzelfde moeten doorſtaan, hetwelk wij doorgeſtaan hadden. 1787. Nov.

De heer BILLINGS was eenige dagen voor ons aangekomen, en de heer BEHRING had zich hier, gedurende den zomer, met het afvaardigen der bouwſtoffen naar Ochotsk (*b*) bezig gehouden.

Zij

(*b*) Hier te Jakutsk bevond zich te dier tijd een om zijne grillige onderneming merkwaardige reiziger, de Engelschman LEDEYARD, die den heer BILLINGS bekend was, omdat hij op de laatſte reis van kapitein COOK als korporaal zijn togtgenoot was geweest: maar naderhand zou hij als overſte in het leger der Vereenigde Staaten van Amerika gedient hebben. Zijn voornemen was, in den eigenlijken zin des woords de wereld *rond te wandelen*; en te dien einde kwam hij te Petersburg, om met Rusland te beginnen, en, als hij aan de oostelijke grenzen van Azie zou gekomen zijn, eene gelegenheid af te wachten, om met een vaartuig naar de Engelſche ſtichtingen over te ſchepen. Hoe onbedachtzaam zijne onderneming was, kan alleen daaruit blijken, dat hij zonder gelooſsbrief en zonder geld een beſchaafd rijk wilde doorreizen, en daarna in eene dunne kleeding en te voet zulke landſtreken doortrekken, waar wij te paard er in de warmſte kleeding niet dan met moeite doorkwamen. Waar

1787. Nov. Zij hadden wel geene prachtige, maar toch warme woningen voor ons in gereedheid, waarin

zou hij verder een vaartuig hebben gevonden, dat hem volgens zijnen wensch juist ter plaatse bragt, alwaar hij zijn wilde? Eindelijk, al onderstelt men ook, dat LEDEYARD zoo veel dienstvaardigheid bij de wilde Amerikanen had ontmoet; zoo is het toch eene bekende zaak, dat er in die landstreken alleen aan de zeekusten inwoners gevonden worden: hoe zou hij dan over de gebergten, en door de menigvuldige onbewoonde, woeste landstreken gekomen zijn? De gewillige hulpvaardigheid der Russen ontsloeg hem van de moeijelijkheid, van Rusland te voet door te reizen. Reizigers, welke hij onderweg aantrof, bragten hem zonder eenige belooning te Jakutsk; en hier werd hij in het algemeen vriendelijk ontvangen. De bevelhebber nam hem bij zich in huis: daar vond hij zijne tafel gedekt, en toen de koude toenam, liet die oo' warme kleederen voor hem maken. LEDEYARD had derha' aan de Russen al vrij wat verpligting; want waar, in welk ander land, zou hij zulk eene gastvrijheid gevonden hebben? En nu? — Dat alles beantwoordde hij met ondankbaarheid: hij sprak van iedereen kwaad, en bejegende alle menschen trotsch, tot dat hij eindelijk, toen de bevelhebber hem eens de welvoegelijkheid herinnerde, de stoutheid had van hem uit te dagen. De heer BILLINGS ging toen juist naar Irkutsk, en kwam de verdere gevolgen voor, door hem met zich te nemen. De bevelhebber schreef aan den Gouverneur Generaal, en beklaagde zich bij hem over den Engelschen stijfkop: in gevolge van dien werd hij bij zijne aankomst te Irkutsk in hechtenis genomen, en met het getuigenis, dat hij een onrustig mensch was, naar St. Petersburg gezonden.

in wij het zeer gemakkelijk en naar ons genoegen hadden. Door de inwoneren, en in het bijzonder den heer ſtadsbevelhebber MARKLOWSKI, werden wij zeer vriendelijk ontvangen, en zoo bragten wij den tijd van ons verblijf in deze ſtad zeer aangenaam door. 1787. *Dec.*

Den 19den van December nam de heer BILLINGS de reis aan naar Irkutsk, mij in last hebbende gegeven, met het Commando naar den mond der rivier Maja te vertrekken, en daar 50 kanen te bouwen, waarop men de noodige pakkaadje de rivieren Maja en Judoma naar Ochotsk toe zou kunnen opvoeren. Reeds in Januarij zond ik derwaarts eenige manſchappen, onder het geleide van den ſtuurman, en zoo dra ik mij alle timmergereedſchappen had bezorgd, volgde ik hem. De weg liep eerst over de Lena, vervolgens door bosch en weilanden en over meren, langs eene menigte hier en daar verſtrooide Jurten. Doch honderd Werſten van de ſtad eindigden de woningen, en er volgden nu louter bergachtige ſtreken. 1788. *Jan.*

Den vierden dag onzer reis, en ongeveer 162 Werſten van Jakutsk, kwam ik aan de Slobode Amginsk, uit dien hoofde merkwaardig, dat de Waiwoodſchap van den Aldan daar voorheen haren zetel had. Zij ligt twee Werſten te

1788. *Jan.* linker zijde van de Amga, in eene groote vlakte. De gebouwen der Slobode beſtaan uit eene kerk en twintig Rusſiſche landhoeven, aan landlieden toebehoorende, die zich daar hebben nedergezet. Dewijl het wintergewas hier niet ſlaagt, zaaijen deze boeren niet dan zomerkoren, hetwelk hier redelijk wel gedijt. Voorheen verkocht men het Tſchetwerik gerst niet duurder dan voor 8 Kopeken: maar nu is de landbouw in verval geraakt, en de boeren maken er in het geheel geen werk meer van. De vadſige levenswijs der Jakuten heeft hun al te zeer behaagd; dienvolgens hebben zij begonnen hun onderhoud alleen in de veefokkerij te zoeken: ja velen hunner hebben zelfs hunne Rusſiſche taal geheel verwaarloosd; want onder elkander ſpreken zij Jakutisch. Vier Werſten van deze Slobode is een dorp van 15 Jurten, door Rusſiſche boeren bewoond, waar bijkans niemand meer Rusſiſch ſpreekt. Vijf Werſten van de Slobode trokken wij over de Amga, die daar te regter zijde onder gebergten doorvloeit, welke zij uitgehold heeft, zoo dat derzelver ſteilten over haar heenbuigen; aan de linker zijde heeft zij uitgeſtrekte velden, die maar zelden door kleine boschjes of bijkans onmerkbare hoogten worden afgebroken.

Van

Van de Amga af liep de weg langs eene kleine beek opwaarts, tusschen bergen door. Na 15 Werſten trokken wij over eene vlakke bergketen nederwaarts, op de rivier Notora, die met veel bogten eene breede, in velden, kreupelbosch, moerasſen en meren verdeelde vlakte doorſtroomt, en in den Aldan valt. Deze Notora waren wij omtrent 28 Werſten afgegaan, toen wij ons regtsaf van haar afwendden, en over onbeduidende vlakke bergketenen naar den oorſprong der rivier Mukua opwaarts trokken, die door eene menigte meren en moerasſen in den Aldan valt. Voorts liep de weg deze rivier af: aan beide zijden had men op den duur gebergten met larikshout bedekt, doch deze worden kleiner, hoe verder men komt, en nader bij de rivier Aldan eindigen zij in kleine heuvelen. 1788. Jan.

Den 28ſten kwam ik aan de Ust-Majiſche haven, alwaar voorheen, bij gelegenheid der reis van den Commodore BEHRING, magazijnen en twee kazernen gebouwd waren. Zij ſtaan aan den linker oever van den Aldan, tegenover den mond der rivier Maja, die zich aan de andere zijde in denzelven ontlast.

Men berekent den afſtand van Jakutsk tot hier op 390 Werſten. De noorder breedte van deze plaats is, volgens mijne waarneming, 60°, 17′,

1788. *Jan.* en de miswijzing van het kompas 2°, 00′, westelijk. Volgens den mij gegevenen lastbrief moest ik hier kanen laten maken: ik onderzocht derhalve de naburige bosschen, en vond ook aan de oevers van den Aldan genoegzaam bruikbare boomen: doch ik gaf aan den dennenboom, zoo wel om zijne ligtheid als ook om zijne bruikbaarheid in de timmeraadje, de voorkeur boven het larikshout. Men kapte er van aan den mond der rivier Mukua en op de eilanden.

Maart. In het begin van Maart ontving ik twee bevelen: het eene om den stuurman, in den geschikten tijd, tot het opnemen van de rivier Ulkan af te zenden, en het andere, om in plaats van 50 slechts 25 kanen te bouwen.

April. In April zond ik den stuurman Bronnikow met drie Kozakken af, om de rivier Maja en de wegen tot aan den mond van den Ulkan op te nemen.

In het laatste dezer maand kwam de scheepskapitein Fomin aan den mond der Maja. Hij was met bijzondere bevelen uit Petersburg afgezonden, en vertoefde hier, tot dat het ijs los geraakte, om vervolgens met kanen de Maja tot aan de vesting Udskoi op te varen.

Mei. Van den eersten van Mei begon het water te wassen, en den 9den verhief het zich tot eene hoog-

hoogte van 11 voet: de Maja ging open, en brak door dezen ſchok ook het ijs beneden in den Aldan aan ſtukken. 1788. *M.i.*

Den 12den zwol het water tot 12 voet, en toen brak de Aldan geheel open. Drie dagen lang dreef zijn ijs in eene verbazende menigte voorbij, en in dien ijsgang zagen wij ook een drijvend eiland, hetwelk omtrent 70 vademen in den omtrek had, en eene menigte kleine berkenſtruiken en laag larikshout, alsmede omgehakte boomen, op zich voortdroeg; zelfs zagen wij een vrij aanmerkelijk getal kleine vogelen van den eenen op den anderen tak huppelen, hetwelk de zeldzaamheid der vertooning vergrootte. Dewijl dit eiland zeer na voorbij onzen oever kwam, kon men duidelijk onderſcheiden, dat hetzelve uit graszoden beſtond, en derhalve waarſchijnlijk door het overſtroomende water der rivier uit een moeras losgerukt, en nu van onderen bevroren was, waardoor het op het water drijven kon.

Het wasſen van het water duurde tot den 17den van Mei, en deszelfs hoogſte ſtand boven het gewoone peil was omtrent 38 voet. Zeventig Werſten hooger de rivier Aldan op was de overſtrooming verſchrikkelijk geweest, gelijk wij van eenen leerling der Landverdeeling verna-

1787. *Julij.* men, die door den heer FOMIN met pakkaadje naar Udskoi was gezonden geweest, en ons verzekerde, dat er plaatſen van 60 voeten hoogte onder water hadden geſtaan

De Jakuten in allen, die zich op den weg naar Udskoi bevonden, hadden van deze overſtrooming groote ſchade geleden; al hunne pakpaarden, ten getalle van meer dan drie honderd, waren verdronken. De heer FOMIN zelf leed er geen geringe ſchade door, dewijl zijn geheele voorraad van levensmiddelen verloren ging.

Zoo dra het water wederom eenigzins gevallen was, vingen wij kleine ſteuren (*), Rusſiſche ſteuren (*), Ziggen (*) en ſnoeken (*) met netten, en baarzen, Plotwen (*c*) en pos met hengels.

Den

(*) [De ſteur is de gewone, de *Acipenſer Sturio*, *L.*; de Rusſiſche ſteur is de *Acipenſer Ruthenus*, *L.*: maar voor den Hoogduitſchen naam *Sig*, door mij, om de overeenkomst der Hoogduitſche *s* met onze *z*, in *Zig* veranderd, heb ik geene vischſoort kunnen vinden. De ſnoek is de gewone *Eſox Lucius*, *L.* *De Holl. Vert.*]

(*c*) *Plotwa* of *Plotiza*. *Cyprinus idus*. [Derhalve behoorende tot de karpers?] Een ſchobbenrijke visch, ten hoogſte een pond zwaar, met een' zeer grooten kop, en kleine kaken; zijne zwemvinnen ſtaan digt bij het oog, en zijne oogen hebben eenen rooden rand rondom zich. Zijn geheele

Den 28ſten van Mei waren de kanen gereed, en nu voer de heer FOMIN met twee kanen de Maja op. Eene week daarna kwam de kapiteinluitenant BEHRING met een Commando bij mij, nam de kanen, en ging met dezelve de rivier op, om de in het verledene jaar aan den oever der Judoma achtergelatene pakkaadje nu naar Judomskoi-Krest te brengen. Al de manſchappen van mijn Commando, welke ik tot het timmeren der kanen gebruikt had, gaf ik nu den heer BEHRING mede, om zijne vaartuigen te trekken. 1788. *Mei.*

Zoo geheel werkeloos wilde ik hier nu ook niet blijven; weshalve ik beſloot naar Jakutsk terug te gaan, en op de reis daarheen tevens den weg op te nemen, langs welken men de pakkaadje zou moeten overvoeren: en ik bevond, dat deze door den menigvuldigen regen en de overſtroomingen geheel bedorven, en de bruggen, welke men in het vorige jaar over de kleine

heele lijf is met dikke ſchobben bedekt; zijn rug rond en groenachtig zwart, maar de zijden en de buik zilverkleurig. De borst- rug- en ſtaartvinnen zijn donker, maar de zij- en ſlagvinnen bloedrood: de visch heeft buitengewoon veel en weerhakige graten, wordt in heldere, zoete wateren gevonden, teelt zeer ſterk voort en is ongemeen goedkoop. *Woordenb. der Ruſſ. akad.*

1788. *Mei.* ne rivieren geſlagen had, wederom weggeſpoeld waren.

Junij. Den 12den van Junij kwam ik te Jakutsk, alwaar de bevelhebber drie dagen voor mij was aangekomen: ik gaf hem berigt van de geſteldheid der wegen, en welke verbeteringen daarin wel noodig zouden zijn; en dewijl de pakkaadje nu reeds te Jakutsk was aangekomen, haastten wij ons, om door eenen bijzitter van het landgeregt aan de Jakutiſche Kneesken aan de Amga het bevel te doen uitvaardigen, dat de wegen zonder uitſtel moesten verbeterd worden.

ACHTSTE AFDEELING.

Het overbrengen der pakkaadje van Jakutsk naar de plaats der afvaart aan den mond der Maja (*) op osſen. Verdere vervoering derzelve tot het kruis aan de Judoma (**) in kanen. Het opvaren van de rivier. Maja Gelegenheid van derzelver oevers. Ontmoeting van Riviertunguzen. Een van dezelve wordt als lootsman aangenomen. Overtogt naar de rivier Judoma. Moeijelijkheden der vaart, door de ondiepten in de rivier veroorzaakt. Ziekte onder de manſchap, en derzelver oorzaak. Vraatzucht der Jakuten, en eene proeve daarvan. Doortogt door watervallen. Aankomst bij het kruis aan de Judoma. Weg naar Ochotsk langs den oever. Veergebouwen aan den Urak. Overvaart over de rivier Urak, aankomst aan de Ochota, en het afvaren van dezelve met kanen van berkenhout. Komst te Ochtsk. Al de pakkaadje wordt van Judomskoi-Krest met honden naar Ochotsk gebragt.

In het begin van Julij ontving ik van den kapitein Billings last, om met de nieuwelijks gebouw- 1788. *Julij.*

(*) In het Rusſisch *Ust-Maiskoi-Pristan.*

(**) In het Rusſisch *Judomskoi-Krest.*

1788. *Julij.* bouwde kanen de rivieren Maja en Judoma op te varen, en te zorgen, dat al de pakkaadje dezen zomer te Judomskoi-Krest kwam.

Den 14den van Julij kwam ik bij den Ust-Majaſchen Pristan aan, alwaar ik reeds verſcheidene ladingen vond, welke men op Telegen (*a*) met oſen beſpannen derwaarts gebragt had. Den volgenden dag verdeelde ik al de pakkaadje in 17 kanen, en ving met dezelve de mij voorgeſchrevene vaart aan. Iedere kaan had omtrent 70 Pud ingenomen. Het zwaarſte waren 20 metalen kanonnen, vijftien ponders, en de ankerhaken. De geheele last maakte, met den voorraad mondbehoeften medegerekend, tegen de vijftien honderd Pud uit. De kanen gingen drie voet diep; om dezelve voort te trekken werden er in het geheel 120 man gebruikt, zijnde meestal daartoe gehuurde Jakuten.

Te middernacht voeren wij van de genoemde plaats af, en over den Aldan, die hier ongeveer eene Werst en 200 vademen breed is, den mond der Maja in, die daar tegen de 300 vademen breed, en in het midden 9 voet diep is. Maar weldra kwamen wij ook op plaatſen, alwaar de ri-

(*a*) *Telega*, eene kar met vier wielen, waarop eene opene van dunne planken zamengevoegde pakkist is vastgemaakt.

rivier in hare geheele breedte niet meer dan 5 voet diepte heeft. Ondertusſchen was haar water toen ter tijd 2 voet hooger dan gewoonlijk. In het begin was haar ſtroom zoo zacht, dat de kanen meerendeels konden geroeid worden: maar verder opwaarts werd haar ſtroom ſterker. Beide oevers zijn met geen hoog lariksgeboomte bedekt; de regter is zeer laag, en wordt ligt door de rivier overſtroomd; ook ziet men op denzelven hier en daar tusſchen het kreupelbosch van larikshout elzen en Abreſchenboomen (*). De linker oever is rotſig, verkrijgt omtrent acht Werſten van den mond der rivier den naam Gorango, en is daar over de twintig vademen hoog. Deze verhooging neemt nog 6 Werſten ver allengs toe, en, ter plaatſe waar dezelve eindigt, draagt deze oever den naam Numgur, zijnde daar, op zijne waterpas liggende oppervlakte, bijna 60 vademen hoog. Vijf Werſten van daar, voorbij het eiland Sombes begint de oever op nieuws rotſig te worden; dan heeft hij den naam Lukin-Kamen, en is bijkans tachtig vademen hoog. Maar aan gene zijde der beek Ajaja beginnen de bergen van den regter oever allengs te da- 1788. *Julij.*

(*) [*Abreſchenbäume:* dezen naam heb ik nergens gevonden. *De Holl. Vert.*]

1788. *Julij.* dalen, en eindelijk wordt deze oever geheel laag en door het water overſtroomd, terwijl er zich nu in tegendeel aan de linker zijde der rivier bergen beginnen te vertoonen, en deze oever in de gedaante eener evenwel niet zeer hooge rotſige ſteilte voorloopt.

Hier vonden wij eenige Riviertunguzen, zoo genaamd, omdat zij geene rendieren bezitten, en altijd in kleine kanen van berkenſchors (*b*), die hun tevens tot woningen dienen, op de rivieren omzwerven, en zich geheel van de visſcherij generen. Zij worden, wel is waar, tot de Tunguzen gerekend, doch zijn het eigenlijk niet, maar van den Jakutiſchen ſtam; en men vindt er maar zelden eenen onder hen, die Tunguzisch ſpreekt. Ik nam eenen hunner tot geleider aan, om de namen van alle rivieren, klippen en eilanden van hem te leeren kennen.

Wij hadden ongeveer 36 Werſten p de reis naar de Judoma afgelegd, toen de linker oever we-

(*b*) Deze berkenkanen zijn zeer klein, en worden door de Jakuten op rivieren en meren gebruikt. Zij worden van dunne teenen gevlochten, die om lange ſtaken, welke voor de ribben dienen, omgetrokken, en aan dezelve vastgemaakt zijn; en dit maakt haar geraamte uit, waarna zij rondom met berkenſchors worden overtrokken. Om de openingen digt te ſmeren, koken de Jakuten eene ſoort van tras uit room.

wederom zeer bergachtig werd, en bij de rivier Iltſchikit vonden wij eene afhellende rots, Usleensk genaamd, van bijkans 60 vademen hoogte: hier ontdekten wij allereerst tusſchen het larikshout eenige, hoewel niet hooge, pijnboomen. 1788. *Julij.*

Den 9den dag onzer reis wendden wij ons linksaf van de Maja, de rivier Judoma op, wier breedte bij den mond 150 vademen bedraagt. Tot op den afſtand van een paar honderd vademen van haren mond heeft zij niet meer dan drie voeten diepte, en een' zeer ſteenachtigen grond, maar daarbij zulk een' ſterken ſtroom, dat 30 menſchen niet dan met moeite eene kaan konden voorttrekken. Door geheel Siberie dragen zulke plaatſen in de rivieren den eigenen naam Scheweren.

Omtrent anderhalve Werst van den mond moesten wij ſtil liggen, om eene kaan te herſtellen, die zich tegen eenen ſteen had aan ſtukken geſtooten. Wij leiden aan bij den regter oever, die met allerlei kreupelhout bezet was, waaronder wij ook eenige aalbezie-, en nog meer zeer ſchoone giftbezieboomen (†) vonden: deze laatſte bezie draagt in Siberië den naam Dikuſcha

(†) [*Giftbeerſträuche*].

1787. *Julij.* ſcha (*c*). De tegenover liggende oever heeft op die plaats eene groote rots, Sourdſchag geheeten.

Ongeveer nog 24 Werſten van hier moesten wij ons op nieuws, en met nog grootere moeite, door eene Schewere ſlepen, welker diepte maar drie voet was. Hier brak de treklijn van eene kaan, en ongelukkig juist boven de plaats, waar het helpzeel van eenen Jakuut was vastgemaakt, die nu door den hevigen ruk, welken de kaan, door den ſtroom teruggedreven, terſtond deed, in het water geſleept werd, en wel zoo, dat men hem geene hulp kon toebrengen.

Zes Werſten verder verdeelt de rivier zich in twee armen, maar die zich nog acht Werſten verder wederom vereenigen. De arm te regter hand heet Abasſylach, en die aan de linker zijde Gorbowoi. Deze laatſte heet zoo naar den naam van eenen mensch, die met eene geladene kaan, door de ondiepte van het vaarwater, niet op denzelven kon voortkomen, en dus genoodzaakt was om te overwinteren. De arm Abasſylach (*d*) ſcheen ons wel grooter toe dan de andere: maar on-

(*c*) Zoo men dezen naam van het Ruſſiſche *Dikys*, *Wild*, mag afleiden: *kleine wilde bezien. De Hoogd. Vert.*

(*d*) *Abasſylach* heet in het Jakutisch *de Duivelſche.*

onze Tunguus ontried ons dien in te varen, dewijl hij ons verzekerde, dat dezelve zeer gevaarlijk was, en daarvan ook zijnen naam had gekregen. Wij volgden zijnen raad, en liepen den arm Gorbowoi in, hoewel deze zoo ondiep was, dat hij op ettelijke plaatſen eene diepte had van maar $2\frac{1}{2}$ voet. Het kostte ons dan ook geen geringe moeite, over zulke plaatſen heen te komen: al ons volk moest door het water waden, en de kanen bijna daarover heendragen. 1788. Aug.

Hooger op de rivier ontmoetten wij geene zoo groote zwarigheden meer; want hoewel ons nog eenige Scheweren voorkwamen, waren die toch zoo ondiep niet als de vorige. Maar daartegen beliep ons nu een ander onheil. Het grootſte gedeelte der werklieden kreeg zulk eene ongeſteldheid aan de voeten, dat ik reeds wanhoopte, dezen zomer nog tot Judomskoi-Krest door te dringen. Deze ongeſteldheid begon met het opzwellen van de voetzolen en teenen; dan begon de huid te berſten, en er zette zich eene korst op vast. Ondertusſchen genas het vrij ſpoedig bij hen, die de aangeſtokene plaatſen vlijtig met teer of talk beſmeerden. De oorzaak dezer kwaal was waarſchijnlijk te vinden in het ſcherpe water der Judoma, waarin deze lieden met hunne treklijn moesten waden. Ook merkte ik op,

1788. *Aug.* dat de Kozakken daaraan zoo veel niet onderhevig waren als de Jakuten, en voornamelijk die, welke hunnen voorraad van vet en boter reeds verteerd hadden, en zich nu tot hunnen Burduk bepalen moesten.

Dit gebrek van levensmiddelen ontſtond bij de Jakuten uit hunne onmatigheid. Zoo lang zij iets te eten hadden, brasten zij onophoudelijk, waartoe zij de geringſte gelegenheid niet lieten voorbijgaan. Naauwelijks hielden wij ons ſtil, om uit te rusten, of ons nachtverblijf ergens te houden, of hen aller ketels ſtonden ook reeds op het vuur, en deze verlieten zij niet, voor dat wij ons weder op weg maken moesten. Zij bragten al den rusttijd met eten door, en zochten ook elkanders ketels wel eens te ledigen; zelfs gingen hunne nachten, onder dit genot, ſlapeloos om, en dewijl dan de natuur toch hare eiſchen aan hen deed, gingen zij den ganſchen dag als wakende droomers.

Nu zou men hebben mogen denken, dat deze buitengewone vraatzucht nadeelige gevolgen moest hebben: maar niets daarvan. Dikwerf ſloegen zij zulk eene ongeloofelijke menigte in één maal naar binnen, dat een ander daar ontwijfelbaar aan moest geſtorven zijn: maar bij hen had dat niets te beduiden; zij ſchenen eene ſtruis-

ſtruisvogelsmaag te hebben: zulke helden waren zij in de ſpijsvertering. 1788. *Aug.*

Een onzer Jakuten had vier Pud boter en vet mede op reis genomen, en men had hem daar twee Pud roggemeel bij gegeven. Dat hadde immers met elkander wel eenigen tijd moeten verſtrekken: maar er waren naauwelijks twee weken verloopen, toen hij reeds begon te klagen, dat hij niets te eten had! Ik wilde in het begin niet gelooven, dat een menſch dat alles in zoo korten tijd kon opeten: maar de overige Jakuten bragten mij geheel in verwondering, door mij te verzekeren, dat deze man te huis bij gelegenheid wel eens in 24 uren een achtvierendeel van een' grooten os of een half Pud vet verteerd, en even zoo veel gefmolten boter gedronken had. Het voorkomen van den man ſcheen dat in het geheel niet te bevestigen: hij was in het geheel niet groot van gewas en zeer mager; derhalve viel ik op de gedachte, eene proef met hem te nemen. Ik liet een' dikken brij van roggemeel koken, en daar drie pond boter inmengen: daarna liet ik het te zamen wegen, en het woog acht en twintig pond. Mijn vraat had wel reeds ontbeten; evenwel zette hij zich neder, en begon er met grooten eetlust aan; — en tot mijne uiterſte verwondering at

1788. *Aug.* hij het altemaal op, zonder zich eens op de plaats te verroeren. Zijn buik en geheele onderlijf begonnen nu wel zoo op te zwellen, dat hij naar een' vast digtgeſtopten zak geleek: maar hij leed daar ongemak noch nadeel van, en zou den volgenden dag wel in ſtaat geweest zijn, om op nieuws zulk een maal te doen. Ik ried dezen veelvraat intusſchen, zich een weinig te matigen, en den hem medegegeven' voorraad zoo te verdeelen, dat hij het er den bepaalden tijd mede kon uithouden. Nu maakte hij geenen brij meer voor zich gereed, maar mengde zijn meel ſlechts met koud water, en at het raauw, waardoor hij eer dan anders verzadigd werd.

De oevers der rivier bleven gedeeltelijk zoo laag als te voren, zoo dat zij ligt onder water gezet konden worden; en gedeeltelijk bergachtig, al naar dat de rivier, in hare bogten, langs de eene of de andere zijde der bergketen heenliep, in welke zij, hier en daar, door haren ſtroom ook wel eene overhellende ſteile rots had gevormd. De bosſchaadje aan den oever beſtond, voor het grootſte gedeelte, uit lariksshout; evenwel was het hier en daar met populieren, elzen en ander houtgewas doormengd: ook de hoogere bergen waren met lariksshout bedekt.

dekt. Twee honderd en elf Werſten ver wordt de rivier aan beide zijden door bergen ingeſloten, en om zoo te ſpreeken begeleid, van waar deze ſtreek misſchien ook den naam Stſcheki (de Wangen) bekomen heeft. Den 7den van Augustus rees het water binnen 24 uren zoo ſterk, dat het de lage oevers geheel overſtroomde, en met een' ſterken ſtroom eene menigte hout in de rivier ſpoelde. Naar zulk eene zware overſtrooming te oordeelen, moest er aan den oorſprong der rivier buitengewoon veel regen gevallen zijn. Wij waren genoodzaakt, om drie dagen lang op eene plaats te blijven, en het zakken van het water af te wachten. Volgens mijne waarneming waren wij hier op de breedte van 59°, 29′. 1788. *Aug.*

Den 29ſten moesten wij door den ſtroom beneden een' waterval heen varen; deze waterval beſloeg in de rivier eene breedte van 200 vademen, en aan beide zijden was de tusſchenruimte langs de oevers met puntige boven het water uitſtekende ſteenen aangevuld. Het kostte ons niet weinig moeite, de kanen, tegen den ſtroom op, tusſchen deze ſteenen door te trekken. In het midden der rivier verheft zich geen enkele ſteen; daar ziet men ſlechts de branding van het ſchuimende water. Twee Werſten verder komt de eigenlijke waterval, die eenen loodregten afval

1788. Aug. heeft van zes voet. Hij beſlaat intuſſchen de geheele bedding der rivier niet, maar ſtrekt zich ſlechts uit van den regter oever tot een klein ſteeneiland in het midden. Wij voeren derhalve de linkerzijde der rivier op, waar wel geen waterval, maar toch een buitengewoon ſterke ſtroom, en zulk eene geringe diepte was, dat wij ons verpligt zagen, om een gedeelte der lading uit de kanen te ligten. Hoogerop boven den waterval had de rivier in het eerst geene eilanden, maar liep zij ſlechts als in eene pijp tusſchen gebergten voort, tot dat zij, dertig Werſten verder, wederom door eene menigte eilanden in ettelijke armen verdeeld werd, en ook verſcheidene Scheweren en uitgeſtrekte drooge plaatſen verkreeg, zoo dat het volſtrekt ondoenlijk was, de kanen met lijnen voort te trekken: derhalve moesten al onze lieden te water, en iedere kaan afzonderlijk met de handen voortſlepen. Tot ons grootſte ongeluk overviel ons daarenboven ook de koude reeds; het vroor des morgens; en het water werd zoo koud, dat men het er volſtrekt niet lang in uithouden kon. De manſchappen verloren het geduld; zij werden onhandelbaar, en voornamelijk wilden de Jakuten niet meer werken: noch vleijerij noch bedreiging had eenigen invloed meer op hen; en

ik

ik werd eindelijk genoodzaakt, om hun een voorbeeld te geven, en hen voor te gaan in het water. Dit middel alleen was van kracht, om hen in orde en ondergeſchiktheid te houden; en op deze wijs gelukte het mij, behouden door deze moeijelijke plaatſen heen te komen, die bijkans wel 25 Werſten voortduurden. 1788. Aug.

Zeven Werſten van Judomskoi-Krest vereenigen alle armen zich wederom tot eene rivier. Hier viel eene kaan, bij het omvaren der punt van een eiland, op eene plaats waar het zeer ſterk ſtroomde, door de onvoorzigtigheid van den ſtuurman omver, waardoor een gedeelte der lading verloren ging.

Den 27ſten van Augustus kwamen wij eindelijk behouden bij Judomskoi-Krest aan, losten terſtond al onze pakkaadje uit de kanen in de hier ſtaande magazijnen, en lieten den volgenden dag de Jakuten, die tot het trekken gebruikt waren, met de ledige kanen naar huis keeren. Volgens mijne waarneming lag deze plaats op de breedte van 59°, 53′.

Nog moet ik aanmerken, dat ik op deze geheele vaart door de Maja en Judoma geene groote rivieren gemerkt heb, die zich in deze ontlastten, maar alleen kleine beken, die van de nabijgelegene bergen afdalen, en onder welke

1788. Aug. er flechts vier waren van eene eenigzins aanmerkelijke grootte. Eene namelijk valt er, van de regter zijde, in de Maja, zestig Werſten boven derzelver mond, en heet Tſchedba. De andere drie ontlasten zich in de Judoma: de eerſte, de Derbi, 95 Werſten van den mond, aan derzelver regter zijde; op dezelve gaan de Tunguzen met hunne gevlochtene of berkenkanen dikwijls op de jagt. De tweede valt vlak beneden den waterval in. De derde, de Okatſchen, ontlast zich drie Werſten boven Judomskoi-Krest, van de linker zijde: langs de oevers van deze laatſte loopt de zomerweg van Jakutsk naar Ochotsk voor landreizigers.

Dewijl ik hier geene paarden vond, moest ik al de pakkaadje onder het opzigt van eenen Kozak achterlaten; ik zelf ging, den 29ſten van Augustus, aan het hoofd van mijn Commando, met eenige weinige paarden, die hier meel gebragt hadden, naar Ochotsk. De weg liep door bergachtige ſtreken langs de beek Krestowka op, die zich in de Judoma ontlast. De bergen werden geſtadig al hooger. Na 30 Werſten reizens kwamen wij aan den oorſprong der rivier Urak, met welke wij, nu eens langs den oever, dan eens over derzelver ondiepten, afdaalden, en die zeven Werſten verder door het invloeijen van

van eene andere beek van de regter zijde aanmerkelijk grooter werd. 1788. Aug.

Den 31ſten van Augustus trokken wij twee Isben en magazijnen voorbij, die den naam dragen van de Veergebouwen aan den Urak, en ten tijde der voormalige Kamſchatkaſche reis van den Commodore BEHRING gebouwd zijn; want toen had men hier de ponten en kanen aangelegd, waarop de pakkaadje en levensmiddelen den Urak afgevoerd werden tot aan deszelfs mond, om van daar met grootere vaartuigen over zee naar Ochotsk gebragt te worden. Maar nu was het water in den Urak zoo ondiep, dat men er op ettelijke plaatſen zelfs met ledige kanen niet zou hebben kunnen doorkomen. Ware men genoodzaakt geweest, om deze rivier te bevaren, zoo zou dit niet anders hebben kunnen geſchieden, dan ten tijde van derzelver overſtrooming in de lente, of bij gelegenheid van een' ongemeen hoogen vloed, door ſterken regen veroorzaakt. Al de rivieren in deze landſtreek ſtroomen van de gebergten af; daardoor komt het, dat zij ook eensklaps ongemeen kunnen opgehoogd worden door kleine riviertjes en beken, die insgelijks van de bergen afvloeijen, en in de rivier vallen: maar het water ſtaat niet lang op zulk eene hoogte, en valt weder even ſchielijk.

Van

1788. *Sept.* Van deze Veergebouwen af liep de weg als voren langs den Urak, en wel langs deszelfs regter oever, voort. Op de eilanden in de rivier, en gedeeltelijk ook aan hare oevers, ziet men populieren, berken en allerlei ſtruiken. Voor het overige zijn de bergen en oevers met lariks-hout bedekt, waarin zich eene menigte oorhanen ophouden. In dezen tijd waren zij juist buitengewoon vet en ſmakelijk; want zij hadden zich reeds met bezien gemest: terwijl men daarentegen in het voorjaar dezelve bijna niet eten kan, omdat zij dan geen ander voedſel vinden, dan de knoppen van lariksboomen, waarnaar hun vleesch dan ook geheel ſmaakt en riekt.

Eenen dag na ons vertrek van de Veergebouwen achterhaalde ons de kapitein BILLINGS; want hij reisde met een klein geleide veel gemakkelijker. Hij gaf mijn Commando aan den ſtuurman, en nam mij met zich.

Verder liep de weg nog geſtadig langs den regter oever van den Urak voort. Maar op den afſtand van tachtig Werſten van de Veergebouwen moesten wij ons met eenboomige kanen over deze rivier zetten, en wendden ons vervolgens naar de linker zijde over kleine gebergten. Veertig Werſten van deze overvaart komt men aan de Ochota bij de Jakutiſche bewoonde plaats Meta.

Van

Van hier zetten wij onze reis voort in twee aan elkander gebondene berkenkanen, die ons de Ochota afvoerden. De ſtroom was zoo ſterk, dat wij in zes uren niet minder dan zeventig Werſten afleiden, en zeer digt bij Ochotsk aanlandden. 1788. *Sept.*

Hier was de kapitein-luitenant HALL in het jaar 1786 achtergebleven, om twee ſchepen voor de reis te timmeren, van welke het eene nu juist zamengevoegd werd, en het andere eerst op ſtapel gezet was. De heer BILLINGS bleef tien dagen, en ging toen naar Jakutsk terug.

Met het invallen van den winter zond men uit Ochotsk Narten met honden beſpannen naar Judomskoi-Krest, om de in het vorige jaar daar achtergeblevene pakkaadje te halen. Deze kwamen zes weken daarna gelukkig terug. Allerzwaarst waren de kanonnen, bomketels, ankerhaken, en kettingen, welke wij hier gedeeltelijk moesten ſmeden, en waartoe ook een aanbeeld moest ontboden worden.

Wij bragten den geheelen winter met het ſcheepstimmeren door; en bragten intuſſchen ook de takelaadje en de overige gereedſchappen in orde.

In het begin der lente nam ik de monden der ri-

1788. *Sept.* rivieren Ochota en Kuchtui op, en ontwierp een plan van de ſtad Ochotsk, wier ligging, volgens mijne waarneming, op de noorder breedte van 59°, 18′, te bepalen is. De miswijzing van het kompas was 00°, 40′, oostelijk.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

D.

vierp een
ng, vol-
r breedte
iswijzing
k.